

Nyckeln till MEGABYTET

Ref K
Occ 500

Statens offentliga utredningar

1997:185

Kommunikationsdepartementet

Nyckeln till MEGA-BYTET

Slutbetänkande av Ungdomens IT-råd
Stockholm 1997

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: fritzes.order@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Distributionscentralen
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 10 10
Telefon: 08-405 10 25

Disposition:

Till Ines Uusmann	5
Politik för informationssamhället	14
Jämlik tillgång till informationssamhället	30
Näringsliv och arbete	42
Utbildning	52
Glokalsamhället - det ekologiskt uthålliga samhället	66
Pengafrågan	74
Ungdomens IT-råds testamente	78
Bilaga, Kommittédirektiv	83

Illustrationer: Ingela Peterson, Rithuset

Formgivning: Magnus Rehn, Rehn Produktion

Tryckt hos Norstedts förlag 1997

Till Ines Uusmann

Vi befinner oss mitt i en brytningstid.

Industrisamhället övergår i informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

Efter närmare tre års arbete som kommitté upphör med detta slutbetänkande vår gärning. Men som Du vet betyder inte detta att frågorna är lösta eller avslutade. Vårt arbete har snarast varit starten på en process som vi hoppas ska genomsyra vårt samhälle för all framtid. Denna process handlar om att ge unga människor chansen att aktivt få medverka i det som berör unga människor mest, nämligen skapandet av vår framtid.

Vårt arbete började i januari 1995 i en blygsam skala och har över tiden utvecklats på alla plan, såväl kvalitativt som kvantitativt. Vi har under resans gång kommit i kontakt med ett oräkneligt antal ungdomar och vuxna som vi har kunnat bolla idéer med och hämta inspiration och kunskap från. I takt med detta har vi kunnat utveckla ett mycket brett kontaktnät, vilket har gagnat oss i vårt arbete och förhoppningsvis även dem som vi har etablerat relationerna med. Det är tack vare alla dessa underbara människor vi har träffat som vi har kunnat utveckla vårt arbete från de inledningsvis ganska smala perspektiven till det mycket breda fält som vi nu rör oss inom. Samtidigt har vi känt att vi har kunnat ge något tillbaka i form av tankar, värderingar och inspiration. Vi är av den klara uppfattningen att den roll Ungdomens IT-råd har haft som regeringsorgan i frågorna om informationssamhällets – eller glokalsamhällets – utveckling ur ett ungdomsperspektiv, har varit både uppskattad och efterfrågad runt om i landet. Vi hoppas därför att Du i Ditt ämbete verkar för att dessa frågor även i fortsättningen får ett tydligt fokus i regeringens arbete.

Framtidsfrågorna är mycket aktuella i dagsläget, beroende på den osäkerhet och tveksamhet som många känner inför omställningen av samhället. Saker och ting i vår omgivning förändras i en rasande takt och inget är sig riktigt likt. Detta faktum upptar många unga människors tankar. Som Du vet efterlyser vi tydligare politiska visioner som människor kan ta ställning för eller emot. Dagens unga vill att politikerna tydligt ska redovisa hur man ser på utvecklingen och på framtiden. Det har under de senaste åren varit för mycket av kriser och ekonomiska saneringar. Därför har det mycket viktiga budskapet om framtiden kommit bort. Det är dags att ändra på detta. Det är dags att andas optimism och framtidstro. Vi hoppas att Du gör vad Du kan för att detta ska bli verkligt och synligt. Det är val nästa år. Vi är övertygade om att många unga människor skulle uppskatta om det valet också kunde handla om tron på en positiv framtid och inte bara om dagens problem. Framtiden är ett resultat av dagens beslut och dagens icke-beslut.

Detta slutbetänkande försöker förtydliga den grund för framtiden som vi lade i MEGA-BYTE (SOU 1996:181). Visionen om glokalsamhället som vi beskrev i MEGA-BYTE ligger således fast, vilket bl.a. innebär att vi vidhåller att man inte kan bryta ut IT från samhällsutvecklingen i sin helhet. Således utgår även detta betän-

kande från visionen om ett framtida ekologiskt hållbart samhälle, där IT är en högst naturlig del av livet. Detta betänkande innehåller istället ett antal förslag, mer eller mindre konkreta, som vi anser stimulerar utvecklingen av denna framtidsvision. Vi har försökt att identifiera snöbollarna som kan komma i rullning och växa sig stora till hela klot. Målet har varit att förslagen ska vara lätt genomförbara och dessutom skalbara. Man kan säga att vi har försökt identifiera kärnproblemen och förslå genomförbara lösningar på dessa. Insatsernas storlek har vi däremot inte låst – på det viset är förslagen skalbara. Slutbetänkandets namn, Nyckeln till MEGA-BYTET, anspelar på detta.

Även denna gång täcker förslagen stora områden – områden som anser vara väsentliga för en jämställd och jämlik utveckling av informationssamhället ur ett ungdomsperspektiv. Därför är få av förslagen direkt riktade till Dig och till Kommunikationsdepartementet men Du hade väl inte väntat Dig något annat heller?

För att tydliggöra detta har vi i sammanfattningen gjort en särskild hänvisning till var och en av de av Dina regeringskollegor som berörs. Vi hoppas därför att Du vill hjälpa oss med att sprida våra tankar till dem. Vi tror att det är viktigt att så sker eftersom framtiden berör oss alla och eftersom ett jämlikt och jämställt framtidsbygge kräver att vi alla är delaktiga.

Tack, Ines, för denna tid och tack till Er alla som har stöttat oss och trott på oss. Det är Ni som har gjort vårt arbete stimulerande, meningsfullt och roligt!

Vi ses i framtiden!

Stockholm i december 1997

Helejna Larsson

Johan Strid

Åsa Winzell

Erik Löwendahl

Wiktor Södersten

Malin Rönnmark

Calle Sjöström

Ulrik Brandén

Kai Honkonen

Sammanfattning

Vi befinner oss mitt i en brytningstid. Industrisamhället övergår i informations-samhället. Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna.

Sett till alla omständigheter blir konsekvenserna av omställningen av samhället stora. För gemene man handlar det om att vissa jobb försvinner för att aldrig mer återkomma, om att kraven på kunskap och kompetens drastiskt höjs, om att man helt plötsligt tvingas att hantera ett nytt verktyg kallat IT därför att omgivningen så kräver. Processen vi genomgår är smärtsam. Dessvärre finns det inget val. Vi måste därför ta kommando över utvecklingen och vända den till något positivt. Sverige har goda förutsättningar att kunna göra sig gällande globalt som en framstående IT-nation. Att stimulera den svenska IT-branschens utveckling är ett steg mot ökad tillväxt och sysselsättning. Genom att bli framgångsrika inom detta nya område, som kännetecknas av en stor global tillväxt, kan vi kompensera för de industrijobb som dagligen går förlorade i Sverige och trygga den svenska välfärden för framtiden.

Den nya tekniken möjliggör nya sätt att arbeta och bedriva företagande. De företag som inte tar till sig förändringarna och den teknik som möjliggör den, som inte förmår omsätta utvecklingen till produktivitetssökningar och tillväxt, lämnas obönhörligen bakom på historiens skrotupplag. Det är endast med en livgivande mylla av små företag Sverige kan försäkras tillväxt, arbetstillfällen och ett framtidsinriktat näringsliv. Alltför unga människor väljer att bli entreprenörer av önskan om att få förverkliga en idé men också av skäl som att en anställning inte går att få. Klimatet för de mindre företagen och för nyetableringar måste därför förbättras i Sverige. Det gäller hela vägen från attityder gentemot småföretagande och entreprenörskap, till de ekonomiska och juridiska möjligheterna för små företags tillväxt. Statens roll måste skifta från att via näringspolitik framförallt befatta sig med de stora företagens frågor och via arbetsmarknadspolitiken den enskilda arbetstagaren, till att helhjärtat arbeta med att utveckla de små och mellanstora företag som utgör grunden för vår fortsatta tillväxt. Man bör också undvika att upprätthålla den skillnad mellan enskilda näringsidkare och arbetstagare som i dag i praktiken ofta inte existerar.

Att satsa på IT är inte enbart en fråga om att stärka landets konkurrenskraft och därmed ge förutsättningar för att nya jobb skapas. IT påverkar vårt samhälle och omvärlden mycket mer än så. Om vi inte tar notis om den utveckling som sker lär nya, avgrundsdjupa klyftor skapas i samhället men om vi ligger på framkant kan IT användas för att öka jämlikheten i samhället. Rätt använt kan IT ge nya möjligheter för demokratisk delaktighet i samhället. Genom att på olika sätt, som vi försöker visa på i detta slutbetänkande, stimulera en bred tillgång till IT i samhället kan vi trygga att informationssamhället blir ett samhälle för alla, vilket är bra för Sverige. Vi menar att jämlik tillgång till IT och Sveriges möjligheter att göra sig gällande på spelplanen i det globala informationssamhället är intimt sammankopplade. Det handlar således både om rättvisaspekter och om att skapa ekonomiska förutsättningar. Grunden för en jämlik utveckling läggs genom att stimulera ett jämlikt lärande i samhället. Eftersom framtidens samhälle genomsyras av det kraftfulla verktyget IT måste vi nu aktivt sörja för en jämlik tillgång till IT.

I informationssamhället ställs nya krav på flexibilitet och på förmågan att se

helheter. Arbetsinstruktioner kan inte utfärdas som förr eftersom arbetssituationen ställer krav på unika och flexibla lösningar. Det viktiga är inte längre att besitta en mängd detaljkunskaper. Det viktiga är att äga förmågan att omsätta information vid varje givet tillfälle till relevant kunskap. Grunden för möjligheten att kunna anpassa sig till de nya villkoren läggs i skolan men detta kräver att vår otidsenliga skola förändras. I fokus för förändringsarbetet i skolan ska lärandet vara och i det arbetet är IT ett oundgängligt verktyg. Att skolan förändras, att pedagogiken förändras och att användningen av IT som verktyg tar fart är avgörande för att dagens unga ska få en jämlik tillgång till framtidens informationssamhälle.

Om vi tar hänsyn till de ekologiska systemvillkoren och låter dem utgöra den långsiktiga målformuleringen för samhällets vision om det ekologiskt uthålliga samhället blir det lättare att ställa upp delmål för samhällsplaneringen. Vi menar att informationstekniken kan hjälpa oss i detta arbete. IT kan rätt använt bidra till minskade transporter, effektivare energianvändning, effektivare resursanvändning osv. Allt detta möjliggör en utveckling till ett ekologiskt uthålligt samhälle men det bygger på en flitig användning av miljövänlig teknik som IT. Det är detta samhälle som vi i MEGA-BYTE (SOU 1996:181) kallade glokalsamhället.

I takt med att informationssamhället växer fram ökar behovet av en ny, ändamålsenlig infrastruktur i form av ett väl utbyggt bredbandsnät. Eftersom en jämlik bredbandstillgång är en förutsättning för ett fullt utvecklat informationssamhälle får vi inte jämställa bredband och IT-utveckling med gårdagens infrastruktur som vägnät eller järnväg. Det är angeläget att man uppmärksammar de perspektiv på IT-utvecklingen som rör makt, ekonomi, jämlikhet och miljö. Det handlar om att stärka Sveriges konkurrenskraft genom att förse företag och organisationer med god överföringskapacitet till en låg kostnad. Det handlar om att sörja för en jämlik tillgång för medborgarna på såväl rättvisegrund som demokratisk grund. Det handlar om att med ett väl utbyggt bredbandsnät stimulera de digitala transporterna framför de fysiska ur ett miljöhänseende. Sammantaget ger bredband som infrastruktur ett mycket större samhällsvärde än den infrastruktur som industrisamhället vilar på.

Det behövs en politisk ledning av utvecklingen av IT-området som kan kombineras med marknadens ansträngningar. Det är märkligt att våra ledande politiker inte förefaller vara intresserade av att delta i den mycket expansiva och dynamiska utveckling som sker inom området IT. Detta förhållningssätt kommer att drabba politiken genom minskat inflytande över samhällsutvecklingen men också landet genom förlorade möjligheter till marknadsandelar och tillväxt på IT-området och därmed färre nya jobb. Det är i själva verket inte särskilt mycket som krävs av våra politiker för att ta ett grepp om IT-utvecklingen i landet; engagemang, branshprioriteringar och symbolhandlingar räcker långt för att näringsliv och medborgare ska kunna se en utstakad politisk kurs som leder till utveckling och tillväxt och som man kan ta ställning till. Det är dags att tydliggöra visionerna om framtidens informationssamhälle.

Vi har chansen – låt oss ta den!

Nedan följer en skiss över detta slutbetänkandes beståndsdelar och förslag. Betänkandet täcker de områden inom vilka vi menar att behoven av ett aktivt agerande är störst för att stimulera en utveckling i rätt riktning och motverka en utveckling i fel riktning. Våra förslag utgår från visionen om globalsamhället som vi presenterade i MEGA-BYTE (SOU 1996:181).

Vi anser att regeringen bör ha en långt mer aktiv roll i denna utveckling, för att kunna driva på den och samtidigt kunna påverka att den går överstyr. Det yttersta målet för denna utveckling är för oss ett demokratiskt informationssamhälle i meningen jämlikt och jämställt. Om detta handlar det första kapitlet Politik för informationssamhället. För att kunna uppnå detta yttersta mål presenterar vi fyra övergripande samhällsmål inom fyra viktiga sakområden, tillgång, näringsliv och arbetsmarknad, utbildning och miljö. Betänkandet avslutas med en diskussion om den eviga pengafrågan samt efterlämnandet av ett slags testamente, eftersom Ungdomens IT-råds uppdrag med detta betänkande är slutfört.

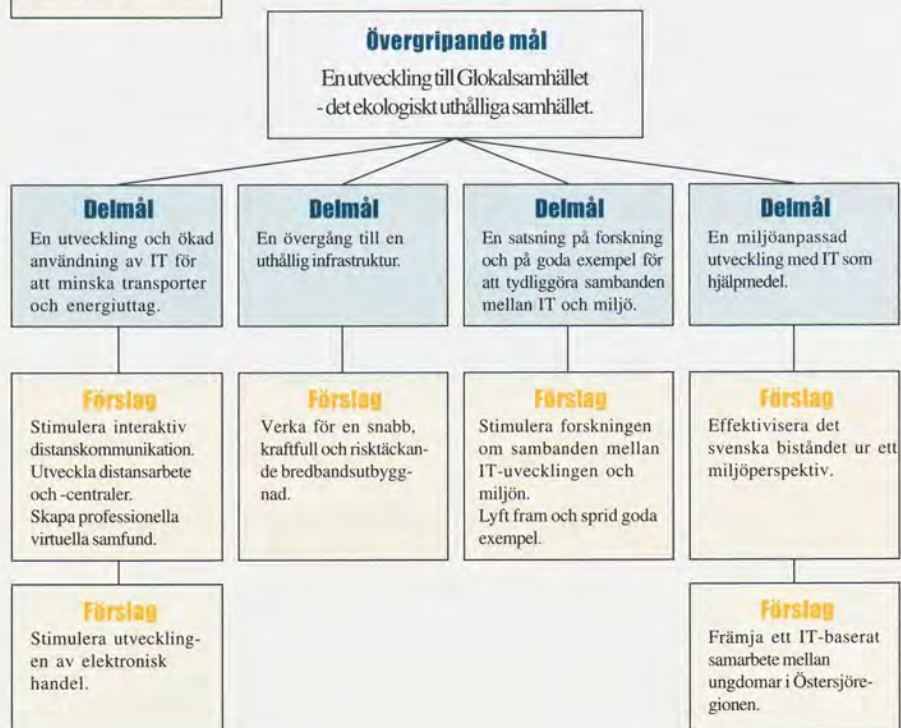
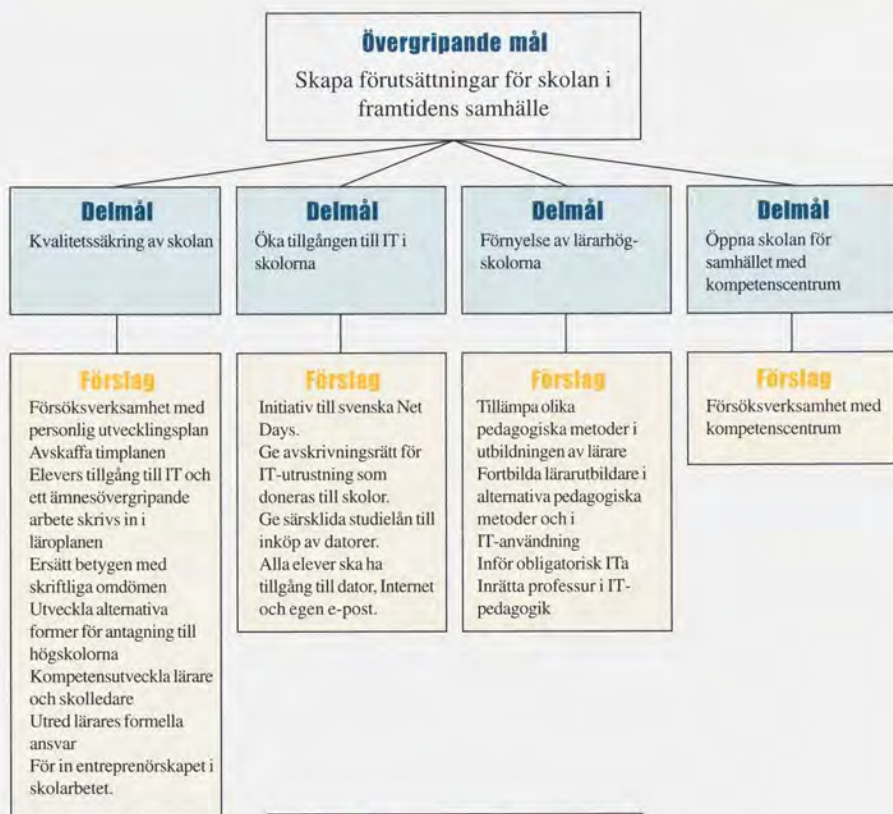
Som kommitté har vi sorterat under Kommunikationsdepartementet. Detta framgår inte särskilt tydligt när man läser detta betänkande, av den enkla anledningen att Kommunikationsdepartementet inte hanterar särskilt många av de frågor som vi anser vara angelägna att i denna utveckling nu ta grepp om. Vi vill därför räkna alla upp de regeringsmedlemmar som direkt berörs av förslagen i detta betänkande och ytterst av den pågående utvecklingen. För oss är denna lista ytterligare ett argument för att regeringen bör vara mycket mer aktiv i utvecklingen av framtidens samhälle.

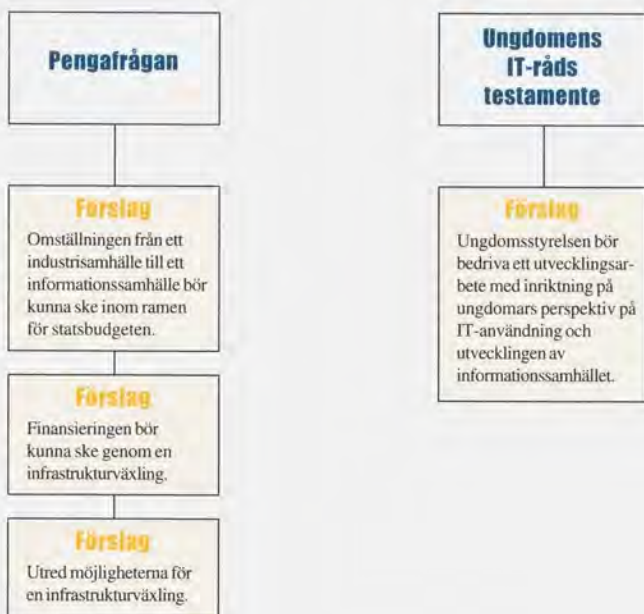
Göran Persson	Ines Uusmann	Marita Ulvskog
Thage G Peterson	Erik Åsbrink	Anders Sundström
Laila Freivalds	Thomas Östros	Leif Pagrotsky
Lena Hjelm-Wallén	Carl Tham	Jörgen Andersson
Pierre Schori	Ylva Johansson	Leif Blomberg
Björn von Sydow	Annika Åhnberg	Anna Lindh
Margot Wallström	Margareta Winberg	
Maj-Inger Klingvall	Ulrika Messing	

Vi hoppas Ni, ärade regeringsmedlemmar, vill ta del av detta betänkande och att Ni ska finna det läsvärt – det är skrivet för Er.

Om Ungdomens IT-råd

Den 19 januari 1995 bemyndigade regeringen statsministern att tillkalla ett råd – Ungdomens IT-råd – med uppgift att samla och förmedla kunskap om hur barn och ungdomar kan utnyttja modern informationsteknik i skolan och på fritiden. Rådet har sedan vid två tillfällen fått förlängt uppdrag, den 31 augusti 1995 och den 19 december 1996. Uppgifternas komplexitet har ökat över tiden och i sista tilläggsdirektiven (dir. 1996:105, se bilaga) lades tyngdpunkten vid fyra huvudområden. Dessa har varit

- att presentera och diskutera visioner för framtidens informationssamhälle,
- att föreslå hur alla, på jämlika villkor, skall kunna lära sig att dra nytta av informationsteknikens möjligheter,
- att lyfta fram goda exempel på IT-användning och IT-satsningar för barn och ungdomar,
- att bygga upp en kunskaps- och erfarenhetsdatabas om IT-projekt och IT-satsningar.

Ungdomens IT-råd har som statlig kommitté haft den lägsta medelåldern i världen. Rådet har sedan den 19 januari 1995 bestått av ledamöterna Helejna Larsson (ordförande), Johan Strid, Åsa Winzell, Erik Löwendahl, Sara Andersson (t.o.m. 970114), Wiktor Södersten (fr.o.m. 970211), Malin Rönnmark (fr.o.m. 970211) och Calle Sjöström (fr.o.m. 970211). Rådet har haft en expert knuten till sig, departementsrådet Lars Bryntesson.

Rådets sekretariat har bemannats av Thomas Johansson (950901–960331), Ulrik Brandén (fr.o.m. 960403), Jessica Persson (970130–971115) och Kai Honkonen (fr.o.m. 970402).

Kapitel 1

Politik för informationssamhället

IT-utveckling för nya jobb

Vi befinner oss mitt i en brytningstid.

Industrisamhället övergår i informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

Revolution eller evolution? Där om kan teoretikerna tvista. För gemene man handlar det om mycket mer jordnära ting som att vissa jobb försvinner för att aldrig mer återkomma, som att kraven på kunskap och kompetens drastiskt höjs, som att man helt plötsligt tvingas att hantera ett nytt verktyg kallat IT därför att omgivningen så kräver. Processen vi genomgår är smärtsam. Dessvärre finns det inget val om vi i Sverige även i framtiden ska ha någon välfärd att måna om.

Sverige som nation har mycket liten hemmamarknad och är därför extremt beroende av exporten. Det är genom exporten vi ordnar jobben. Det råder ingen tvekan om att det är genom ekonomisk tillväxt som vi kan finna en väg ut ur arbetslösheten. Problemet är bara att den storindustri som stått för de stora exportinkomsterna och givit oss medborgare jobb nu tappar marknadsandelar, med bl.a. en mycket stor ungdomsarbetslöshet som följd. Lösningen för dessa industriföretag är att förlägga tillverkning utomlands och/eller att lägga ut tillverkningsprocesserna på entreprenad. Kvar i Sverige blir förhoppningsvis företagens forskning och utveckling. Dessa funktioner kräver högkompetent personal utan att ge särskilt många jobb. Säkert kommer en av våra största exportbranscher, skogs- och massaindustrin, också i framtiden ge stora inkomster till landet (om vi kan behålla den i landet) men detta lär inte rendera i särskilt många nya jobb. Även statliga AssiDomän har klargjort att några nya masstillverkningsanläggningar inte kommer att byggas i Sverige. Istället byggs de nya anläggningarna i Sydostasien. En annan svensk exportsuccé, telekomföretaget Ericsson, övergår nu till att bli ett renodlat kunskapsföretag. Man gör sig av med kretskortstillverkning och annat till förmån för forskning och utveckling. I spåren följer nedläggningar av tillverkande fabriker. Vart vi än vänder oss i Sverige ser vi samma utveckling.

Liksom när Sverige utvecklades till industrisamhälle krävs det nu ett nyskapande. Det gäller att hitta nya möjligheter till utkomst inom ramen för det nya samhällsparadigm som växer fram. Dessa nya möjligheter handlar i stor utsträckning om IT och där har Sverige goda möjligheter att göra sig internationellt gällande. Morgondagens jobb formas i huvudet på dagens ungdomar. En förutsättning för att Sverige ska nå framgång på IT-området, och därmed skapas möjligheter för nya jobb i en ny bransch, är emellertid att regeringen hjälper plantorna att växa – globalt. Den

svenska näringspolitiken är för närvarande inriktad på generella satsningar. Vi är tveksamma till att det är rätt när det gäller att utveckla en ny bransch som IT-branschen. Vi menar att regeringen i detta avseende istället bör branschorientera satsningarna och ta rollen som en pådrivande och aktiv aktör. Man bör skapa särskilda programpaket för IT-branschen och på olika sätt underlätta och stimulera utvecklingen och nyetableringarna. I samband med en satsning på IT-branschen kommer behovet av privat riskkapital att vara stort. För att ge frågan tyngd och aktualitet bör regeringen därför ta upp frågan på dagordningen och diskutera förutsättningarna för ett mer aktivt riskkapital med det svenska riskkapitalets företrädare. Staten bör i sammanhanget kunna påta sig rollen som katalysator för processen och framförallt mäkla mellan idéer och kapital. Det är mycket viktigt att detta sker och att det sker snabbt. Det är vår framtida välfärd som står på spel!

Sverige har en stark position i Europa när det gäller IT-utvecklingen. Detta faktum får man bekräftat av amerikanerna. I fråga om IT-mognad och anpassning till de nya interaktiva medierna ligger Sverige i det absoluta toppskiktet i statistiken, dvs. efter USA, oavsett vad och hur man mäter. Detta trots att Sverige inte har mer än nio miljoner invånare. Sverige har relativt sett en hög IT-penetrationsgrad och svenska företags inställning till och användning av IT och Internet uppfattas som progressiv i USA. Det gäller att driva på denna utveckling nu och uppmuntra fler att ta steget, att se till att vi faktiskt utnyttjar den potential vi har som IT-nation.

Vårt försprång är självfallet inte för evigt bestående – men om vi bara lär oss att dra nytta av det kan det bestå ganska länge. Detta är enkel matematik: genom att skaffa sig ett försprång och bibehålla en hög utvecklingstakt krävs det oerhört mycket av de efterföljande för att hinna ikapp. Därför gäller det att smida medan järnet är varmt. Om vi fortsätter med att avvakta utvecklingen är snart de stora europeiska marknaderna som Storbritannien, Tyskland och Frankrike inte bara i kapp oss men också förbi. Faktum är att orosmolnen har börjat torna upp sig. Den svenska IT-marknaden växer långsammare än i övriga Europa, sex procent 1997 och 1998 mot åtta respektive nio procent för resten av Europa (Computer Sweden 74/97). Det kommer en dag då de tyska företagen på allvar bestämmer sig för att investera ett antal miljarder mark i denna utveckling. Vad kan då Sverige sätta emot om vi inte handlar nu? Det vore en smärre katastrof för framtiden och för dagens unga om vi inte lyckas omsätta den utvecklingspotential vi har på IT-området till en blomstrande svensk bransch som kan generera jobb för framtiden.

Sverige är i dag ansett som en bra testmarknad. Stora amerikanska företag som *Sun Microsystems* väljer att i Sverige testa produkter på en ny marknad i en fullskalig laboratoriemiljö. Giganter inom sitt gebit i Internetvärlden som *Altavista*, *CNN* och *Yahoo* placerar sig i Sverige. Anledningen är bl.a. den förhållandevis starka position Sverige och det svenska folket har skaffat sig genom den tidiga adoptionsförmågan av tekniken, de till Internetkulturen väl avpassade och framtidsorienterade levnads- och företagskulturen, den höga kunskapsnivån, den flexibla inställningen, den utvecklade infrastrukturen, de politiska prioriteringarna och det breda genomslaget hos allmänheten. Men i dessa sammanhang går utvecklingen snabbt och man har inte råd att vila på gamla lagrar. Sverige har i alltför många sammanhang vilat på gamla lagrar alldeles för länge. Låt oss inte göra om det misstaget nu, när omvärlden

visar sitt intresse för Sverige som en framstående IT-nation.

Om vi inte ska förpassas till gärdsgårdsserien i detta globala utvecklingsspel måste vi utnyttja vårt försprång nu. Vi kan aldrig komma i kapp marknadsledande USA – de upprätthåller hela tiden sitt avstånd till de övriga – men vi kan behålla vårt avstånd till övriga europeiska medtävlare. Vi kanske har ett eller två år på oss innan de stora europeiska hemmamarknaderna vaknar på allvar. Det gäller att se till att vi själva vaknar nu. Dagens ungdomar har rätt att kräva det.

Vi måste göra IT till en näringspolitisk fråga. Staten i form av regering och riksdag måste börja ta initiativ till att premiера denna nya marknad. Det gäller att skaffa sig andelar på *nya* marknader, inte på befintliga. Därför bör staten uppmuntra en utveckling inom *alla* olika former av IT-industri, såsom mjuk- och hårdvaru-utveckling inom elektronisk handel, den nya mediaindustrin och programvaru-industrin. Vi är övertygade om att det är långsiktigt mer fördelaktigt att satsa på denna framtidsindustri än på den traditionella tillverkningsindustrin och det är utvecklingen av småföretagen vi bör fokusera på. Det är där de nya jobben tillkommer medan kurvan för arbetstillfällen i storindustrin pekar nedåt och ligger stilla i den offentliga sektorn. Detta understöds av AMS statistik (DN 25/11). De globala utvecklingstendenserna är så tydliga att det måste vara omöjligt att misstolka dem: tillverkningsindustrin är på tillbakagång i västvärlden medan IT-industrin är på kraftig frammarsch. Att inte ta hänsyn till detta mot bakgrund av Sveriges i dag gynnsamma läge i sammanhanget måste anses som försumlighet, snudd på grov sådan.

Om man i dag skulle satsa på IT-industrin på samma sätt som på traditionell industri skulle garanterat fler nya jobb kunna skapas för samma pengar. Man talar om att alltihop är ett nollsummespel; det försvinner arbeten inom traditionella sektorer och det tillkommer nya inom t.ex. IT-branschen men när man ser till hela bilden är läget oförändrat. Det är dock mer komplicerat än så. Jobben som försvinner gör det av de strukturella förändringarna och dessa kommer aldrig tillbaka. Utan den mycket starka expansionen i IT-branschen skulle vi därför tala om ett minusspel. Vi håller på att ställa om vårt samhälle till en ny fas och detta är inget vi kan välja bort, därför att omvärlden påverkar oss så starkt. Om vi ska bryta nollsummespelet måste vi satsa på ett mycket mer omfattande kunskapslyft än det som regeringen nu genomför. Vi måste sprida kunskapen om vad denna samhällsomställning egentligen innebär – till allmänhet, till politiker, till företagsledare – och vi måste sporra människor att tillskansa sig relevant kunskap för framtiden. Den mest relevanta kunskapen för framtiden är den som handlar om att vi måste skapa nytt – på alla sätt och på alla områden. Detta är egentligen en fråga om att komma till insikt.

Nu gäller det därför att sadla om. Egentligen borde arbetarrörelsen vara de som främst drev kravet på omställningen av samhället. Den har så länge rörelsen funnits arbetat för att få bort de tunga, hårda och dåliga jobben. Med IT-utvecklingens hjälp har detta nu kunnat ske. Emellertid verkar man inte ha varit förberedd på situationen och konsekvenserna, varför uppvaknandet ur välfärdssamhällets Törnrosasömn blev bryskt – helt plötsligt står mängder med människor utan arbeten, de arbeten som man så länge kämpat för att bli av med. Vad man nu ska ta sig till? Det känns befogat att tala om en arbetarrörelsens paradox.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till ett särskilt programpaket i syfte att utveckla svensk IT-bransch för framtida tillväxt och sysselsättning.

Jämlikhet och lärande är grunden

Att satsa på IT är inte enbart en fråga om att stärka landets konkurrenskraft och därmed ge förutsättningar för att nya jobb skapas. IT påverkar vårt samhälle och omvärlden mycket mer än så. Om vi inte tar notis om den utveckling som sker lär nya, avgrundsdjupa klyftor skapas i samhället men om vi ligger på framkant kan IT användas för att öka jämlikheten i samhället. Rätt använt kan IT ge nya möjligheter för demokratisk delaktighet i samhället. Genom att på olika sätt, som vi försöker visa på i detta slutbetänkande, stimulera en bred tillgång till IT i samhället kan vi trygga att informationssamhället blir ett samhälle för alla, vilket är bra för Sverige. Vi menar att jämlik tillgång till IT och Sveriges möjligheter att göra sig gällande på spelplanen i det globala informationssamhället är intimt sammankopplade. Det handlar således både om rättvisaspekter och om att skapa ekonomiska förutsättningar. Grunden för en jämlik utveckling läggs genom att stimulera ett jämlikt lärande i samhället.

Det ömsesidiga beroendet mellan ett väl fungerande utbildningssystem och social välfärd för såväl individ som samhälle är uppenbart. Det är alla överens om. I takt med att samhället övergår till ett fullfjädrat kunskapssamhälle är målet om det livslånga lärandet högt prioriterat. Om detta är man också överens. Däremot går meningarna isär om hur målet ska förverkligas. För att målet ska kunna uppnås måste hela samhället vara inställt på ett livslångt lärande men man måste börja hos individen och för individen måste det vara roligt att lära.

Vi måste från de tidiga åren stimulera kunskapssökande. När barn börjar skolan är de nyfikna och förväntansfulla. I takt med att tiden i skolan förflyter händer i de flesta fall något med den ursprungliga nyfikenheten och de höga förväntningarna – de försvinner. För dagens treåringar är videoapparaten fullständigt naturlig och alldeles självklar. Datorn ligger inte långt efter. Sexåringar har e-postkonton med vars hjälp de kommunicerar med släkt och vänner. Barn i alla åldrar surfar dagligen på Internet. Dagens barn och ungdomar är vana vid att information, kunskap och förströelse finns att hämta överallt i omgivningen. Vad blir reaktionen på den skola som förnekar barnen tillgång till alla de olika kunskaps- och inspirationskällor de ser som givna?

Framtidens samhälle kommer att genomsyras av IT därför att det är ett utmärkt verktyg med en oöverskådlig potential. IT bör ha ett stort utrymme i utbildningen, inte minst därför att IT kan användas till att göra lärandet roligare och därmed bidra till att lägga en grund för det livslånga lärandet. Man kan här slå två flugor i en smäll: vi behöver ur ett nationalekonomiskt perspektiv öka vår kunskap och kompetens, inte minst på IT-området, och IT i sig kan göra det roligare att lära. Det bör därför ses som en nationalekonomisk angelägenhet att utrusta våra skolor med IT.

Om vi ska kunna ge alla samma grundläggande möjlighet att göras sig gällande i ett framtida samhälle där goda IT-kunskaper är självklar färdighet måste vi utrusta

våra skolor och förnya pedagogiken. Gör vi inte detta kommer vi att spä på klyftbildningen men många sociala offer som följd.

Att lära av omvärlden

Vi har mycket att lära av omvärlden när det gäller att utveckla och nyskapa. I IT-världen måste förebilden tveklöst bli USA. Det är mycket som inte är bra med det amerikanska systemet men det finns också många impulser att få. Man frågar sig varför inte svenskt riskkapital investerar mer i en marknad med en sådan enorm tillväxt- och utvecklingskurva som IT-industrin? Man frågar sig varför inte de svenska företagen är mer öppna för konkurrens från omvärlden som ett medel för att skärpa sina sinnen? Man frågar sig varför inte svenska företag aktivt stödjer avknoppningar när detta bevisligen leder hela marknaden framåt? Man frågar sig varför inte svenskt näringsliv är mer öppet sinnat gentemot varandra och aktivt delger varandra information och kunskap, i synnerhet inom IT-branschen nya medier? Man frågar sig varför inte den svenska regeringen stimulerar svensk IT-industris framväxt med alla till buds stående medel när tillväxt och full sysselsättning står högst på den politiska dagordningen?

Sveriges Tekniska Attachéer, Exportrådet, Invest in Sweden Agency (ISA), Handelskammaren m.fl. organisationer arbetar hårt för att få Sveriges politiker och det svenska näringslivet att öppna ögonen för vad som händer i omvärlden och särskilt i USA. De tre förstnämnda organisationerna var till en början helt finansierade av staten. Med tiden har en allt större del av verksamheten fått övergå till att finansieras med privata medel. Detta betyder att personalen inom dessa organisationer nu måste ta tid från den egentliga verksamheten för att istället ragga uppdragsgivare. Utvecklingen går i fel riktning och det är statens dåliga insikt som driver den därhän.

Istället för att krympa t.ex. Sveriges Tekniska Attachéers anslag borde regeringen öka dem, så att en vidare och än mer aktiv omvärldsbevakning kunde äga rum. Det är en synnerligen billig investering för att behålla Sveriges konkurrenskraft. Som det är i dag får man dock istället känslan av att Sveriges Tekniska Attachéers funktion ifrågasatts av regeringen. När attachéerna rapporterar från omvärlden är det sällan man lyssnar till deras budskap, vilket leder till långsam reaktionstid och många förlorade möjligheter. Vi menar att svenska toppolitiker bör värdera denna kunskap högre och försöka avsätta mer tid för att lära sig mer av omvärldsutvecklingen. Detta bör gärna ske på plats för att man ska kunna insupa atmosfären och få en känsla för helheten.

Sveriges Tekniska Attachéer består i dag uteslutande av civilingenjörer trots att de arbetar med så mycket bredare fält än de traditionellt tekniska. Kanske är detta anledningen till varför återrapporteringen får ett så lujmt mottagande. Man bör överväga att utveckla attachéverksamheten till att bli en mer allsidigt uppbyggd omvärldsbevakningsfunktion för Sveriges räkning. Det behöver skjutas till mer pengar och det behöver rekryteras samhällsvetare, humanister och ekonomer men framförallt behövs det ett ungdomligt nytänkande.

Genom Sveriges Tekniska Attachéers, Exportrådets och ISA:s verksamhet har Sverige en god grund för att inta en mer aktiv och aggressiv roll i den hårda,

konkurrensutsatta omvärlden. Vi har chansen – låt oss ta den!

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör avsätta ytterligare medel för att kunna lära av omvärlden genom den verksamhet som bedrivs av Sveriges Tekniska Attachéer, Exportrådet och Invest in Sweden Agency.

Vem ska leda satsningarna?

Vi behöver en aktiv IT-politik, för att främja jämlik utveckling, tillväxt och sysselsättning. För att detta ska lyckas behövs starka viljor och personligheter. I USA återkommer man ständigt till den enorma betydelse Bill Clinton och framförallt Al Gore har haft för utvecklingen. Gore var tidigt aktiv, intresserad och medveten om den utveckling som började ta fart. Clinton gjorde en rad symbolhandlingar och tog en mängd policybeslut. Det har inte varit frågan om att pumpa in fantasibelopp i utvecklingen – snarare anser man att Clinton-administrationen satsat för lite pengar. Pengar som tillskjutits har främst gått till forskning och utveckling samt till undervisningssystemet. Indirekt har också pengar som satsats på försvaret och på rymdprogrammen kommit IT-utvecklingen till del. Emellertid har regeringens roll i huvudsak varit, och är, att agera facilitator och att ange tonen. Man har stått för planerna och för visionerna. Sedan har man fört samman aktörer som t.ex. skolan och näringslivet för att realisera de politiska planerna. Man är ständigt aktiv och nya dekret och uttalanden kommer i en strid ström. Bakgrundsmaterialet från Vita Huset, vilket säger en hel del om inställningen till utvecklingen, inleds med meningar som *"The Internet is the biggest change in human communications since the printing press."* Var går motsvarande uttalande att hitta från den svenska regeringen? I själva verket är det så att den svenska IT-politiken inte kan sägas existera i jämförelse med den amerikanska. Var är policybesluten, var är symbolhandlingarna, de som är så viktiga för att få fart på utvecklingen?

Sveriges regering verkar t.o.m. ha en mer marknadsliberal inställning till IT-utvecklingen än USA:s; man håller sig helt enkelt borta från utvecklingen och låter marknaden sköta allt. Detta är inte tecken på en aktiv politik. Erfarenheterna från USA talar sitt tydliga språk: regeringens positiva inblandning i IT-utvecklingen ger extra bränsle och sätter fart på hjulen. USA undkom den senaste lågkonjunkturen. Även om de många lågavlönade jobben bidrog till att hålla hjulen igång förklaras detta också till stor del med satsningarna på IT-industrin. I dessa sammanhang har den amerikanska regeringen haft en betydande roll genom målmedvetna satsningar på IT-relaterad utveckling inom t.ex. den akademiska världen, rymdindustrin och försvarsindustrin. Den upparbetade IT-kunskapen från dessa satsningar har sedermera kunnat spridas till det civila samhället och till det privata näringslivet. Erfarenheterna visar således att för att utvecklingen ska ta fart krävs regeringens aktiva roll. Marknaden leder inte på egen hand utvecklingen. Det krävs incitament från den politiska makten. Vad viktigare är, marknaden kommer aldrig att lösa jämlikhetsproblematiken behäftad med utvecklingen och som utvecklingen nu sker blir klyftorna större och

större för varje dag som går. Tänker regeringen medverka till att klyftorna cementeras? Så länge det passiva beteendet kvarstår är det i alla fall det som sker.

För den svenska regeringen verkar IT vara detsamma som infrastruktur. Detta är väl i och för sig korrekt men om denna nya infrastruktur ges samma betydelse som dagens vägnät eller järnväg är vi illa ute. Det är extremt angeläget att man uppmärksammar maktperspektivet i utvecklingen. Skulle man ge IT samma prioritering som man en gång gav järnvägen i industrialismens barndom, så skulle vi vara en mycket god bit på väg. Men vägen dit verkar för närvarande vara oändligt lång att vandra. IT kan inte få förbli enbart kommunikationspolitik – IT måste också bli näringspolitik, arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik, socialpolitik, ungdomspolitik osv.

När Sverige skulle gå med i EU gav man EU-frågan en särskild status i departementsvärlden för att med kraft kunna leda och samordna verksamheterna riktade mot EU-medlemskapet. Vi hade en särskild EU-politik. När väl medlemskapet var klart och regeringsmedlemmar och regeringstjänstemän väl anpassat sig mentalt och intellektuellt lades EU-frågorna ut på alla departementen och fick genomsyra det dagliga arbetet.

Den nuvarande regeringen ansåg emellertid inte att IT var en fråga för ett särskilt departement, utan skulle genomsyra alla departements arbete redan från början, som en naturlig del. Detta säger mycket om den okunskap som råder om vad denna utveckling egentligen innebär. Man valde att snuttifiera frågan. Självklart kan inte IT genomsyra något arbete alls utan att människorna och samhället är mentalt och intellektuellt medvetna om vad denna utveckling innebär.

Se istället på IT på samma sätt som man såg på EU – dock med den skillnaden att IT inte är något man kan säga nej till. Kraftsamla och samordna. Utbilda och satsa. Stimulera och uppmuntra. Stå för planerna och visionerna. Vi anser att detta kräver statsministerns starka engagemang. Man bör därför noga överväga att skapa en särskild IT-grupp med rejäla befogenheter på Statsrådsberedningen direkt under statsministern, likt Östersjörådet, under en tid för att visa att regeringen tillmäter IT-utvecklingen en mycket stor betydelse, parallellt med att IT-frågorna förs in på departementen. Det räcker inte med en eller annan kommitté som Ungdomens IT-råd eller IT-kommissionen. Den samordnande rollen Kommunikationsdepartementet i dag har är inte tillfyllest. Att lägga huvudansvaret för IT-frågorna på Kommunikationsdepartementet är som om man hade förlagt industrirevolutionen på Jordbruksdepartementet.

Ungdomens IT-råds förslag

· En särskild IT-grupp med rejäla befogenheter och uppgifter som att kraftsamla, samordna, utbilda, satsa, stimulera, uppmuntra samt stå för planerna och visionerna bör skapas och förläggas i Statsrådsberedningen, direkt under statsministern.

Regeringspolitikens symbolvärde och den politiska utvecklingen

USA:s mentala försprång beträffande IT-utvecklingen är tydligt. Vikten av Bill Clintons och Al Gores politiska initiativ och symbolhandlingar kan knappast överskattas. De är mycket medvetna om utvecklingen som pågår och de anar denna utvecklings potential – framförallt den ekonomiska potentialen. Man konstaterar att de förhållandevis blygsamma summor federala pengar som en gång investerades i embryon till dagens Internet som ARPANET stimulerade långt mycket större summor från industrin och akademien. De federala pengarna bidrog alltså till att skapa en stor och snabbt växande marknad, vilket alla tjänade på. Internets explosion, konstaterar man, har genererat ekonomisk tillväxt, jobb och en dramatisk ökning av antalet nystartade högteknologiska företag. Genom fortsatta satsningar på IT-utvecklingen, inte minst den infrastrukturella, stärks USA:s informationsteknologiska ledarskap, vilket genererar ännu fler nya jobb och ännu fler nya marknadsmöjligheter. Försprånget behålls – devisen *get ahead and never lose speed* beskriver synnerligen väl inställningen och förhållandet till utvecklingen.

Det intressanta är att den amerikanska regeringen ständigt och jämt tar initiativ till att driva på IT-utvecklingen och detta utan att skjuta in massvis med pengar. Istället verkar man för att föra samman det privata kapitalet med samhällsnyttan i en mixtur som alla gagnas av. Genom att ta initiativen ser man till att leda och styra utvecklingen. Man mutar ständigt in nya politikområden och behåller kontrollen över utvecklingen samtidigt som man sporrar den.

Man får lätt känslan av att den svenska politiken går den motsatta vägen. Istället för att ta initiativ till ny politik på nya områden drar man sig tillbaka till ett par kärnområden som traditionell näringspolitik, arbetsmarknadspolitik och – för dem som inte omfattas av de två förstnämnda – socialpolitik. I övrigt intar man en passivt förvaltande roll. Detta gäller även den ekonomiska politiken som i stor utsträckning går ut på att försöka förvalta det välstånd som byggdes upp under industrialismen istället för att progressivt försöka skapa nytt välstånd från nya områden. Politikens maktlöshet beror således till stor del på politikerna själva: är man aktiv och progressiv kan man leda utvecklingen och ständigt ta nya politikområden i besittning, är man passiv och konservativ minskas det politiska handlingsrummet ständigt. Det sistnämnda skulle av vissa nyliberala element kunna sägas vara det riktiga att göra, att överlåta så mycket som möjligt på marknaden. Det ironiska i sammanhanget är dock att den aktiva regeringspolitiken anses vara helt avgörande i det marknadsliberala USA. Regeringen måste finnas som inspiratör, agitator och mentor. Gör regeringen det så kommer marknaden att sköta finansieringen. Detta kräver dock att politiken går från att vara reaktiv till att bli proaktiv.

Bill Clinton har förklarat att samtliga amerikanska skolor ska vara uppkopplade mot Internet före år 2000. Det finns ingen anledning att betvivla att detta inte kommer att lyckas; den tydliga viljan finns där och man vet att omsätta symbolhandlingar till verklighet. Det handlar inte heller denna gång om att man tillskjuter en hel massa pengar, utan istället verkar man för att sammanföra krafter.

I Sverige däremot, räknas alla kostnader ut direkt och sedan försöker man placera in dem i statsbudgeten. Resultatet blir ofta ett och samma: vi har inte råd. Istället bör man fråga sig om har vi råd att låta utvecklingen skena ifrån oss? Vad

kommer det att kosta Sverige som land i det långa perspektivet? När utvecklingen har sprungit ifrån oss, vad spelar det då för roll vilka reformer som i dag görs för att kortsiktigt snygga till arbetsmarknadsstatistiken eller pensionsnivåerna? Om vi inte agerar med kraft nu kommer vi att den närmaste tiden tvingas att se allt fler svenskar långtidsarbetslösa av strukturella orsaker. Klyftorna i landet kommer att öka och en svensk fattigdom att uppstå igen (för vissa är den högst påtaglig redan i dag). Dagens ungdomar kommer inte att få det lättare att få jobb och risken blir överhängande att vi tappar en hel generation. Det lär kännas när det är dags för dagens maktgeneration att uppbära pension. Vi har inte råd att bli frånsprungna av utvecklingen och därför måste vi helt enkelt satsa nu. När nysatsningar görs bör man självfallet fundera över vilka områden som har potential att utvecklas till framgångsrika och i Sveriges fall är definitivt IT ett sådant område. Satsningarna bör göras utifrån en helhetssyn med början i skolan.

Som tidigare sagts behöver inte alla satsningar komma från statskassan. Regeringen måste emellertid tillskjuta en del pengar inledningsvis för att få hjulen att börja snurra och som ackompanjemang till de lika nödvändiga symbolhandlingarna. Amerikanska Post- & telestyrelsen, FCC, sänkte kostnaderna för bruk av lokala operatörers telenät och överskottet, \$ 2,1 miljarder, satsas på utbildning i IT-användning i skolorna. Detta är ett exempel på hur man kan omfördela pengar. I Sveriges fall pekar tendensen åt det motsatta hållet.

I regeringens skrivelse (1997/98:19) till riksdagen om utvecklingen av informationssamhället uttrycker man sin tillfredsställelse över att Sverige har en så pass hög penetrationsgrad av datorer i skolan trots att staten, till skillnad från de flesta andra europeiska stater, inte har subventionerat datorinköpen. Mellan raderna kan man således läsa ut att några nya pengar för detta ändamål inte är att vänta. Om det nu är så att det är statskassan som sätter gränserna får man väl ta i anspråk de övriga medel som står till buds. Låt t.ex. företagen få göra avdrag för utrustning som skänks till skolan. Förvisso innebär även detta en kostnad för staten men den torde vara avsevärt mycket lägre. Det finns säkert även andra alternativ. Så länge ingenting görs kommer emellertid de stora skillnaderna mellan skolor och mellan kommuner att bestå och detta driver ytterligare på klyftbildningen.

Man kan då fråga sig hur läget i de svenska skolorna hade varit om staten de facto hade subventionerat datorinköpen? Det hade knappast varit sämre i alla fall. Regeringsföreträdare har vid olika tillfällen angivit som förklaring till att man inte subventionerat skolans datorinköp att marknaden ändras så snabbt, man vill inte låsa sig vid en viss teknik, man vill inte göra om misstaget med Compis-datorn på 1980-talet. Men vem har sagt att staten ska göra en central upphandling? Man kan likaväl anslå ett bidrag till varje kommun att själva förfoga över. Det är ju hur som helst ofrånkomligt att skolorna (liksom staten) i dag köper in datorer. Kanske ska man helt strunta i datorer i skolan eftersom man ju riskerar att låsa sig vid fel teknik?

Det behövs en politisk ledning av utvecklingen av IT-området som kan kombineras med marknadens ansträngningar. Det är märkligt att våra ledande politiker inte förefaller vara intresserade av att delta i den mycket expansiva och dynamiska utveckling som sker inom området IT. Detta förhållningssätt kommer att drabba politiken genom minskat inflytande över samhällsutvecklingen men också landet

genom förlorade möjligheter till marknadsandelar och tillväxt på IT-området och därmed färre nya jobb. Det är i själva verket inte särskilt mycket som krävs av våra politiker för att ta ett grepp om IT-utvecklingen i landet; engagemang, branschprioriteringar och symbolhandlingar räcker långt för att näringsliv och medborgare ska kunna se en utstakad politisk kurs som leder till utveckling och tillväxt och som man kan ta ställning till. Det är dags att tydliggöra visionerna om framtidens informationssamhälle.

Politisk nytändning?

Vi befinner oss i en märklig situation. Framväxten av informationssamhället har ställt begrepp på ända. De progressiva har blivit de konservativa och de konservativa har blivit de progressiva. IT-utvecklingen styrs och drivs framåt av engagerade och driftiga personer som hela tiden vill uppnå nya mål och ständigt testa gränserna. Karakteristiskt för dessa personer är att de är ytterst progressiva. Bill Gates är en sådan herre. Politikerna har sällan på samma sätt insett IT-utvecklingens hela potential. Politikerna är de konservativa.

Traditionellt har de konservativa varit de som har "haft". De har haft pengar, makt och utvecklingen i sin hand. De progressiva har varit de som "inte haft". Med IT-utvecklingen har detta förhållande snabbt förändrats diametralt; det är nu de progressiva, som Bill Gates, som "har" medan de konservativa, som politikerna, är de som inte "har". Det man "inte har" är kontroll över IT-utvecklingen med hela sin enorma utvecklingspotential.

Svensk arbetarrörelse uppstod som en reaktion på dåtidens samhälle. Arbetarrörelsen var en progressiv kraft och som sådan var den oerhört svårstoppad. Dåtidens konservativa fick ge vika och det moderna svenska välfärdssamhället kunde byggas. Det är i dag den svenska konservativa kraften som starkast symboliseras med den progressiva kraft som IT-utvecklingen utgör. Den svenska arbetarrörelsen framstår som en motkraft som försöker bromsa den progressiva kraftens frammarsch.

Förhållandet är både besynnerligt och ohållbart. En offensiv IT-politik torde framstå som självklar för en socialdemokratisk regering, då utvecklingen handlar om att ge alla tillgång på jämlika villkor och samtidigt trygga svensk välfärd. Att inte gå i bräsch för denna utveckling kommer på sikt att drabba framförallt dem som inte redan har det väl förspänt. De välsituerade klarar sig alltid. De vet att kunskap och kompetens, inbegripet IT, är nyckeln till fortsatt välmående. Marknaden inriktar sig på det som kan kommersialiseras med största avkastning och däri ingår inte jämlik tillgång till IT, lika lite som ett sentimentalt vurmande för traditionell svensk tillverkningsindustri. Ska IT-utvecklingen omfatta alla svenskar krävs politiska initiativ. IT-utvecklingen kommer att ånga på och tillta hur som helst. Det är bara frågan om vi vill att alla ska få möjlighet att delta och om vi vill trygga Sveriges framtid som ett demokratiskt samhälle i meningen jämställt och jämlikt.

En jämlik tillgång till IT i Sverige ger den bredd som är nödvändig för en framgångsrik IT-industri. En grund läggs för en ny stark, svensk exportindustri som kan ge nya jobb samtidigt som informationssamhällets hotande klyftor motverkas

genom t.ex. förbättrade möjligheter till demokratiskt deltagande. Sammantaget borde detta framstå som en oemotståndlig kombination. Att väcka den progressiva kraften i politiken torde vara en rejäl utmaning för en socialdemokratisk regering.

Varför ska Sverige satsa på IT?

Det finns sammantaget en mängd olika anledningar till varför vi i Sverige ska satsa kraftigt på IT:

- IT är näringspolitik. Världens handel får allt större fokus på IT-industrin. Det handlar om hårdvara, mjukvara, innehåll, handel, kommunikation, distribution, automatisering, planering, osv.
- En blomstrande näringspolitik ger en god export och Sverige behöver exportframgångar för att klara jobben. För närvarande handlar det i stor utsträckning om ett nollsummespel – det försvinner jobb i ena änden men tillkommer nya i andra. Kvar har vi emellertid en stor andel arbetslösa, vars jobb strukturomvandlingen har sopat bort. För att denna andel ska minska måste vi bryta nollsummespelet genom att satsa på nya områden. IT är ett givet sådant nytt område.
- De nya jobben tillkommer i småföretagen medan arbetstillfällesutvecklingen för storindustrin är negativ och stillastående för den offentliga sektorn. Småföretagens utveckling hämmas av mellanhändernas kostnader. Dessa kan minimeras med ett aktivt och omfattande bruk av elektronisk handel.
- Det pågår en IT-kapprustning i världen. Alla västländer försöker profilera sig på området och alla vill ha en andel av den allt större IT-kakan. Sverige har emellertid goda förutsättningar att kunna göra sig gällande. Vi är redan i dag en relativt framstående IT-nation och vi har alla möjligheter att kunna göra oss än mer gällande, att specialisera oss på IT-industri.
- Grunden för det framtida samhället är kunskap och kompetens. Dessa storheter springer ur det livslånga lärandet. Rätt använt gör IT det roligare att lära. Vi kan således använda verktyget IT för att nå ett högre mål, som också innefattar kunskaper om IT.
- IT-samhället utvecklas i rasande fart. Än så länge är tillgången till IT mycket ojämnt fördelad. Klyftorna ökar för varje dag som går. Genom att massivt satsa på IT kan vi motverka den tilltagande klyftbildningen och i takt med att fler lär sig att bemästra IT som verktyg får den växande IT-industrin ett större urval av kompetens, vilket stärker möjligheterna att utveckla konkurrenskraftiga verksamheter.
- Med ett samhälle som bygger på bred IT-användning kan utvecklingen av samhällets funktioner fortgå. Vi kan utveckla nya användningsområden och vi kan utnyttja t.ex. Internet mer och effektivare. Detta ger rationaliseringsvinster och nya möjligheter för t.ex. utveckling av demokratin och den offentliga sektorns verksamheter. En stark hemmamarknad med en hög efterfrågan från samhället stärker också den svenska IT-industrins kort, också på den globala marknaden.

Vi har chansen – låt oss ta den!

Att arbeta med utveckling inom Regeringskansliet

IT för eller emot verksamheten?

Ungdomens IT-råd har under sin verksamma tid följt IT-utvecklingen i Regeringskansliet. När vi nu gör bokslut kan vi bara konstatera att det fortfarande finns väldigt mycket övrigt att önska beträffande denna utveckling.

Det är med en tydlig rädsla som man motvilligt ger anställda möjlighet att använda verktyget IT. Man inledde bruket av IT som kommunikationsmedel med omvärlden genom att låta 15 personer per departement få möjlighet att använda e-post över Internet. I dag har förvisso samtliga anställda denna möjlighet men bruket är behäftat med diverse administrativa hinder, imaginära eller ej. Man har ännu inte lyckats att lösa problematiken runt e-posten och offentlighetsprincipen på ett bra sätt. I dag anser man all e-post ska registreras och helst skrivas ut på papper, oavsett om den ska diarieföras som offentlig handling eller ej. Men e-post kan både liknas vid ett skriftligt dokument som ska diarieföras och ett telefonsamtal och eftersom man inte spelar in alla telefonsamtal och diarieför banden bör man inte heller göra det beträffande e-post av den karaktären.

I dag kan alla anställda på Regeringskansliet surfa på Internet och det är just surfa man kan. Man kan inte ladda ner några filer som är av applikations- eller programkaraktär, vilket t.ex. utesluter möjligheten att lyssna på t.ex. Dagens Ekos sändningar, något som ett av statsråden blev varse. Man kan inte använda vare sig FTP eller Telnet. Man kan inte välja modernt e-postprogram istället för det uråldriga e-postsystem som ingen någonsin har hört talas om och som begränsar möjligheten att skicka och ta emot filer.

Alltfler kommittéer och arbetsgrupper inom Regeringskansliet skaffar sig hemsidor. Men eftersom det i dag är praktiskt omöjligt att förlägga dessa på Regeringskansliets servrar tvingas man gå utanför. Förvisso är det teoretiskt möjligt att lägga upp en hemsida på Information Rosenbad men innan alla byråkratiska kvarnar och alla livrädda jurister har sagt sitt har i regel kommitténs eller arbetsgrupps arbete närmast sig slutet.

Ska man följa reglementet till punkt och pricka får man inte använda en diskett som kommer utifrån i någon av Regeringskansliets datorer. Disketter är således till för att frakta information inom ett slutet system som kallas Regeringskansliet. Det är självfallet helt onödigt eftersom det finns ett nätverk som möjliggör överföring av intern information. Disketter borde således som en konsekvens avskaffas helt och hållet inom Regeringskansliet.

Det sitter inom Regeringskansliet ett fåtal säkerhetsansvariga som försöker bära hela denna IT-börda på sina axlar. Problemhanteringen blir också därefter. Att förändra förhållningssätt tar en oerhörd tid så länge IT betraktas som något som katten har släpat in. Ständigt och jämt återkommer argument som att det är av risken för virus eller av risken för dataintrång som man tvingas hålla de hårda restriktionerna. Mot den bakgrunden känns det märkligt att stora företag och andra organisationer som har betydligt många fler hemligheter att värna än Regeringskansliet kan

använda IT på alla tänkbara sätt i sin kommunikation och samtidigt uppmuntra sina anställda att göra så. Problemen sitter inte i bristfälliga säkerhetslösningar eller i risk för virusinvasioner – problemen sitter i huvudet på de ansvariga, konservativa tjänstemännen i Regeringskansliet.

Det är beklagansvärt att det svenska Regeringskansliet är så hämmat beträffande IT-användningen. Om regeringen ska kunna få fart på IT-användningen i landet bör man se till att Regeringskansliet går i bräsch i fråga om en framsynt och öppen inställning till IT:s möjligheter att förenkla och förbättra arbetsorganisationen. Detta gäller allt från att låta de anställda fritt få bruka Internets alla möjligheter till att uppmuntra och stötta distansarbetsmöjligheter. Istället ligger man efter de flesta offentliga institutioners IT-mognad. Vad beror detta på? Beror det på gamla mossiga juristers starka ställning i Regeringskansliet eller beror det på regeringens egna bristfälliga kunskaper om IT och dess användning?

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör snarast se över IT-användningen i Regeringskansliet i syfte att stimulera en ökad och breddad användning.

Kommittéväsendet för utveckling och information

Ungdomens IT-råd är en del av det svenska kommittéväsendet. Vi har en många hundra år gammal tradition i Sverige av att utreda frågor i kommittéer. Det är regeringens sätt att utom departementssfären få specifika frågor belysta, eller begravnade. Emellertid har karaktären på många kommittéer förändrats i takt med att utvecklingen har lagt nya och annorlunda frågor på bordet. Ungdomens IT-råd är ett bra exempel på en kommitté med en annorlunda karaktär.

Vårt uppdrag har i grova drag gått ut på att belysa ett nytt samhällsfenomen ur ett särskilt perspektiv. Som en följd härav har vi bl.a. haft som uppgift att verka utåtriktat. Detta att verka "utåtriktat" får allt fler kommittéer inskrivet i sina direktiv. Vi tolkar denna skrivning som att regeringen med kommitténs uppdrag bl.a. vill informera och medvetandegöra allmänheten om en viss fråga eller en viss tendens. Att verka utåtriktat sammanfaller ofta nog med att man har att utreda ett nytt fenomen, vilket i dagsläget oftast inbegriper IT.

Frågan är om uppgifter som går ut på att utveckla nya fenomen, göra dem begripliga och sedan sprida kunskapen till såväl regering som omvärld ska bedrivas inom den traditionella kommittéformen? Att tillsätta en kommitté är i regel en ganska omfattande och laddad procedur. Först ska man processa direktiven genom hela Regeringskansliet. Sedan ska man utse ordförande och ledamöter, vilket dessvärre tenderar att bli avgjort på politiska grunder istället för kompetensmässiga. Härfter ska tjänstemännen slåss om platserna som sakkunniga och experter. Det hela tenderar att bli tämligen utdraget och ta en massa energi från organisationen. När så en kommitté av Ungdomens IT-råds slag lägger ett betänkande reagerar remissinstanser på att betänkandet inte följer de normer som man tycker sig se för ett utredningsbetänkande med handlingsförlamning i remisshanteringen som följd. För att motverka

detta förlopp blir det allt vanligare att departementen istället utser en inom-departmental arbetsgrupp när man snabbt vill ha något belyst. Detta handlingssätt gör dock att utifrånperspektivet går förlorat.

När detta sammanfaller med bromsande faktorer som stram byråkrati, begränsade möjligheter att använda verktyg som IT och behov av att ständigt söka externa lösningar på situationer som inte finns vettig beredskap för inom Regeringskansliet, så försämras förutsättningarna för arbetet. Resultatet blir att mycket energi går förlorad i ren värmeutveckling av den ständiga friktionen, varför slutprodukten definitivt blir sämre.

Vi menar därför att man bör välja mellan två alternativ för framtiden: antingen kan man försöka luckra upp kommittéformen samtidigt som man försöker ändra omvärldens attityder till kommittéväsendet, eller också försöker man finna nya former för utvecklings- och informationskampanjer av Ungdomens IT-råds slag. Vi vill i detta sammanhang rekommendera regeringen att se till att få dessa frågor rejält belysta.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till att på nytt utreda kommittéformen i syfte att finna nya arbetsformer för den nya tidens uppgifter.

Kapitel 2

Övergripande mål:

Jämlik tillgång till informationssamhället

Vi befinner oss mitt i en brytningstid.

Industri-samhället övergår i informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

Utvecklingen av informationssamhället sker med en rasande fart med de kommersiella intressena som främsta pådrivare. Genom teknisk utveckling och allt hårdare konkurrens har priserna sjunkit. Fler företag och fler privatpersoner har skaffat sig tillgång till den nya tekniken, i alla fall fysiskt. En undersökning som Skop har gjort på uppdrag av Dagens IT (22/10) visar att 36 procent av svenskarna har tillgång till Internet. Inom åldersgruppen 18 till 34 år är motsvarande siffra 50 procent. Det finns dock vissa avvigsidor med det som nu sker. Bland andra LO har uppmärksammat att marknaden inte har något intresse av att sörja för en jämlik tillgång. Skop-mätningen visar också mycket riktigt att de grupper som släpar efter i utvecklingen är äldre samt låginkomsttagare och att de personer som använder Internet oftast är män, personer med lång utbildning, höginkomsttagare och storstadsboende.

I takt med att utvecklingen rusar fram ökar klyftorna i samhället. Man har länge talat om faran för att utvecklingen av informationssamhället leder till ett informations- och kunskapsmässigt A- och B-lag. Men det är inte faran i detta vi nu ska diskutera. Uppdelningen har blivit en realitet. Massmedieforskaren Lennart Weibull vid Göteborgs universitet presenterade för en tid sedan en undersökning som precis som Skop-mätningen visar att klyftorna mellan högutbildade och lågutbildade i fråga om tillgång till IT ökar. Vidare är det inte bara tillgången som skiljer utan också användningen. Hårdraget använder de välutbildade IT för att informera sig mer och öka sin kunskap medan de lågutbildade använder IT för underhållning. Tendensen ligger helt i linje med vad man kan vänta sig när marknadskrafterna allena ska sprida tillgången till IT.

Att staten ställer sig utanför händelseförloppet är djupt oroväckande. Om vi vill att framtidens samhälle ska vara demokratiskt i meningen jämlikt och jämställt måste staten ta ett ansvar för att tillgång till IT, både fysisk och mental, sprids till medborgarna. Här gäller det att förse skolor, offentliga rum och människans närområde med IT-utrustning. Här gäller det att på olika sätt stimulera människan att skaffa sig IT-utrustning till hemmet. Här gäller det att visa på IT:s användningsområden så att fler blir förtrodda med verktyget och börjar använda det till mer än bara underhållning. Här gäller det att aktivt använda IT i det integrationsbefrämjande arbetet. Det är på dessa sätt man kan motverka att IT:s inneboende maktpotential endast kommer ett fåtal till del. I detta sammanhang tror vi att utvecklingen av skolor till kompetens-

centrum, som redogörs för i kapitlet om utbildningssystemet, är ett bra sätt att trygga att såväl fysisk som mental tillgång kommer allmänheten till del.

Att säkerställa att tillgången till IT blir jämlik är emellertid inte detsamma som att människor får jämlik tillgång till informationssamhället. Alltför många i dagens samhälle lider av något slags utanförskap, betingat av bl.a. segregation och sociala och etniska klyftor. Målet för samhällets utveckling till ett informationssamhälle måste vara att borge för en jämlik tillgång till samhället i sin bredaste mening. I detta mycket angelägna arbete måste vi fundera över hur IT kan användas för att minska utanförskapet genom att öka inflytandet och den demokratiska delaktigheten.

Ungdomens IT-råd menar således att ett övergripande mål för samhällsutvecklingen ska vara jämlik tillgång till informationssamhället, vilket bygger på delmålen om tillgång till IT för alla – fysisk och mental – och om att öka medborgarnas inflytande i samhället och medborgarnas delaktighet i de demokratiska processerna.

Delmål:

Tillgång till IT för alla

Att alla i informationssamhället ska ha tillgång till IT är för oss en självklarhet och är en av de viktiga utgångspunkterna i den vision om glokalsamhället vi redogör för i MEGA-BYTE. För många ter sig detta realistiskt: "Vad kostar det? Vem ska se till att så sker? Vad menas med tillgång för alla?"

Visst, det är sant, det kommer att kosta pengar att se till att alla får tillgång till IT och därför kommer det att tid. Det finns dock enligt vår mening några enkla grepp att ta för att på allvar sätta igång processen. Åtgärderna medför i sammanhanget låga kostnader samtidigt som de ger en god effekt.

För många kan det vara svårt att se vem som ansvarar för att IT blir till allmän tillgång. Är det staten, marknaden, kommunerna, organisationerna eller individerna själva? Vi menar att detta är en fråga om att sörja för ett jämlikt samhälle och därför en självklar angelägenhet för staten. Staten verkar dock föredra att stå vid sidan om. Man överlåter försörjningen i mycket stor utsträckning till marknaden, kommunerna, organisationerna och individerna medan den egna rollen i sammanhanget är blygsam. Samtidigt ökar IT-klyftan i vårt samhälle. Vi har svårt att tro att det är ren och skär okunnighet om IT:s gigantiska maktpotential som döljer sig bakom passiviteten. Kanske är det den ekonomisk frågan som döljer sig bakom dimridån?

Staten bör ange som mål för samhället att samtliga ska ha tillgång till IT-utrustning, både fysiskt och mentalt. Att ge tillgång till IT kan dock aldrig vara detsamma som att enbart sätta in några datorer i kommunens huvudbibliotek. Alldeles uppenbart har människor mycket olika avstånd till biblioteken och därtill mycket olika tradition av att vistas på biblioteken. Bortsett från detta är det också mycket stora skillnader mellan att ha IT-utrustning hemma och att vara hänvisad till ett bibliotek. Målet på lång sikt måste således vara att IT-utrusta hemmen. På kort sikt måste dock fler offentliga rum IT-utrustas i människors närområde. För att uppnå målet om jämlik tillgång till IT bör regeringen arbeta utifrån tre principer för IT-tillgång i närområdet (observera att tillgången till IT i skolmiljöerna behandlas i

kapitlet om utbildning). Dessa är att (1) öka IT-tillgången i befintliga offentliga rum, (2) att stimulera framväxt av offentliga IT-mötesplatser och (3) att stimulera bredbandsutbyggnad till hemmen.

IT i befintliga offentliga rum

Blekinge utvecklar ett IT-samhälle i full skala, där rik tillgång till IT ska gälla för alla. I Ronneby kommun har huvudbibliotek liksom biblioteksfilialerna IT-utrustats med moderna datorer och snabba uppkopplingar. Resultaten av satsningarna har inte låtit vänta på sig: på ett år fördubblades antalet besök till folkbiblioteket och utlåningsfrekvensen ökade med 60 procent. Detta bör tas som intäkt för att en kraftig utbyggnad av IT i biblioteken revitaliserar hela biblioteksverksamheten. När man dessutom, som i Ronneby, erbjuder ett brett utbildningsutbud i IT-användning görs biblioteket till en naturlig mötesplats för människan i samhällsförändringen.

Regeringen har via Utbildningsdepartementet drivit på IT-utrustandet av biblioteken genom att erbjuda kommunernas bibliotek en två megabits fast uppkoppling mot Sunet. Staten står för driftskostnaderna de två första åren. Initiativet är bra men det är mycket olyckligt att man inte tillåter skolorna att ansluta sig till denna uppkoppling. Detta underlättar inte ökade kontaktytor mellan skolorna och biblioteken, vilket borde vara en självklar strategi i utvecklingen av informationssamhället. Därtill är detta ett ineffektivt utnyttjande av bandbredden, då bibliotekens begränsade antal datorer ensamma använder uppkopplingen. Förslaget är således enligt vår mening illa genomtänkt och har också mött mycket kritik från kommunerna.

Utöver att IT-utrusta biblioteken bör regeringen ta initiativ till att sprida IT till fler offentliga rum, till platser där människan vistas. Fritids- och ungdomsgårdar bör ha rik tillgång till IT för offentligt bruk, liksom arbetsförmedlingarna, de lokala skattekontoren, försäkringskassan, postkontoren, vårdcentralerna, sjukhusen, vårdhemmen, järnvägsstationerna och varför inte systembolagen? Till en relativt låg kostnad skulle man genom att IT-utrusta de offentliga miljöerna nå mängder med människor.

Ungdomens IT-råds förslag

· Regeringen bör ta initiativ till att IT-utrusta närområdets offentliga rum.

IT-mötesplatser i närområdet

I MEGA-BYTE föreslog vi att regeringen skulle stimulera framväxten av IT-stugor i bostadsområdena. Idén har under det gångna året växt sig än starkare. I Svängsta i Blekinge har man sedan en tid tillbaka ett etablerat s.k. IT-vårdshus. Projektet har utvecklats till en veritabel succé och lockar besökare i alla åldrar, från 10 år till 75 år. Verksamheten har utvecklats till att bli en mittpunkt i det gamla brukssamhället. I somras fungerade IT-vårdshuset mer eller mindre som en ungdomsgård men den positiva effekten att vandaliseringen i samhället minskade radikalt.

Vårdshusets verksamhet drivs av två ALU-anställda handledare som får en

betydelsefull erfarenhet. IT-vårdshuset erbjuder IT-utbildningar på olika nivåer till mycket låga kostnader och kurserna har varit fullbokade sedan starten. Under kurserna föds mängder med nya idéer som ett resultat av den dynamiska miljön som uppstår när generationerna möts. Nästa steg är att skapa former för att fånga upp alla dessa nya idéer som t.ex. kan leda till att nya näringsverksamheter startas. Som ytterligare en effekt av IT-vårdshusets verksamhet skaffar sig allt fler datorer till hemmen.

Den ideella föreningen för utvecklingen av informationssamhället i Blekinge, IT-Blekinge, har tagit fasta på framgångarna i Svängsta och genom ett bidrag från Kommunikationsdepartementet kommer nu tio IT-världshus att byggas upp i tätorter utanför centralorterna. Vi menar att idén om IT-vårdshus är mycket bra i syfte att sprida tillgången till IT och därmed minska IT-klyftorna i samhället. Idén kan emellertid utvecklas till att handla om IT-mötesplatser som kan vara en ny verksamhet i särskilda lokaler eller ny verksamhet i befintliga strukturer som skolor, föreningar, Folkets Park och datortek. Regeringen bör avsätta medel för utveckling av särskilda IT-mötesplatser. Medlen bör i första hand riktas till projekt som når ungdomar som har liten tillgång till IT i hemmiljön och till ungdomar i socialt utsatta områden utanför centralorten.

IT-mötesplatser bör få utvecklas av ungdomar och drivas av ungdomar, gärna i samarbete med det lokala samhället i form av organisationer, kommunal verksamhet och näringsliv. Inom ramen för IT-mötesplatsernas verksamhet bör särskilda utbildnings- och arbetslöshetsprojekt kunna drivas.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör avsätta medel för att utveckla IT-mötesplatser i närområdena.
- Medlen bör i första hand riktas till projekt som når ungdomar som har liten tillgång till IT i hemmiljön och till ungdomar i socialt utsatta områden utanför centralorten.

Bredband och innehåll för hemmens tillgång till IT

På kommunala initiativ utrustas på sina håll bostadsområden med bredband. Vi menar att en bredbandsutbyggnad är avgörande för en jämlik tillgång till IT. Först när hemmen har utrustats med bredband till låga kostnader kommer hushållen på allvar att stimuleras till ett aktivt IT-bruk. Här har staten en roll att fylla. Förvisso menar allt fler organisationer att bredband på sikt ska komma att ingå i hyran men i väntan på att detta blir verklighet bör regeringen stimulera utvecklingen. Goda exempel och erfarenheter som finns från t.ex. Araby i Växjö bör lyftas fram. Regeringen bör vidare överväga att ge räntesubventioner till fastighetsbolag som drar in bredband i fastigheterna. På sikt bör bredband ingå i svensk byggnorm.

Parallellt med bredbandsutbyggnad till hemmen bör regeringen uppmuntra lokala initiativ som syftar till att koppla samman närområden i lokala nätverk. Dessa närområdesnätverk kan fungera som plattform för ökade kontakter mellan människor och mellan medborgare och lokala politiker. Genom närområdesnätverken kan

allehanda tjänster och utbildningar erbjudas, information kan spridas och integrationen kan påskyndas. Intressanta projekt av detta slag är de lokala nätverken i stockholmsstadsdelarna Aspudden, @spnät, och Skarpnäck.

Stimulering av bredbandsutbyggnad till hemmen och uppkomsten av närområdesnätverk torde sammantaget göra det mer lockande för hushållen att skaffa sig datorer. Det är mycket viktigt att den höga kostnad som det ändå innebär att skaffa sig en dator känns motiverad. Att kunna erbjuda ett meningsfullt innehåll är därför avgörande.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera utbyggnad av bredband till hemmen genom att peka på goda exempel och erfarenheter samt genom att överväga räntesubventioner för bredbandsutbyggnad.
- Regeringen bör uppmuntra lokala initiativ som syftar till att koppla samman närområden i lokala nätverk.

Den mentala tillgången till IT

Hitintills har vi fokuserat på den fysiska tillgången till IT. Den finns dock en annan, lika viktig, sida av tillgångsbegreppet och det är den mentala tillgången till IT. I MEGA-BYTE redogjorde vi för vår syn på hur man bör utgå från individens intressen vid IT-utbildningar och därifrån stimulera ett informations- och kunskapssökande med hjälp av IT – en IT-utbildning behöver inte ha IT som fokus, utan snarare bygga på IT som främsta hjälpmedel för att uppnå nya kunskaper. Som vi påpekade i detta kapitelns inledning riskerar vi att hamna i en situation där ett fåtal – de högutbildade – använder IT för att stärka sin kunskap medan det stora flertalet använder IT för underhållning. Det informations- och kunskapsmässiga A- och B-laget befasts därmed alldeles oavsett en väl så jämlik fysisk tillgång till IT om inte denna kombineras med mental tillgång.

Vi anser att en fysisk tillgång till IT måste förenas med utbildning i IT-användning. Innehållet avgör individens användning av verktyget. Den fysiska tillgången till IT måste finnas i människans närområde och på samma sätt måste utbildning i IT-användning ges i närområdet. Utbildning bör således erbjudas i de befintliga offentliga rummen, på IT-mötesplatserna och via närområdesnätverk. Vi anser att det nu är hög tid att på bred front erbjuda hela svenska befolkningen relevant utbildning om IT:s användningsmöjligheter och innebörden av informationssamhällets utveckling. Det är dags att skapa en folklig mobilisering, ett generellt kunskapslyft. Först då kan vi tala om reella möjligheter för en jämlik utveckling. Detta vore till gagn också för näringslivets omställning till IT-intensiv verksamhet.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör sörja för att IT-utbildning erbjuds allmänheten som en del i IT-verksamheten i de offentliga rummen.

IT-kunskapslyftet

Sverige har en unik tradition av folkbildning. Denna tradition bör väckas på nytt. Med folkbildningens hjälp kan man ge hela Sveriges befolkning möjlighet att utbilda sig i IT-användning och i informationssamhällets förutsättningar. En dylik satsning vore ett första steg mot att skapa det lärande samhället. Folkbildningssatsningen bör vara generell och stimulera till generationsöverskridande möten för att därmed stimulera dynamiska effekter som de vid IT-värdshuset i Svängsta. Denna generella folkbildningssatsning bör föregås av en landsomfattande informationskampanj och kompletteras med uppvisande av en rad goda exempel och förebilder. Folkbildningssatsningen kan mycket väl förenas med det nu pågående Kunskapslyftet. Målet för satsningen bör vara att Sveriges befolkning ska ha den högsta generella IT-kunskapen i världen.

Regeringen bör ta initiativ till denna folkliga mobilisering. Man bör tillsammans med folkbildningen, ungdomsorganisationerna, fackföreningsrörelsen, näringslivet och kommunerna utarbeta en kampanj under ett nationellt paraply. I samband med satsningen bör IT-mötesplatser etableras som kan utgöra lokala baser för utbildningarna tillsammans med andra offentliga rum. Satsningen kan vidare rymma olika projekt med lokal eller nationell prägel. De ovan föreslagna närområdesnätverken kan vara exempel på projekt av lokal karaktär medan andra projekt för t.ex. integration och demokrati kan vara såväl lokala som nationella. Initiativ som i anslutning till satsningen tas för att bredbandsutrusta hem och skolor bör uppmuntras.

Ett nationellt IT-kunskapslyft som visar på IT:s möjligheter kommer att skänka den meningsfullhet och det innehåll som behövs för att IT ska bli var mans egendom. Som ett brev på posten lär ett stort antal datorföretag erbjuda IT-paket till förmånliga priser under det att satsningen pågår. Det blir ett skolboksexempel på ett gott samspel mellan politiken och de kommersiella krafterna. Politiken går i täten och stakar ut riktningen. Marknaden följer efter. I detta fall blir resultatet vinster för alla; vi ökar generellt IT-kunskapen i landet, vilket är bra för Sverige som nation, vi lägger en bra grund för en jämlik tillgång till IT och marknaden får dessutom tjäna en slant på försäljning av IT-utrustning. Härtill lär ett kunskapslyft av detta slag generera nya idéer när människor förs samman i arbetet med ett nytt verktyg. Effekterna av denna dynamik kan vi bara sia om.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till en nationell IT-folkbildningskampanj tillsammans med folkbildningen, ungdomsorganisationerna, fackföreningsrörelsen, näringslivet och kommunerna som bör vara generell och uppmuntra generationsöverskridande möten.
- Folkbildningskampanjen bör rymmas i en helhet där också projekt som syftar till att utveckla IT-mötesplatser och lokala närområdesnätverk ingår.

Specifikt IT-stöd för jämlik tillgång

IT för integration

För att vi ska nå en jämlik tillgång till IT, såväl fysisk som mental, krävs det i vissa fall särskilt riktade åtgärder utöver de generella åtgärdsförslag vi skissade på ovan. Dessa speciella satsningar rör framförallt två områden: åtgärder för att främja integration och åtgärder för funktionshindrade.

Sverige är ett i många avseende segregerat samhälle. Invandrargrupper lever skilda från det omgivande samhället och människor med invandrabakgrund har mycket svårt att t.ex. få plats på arbetsmarknaden. Detta gäller i stor utsträckning unga människor som ofta är andra generationens invandrare. Det är helt enkelt oacceptabelt att invandrargrupperna ställs utanför också en accelererande IT-utveckling. Den redan befintliga klyftan mellan det etablerade samhället och de marginaliserade grupperna ökar istället för minskar. Så småningom lär det komma en reaktion om inte staten tar ett ansvar för att skillnaderna utjämnas.

Det är besynnerligt att IT inte används i större utsträckning i integrationsarbetet. IT är ett utmärkt verktyg för att utbyta erfarenheter, koppla människor samman och för att kunna nå många människor samtidigt med informations- och utbildningsinsatser. Utöver detta har IT en annan i sammanhanget mycket viktig egenskap – IT i sig gör ingen skillnad på människor p.g.a. hudfärg eller ursprung.

Förvisso har regeringen genom Kommunikationsdepartementet gett bidrag till Den mångkulturella salongen (<http://www.dds.se/dms>), ett projekt som syftar till att använda IT som verktyg mot främlingsfientlighet och rasism och för integration och mångkulturalitet. Vi menar dock att detta inte räcker. IT som verktyg bör genomsyra integrationsbefrämjande åtgärder och den kommande Integrationsmyndigheten bör därför dels använda IT som verktyg i integrationsarbetet och dels stimulera IT-projekt bland invandrargrupper. Regeringen bör vidare särskilt avsätta pengar för IT-användning i integrationsarbetet. Denna särskilda pott bör kunna användas till riktade åtgärder i t.ex. invandratäta kommuner eller stadsdelar.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till en ökad användning av IT i integrationsarbetet och stimulera IT-projekt bland invandrargrupper.
- Regeringen bör avsätta medel för riktade åtgärder till invandratäta kommuner eller stadsdelar.

IT för funktionshindrade

IT är ett utmärkt hjälpmedel för funktionshindrade personer. Med tillgång till IT får personer med funktionshinder nya möjligheter att göra sig gällande i samhället. Med hjälp av IT kan funktionshindrade kommunicera, studera, förvärvsarbeta och delta i samhället på mer jämlika villkor. IT kan i många fall avsevärt minska den risk för isolering som vissa funktionshinder ger upphov till. Att sörja för att handikappade personer får tillgång till IT är ytterst en fråga om jämlikhet i ett samhälle där alla har lika värde. Därför bör staten ta ansvar för att handikappade personer, framförallt barn

och ungdomar, lättare får tillgång till IT som hjälpmedel.

Under vissa förutsättningar kan man i dag få en dator som hjälpmedel vid studier om man t.ex. är rörelsehindrad. Men i alltför många fall är det mycket svårt att få en dator klassad som hjälpmedel även fast det uppenbart skulle minska de handikappande effekterna av ett funktionshinder.

Som vi ser det finns det flera problem som man måste ta itu med:

- Reglerna är svårbegripliga. Ofta beror det på vilket landsting eller t.o.m. vilken kommun man tillhör vad man har rätt till och hur de regler som finns tolkas. Detta problem är tämligen generellt för alla sorters hjälpmedel.

- Landstingen och kommunerna saknar pengar, åtminstone framställs det så. Emellertid verkar det största problemet vara oklarheten över vilken instans som ska betala för hjälpmedlen. Resultatet blir att personer som söker hjälpmedel bollas fram och tillbaka mellan olika instanser. En pojke med Aspergers syndrom (enkelt uttryckt en lindrigare form av autism) kunde t.ex. inte få dator för att hans skola inte har råd.

- Ofta krävs särskilda anpassningar av IT-baserade hjälpmedel. Det saknas lämplig programvara och eftersom marknaden är begränsad sker idag inte tillräcklig utveckling. Bristande kunskap gör att ny hårdvara inte alltid används som hjälpmedel trots att behovet finns. Ett bra exempel på detta är digitala kameror.

Det mest tydliga fallet där man redan nu kan få en dator klassad som hjälpmedel synes vara för rörelsehindrade som studerar. Det är värre för t.ex. barn med autism eller Aspergers syndrom. Detta är särskilt problematiskt eftersom denna grupp handikappade ofta är väldigt mycket hjälpta av en dator. Dator och nätkoppling kan dels hjälpa dem att läsa och skriva och dels minska risken för isolering (personer med autism har generellt svårare än andra i kontakten med andra människor).

IT, ofta i form av en dator, kan således vara det hjälpmedel som underlättar för en funktionshindrad människan att agera på samma villkor som icke funktionshindrade. IT kan alltså minska handikappet. Priset för att mot denna bakgrund erbjuda funktionshindrade personer en dator som hjälpmedel anser vi vara lågt i förhållande till de mycket positiva effekter som uppnås, såväl för den funktionshindrade individen som för samhället. I princip bör alla som har ett handikapp som skulle kunna minskas med anpassad IT-utrustning som hjälpmedel vara garanterade denna utan egen kostnad.

Genom att använda IT som hjälpmedel kan samhället till slut se även funktionshindrade personer som en tillgång istället för en belastning. Det om något vore ett stort steg mot en jämlik tillgång till informationssamhället.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för klarare regler och införandet av en miniminorm beträffande rätten för funktionshindrade personer att få IT-utrustning som hjälpmedel.
- Regeringen bör ta initiativ till att bidrag för IT som hjälpmedel inte begränsas till enkla fall som rörelsehinder, utan omfatta alla grupper av handikappade, som t.ex. personer med autism, förståndshandikapp, MBD/DAMP och dyslexi.

- Regeringen bör tillskjuta mer medel till forskning och utveckling inom området IT för människor med handikapp. Detta för att nya hjälpmedel snabbt ska kunna bli allmänt tillgängliga och för att IT:s fulla potential ska kunna utnyttjas för att minska den handikappande effekten av olika funktionshinder.

Delmål:

Öka medborgarnas inflytande i samhället och delaktighet i de demokratiska processerna

Samhällets utveckling till ett informationssamhälle medför att formerna för vår kommunikation förändras. Kommunikation har en avgörande roll i ett demokratiskt system. I takt med att kommunikationen förändras måste därför demokratin förändras, eller anpassas. Men bara för att människor får en nätuppkoppling blir de inte med automatik engagerade i den demokratiska processen. Vill man öka det demokratiska deltagandet måste systemet självt ta initiativ till det. Om initiativet uteblir kan en situation uppstå i vilken kommunikationen mellan demokratin *utlöpare*, politikererna, och dess bas, folket, blir mindre och mindre. Detta återspeglas i minskat valdeltagande och politikerförakt. Demokratin och politiken riskerar därmed att bli ett spel för galleriet, endast omfattande de privilegierade. I New York omvaldes nyligen borgmästaren. Endast 30 procent av de röstberättigade använde sin möjlighet att påverka politiken. Vi vet att dessa 30 procent inte tillhör New Yorks socialt utsatta befolkning. Är det denna demokratiska framtid också vi ska gå till mötes?

Det känns stundtals som om vi måste välja mellan två dåliga alternativ; vi får välja mellan en utveckling mot en urholkning av demokratin genom ett minskat valdeltagande och en utveckling mot direktdemokrati, med risk för mentormeterdemokratin introducerande. Finns det inga bra alternativ? Kan ovanstående alternativ framstå som bra, beroende på vilket synsätt man har? Oavsett vilket måste vi ta krafttag för att revitalisera den demokratiska processen till omfatta fler och inte färre. Det är av avgörande betydelse för en jämlik tillgång till informationssamhället.

Nya kanaler för inflytande

Såväl regering och kommuner som partier och organisationer bör introducera nätbaserade utfrågningar och diskussioner som allmänheten kan delta i. Låt t.ex. skolklasser få möjlighet att delta i politiska diskussioner via nätet. Det kan vara ett sätt att säkerställa att även icke-röstberättigade ungdomar får möjlighet att uttrycka sina åsikter. Sänd riksdags- och kommunalpolitiska debatter i realtid över nätet och låt allmänheten få möjlighet att reagera på det som sägs.

Introducera virtuella kommunala möten, där möjlighet ges för allmänheten att direkt påverka kommunens utveckling. Håll kommunalpolitiska nämndmöten där människor som berörs vistas. Låt t.ex. fritidsnämnden sammanträda på en ungdomsgård och ge ungdomar möjlighet att vara frivilliga remissinstanser i frågor som berör dem. Uppmuntra skolan att organisera deltagandet i de virtuella politiska mötena.

Ungdomar vill se framtiden an. Framtiden hör ungdomarna till och är den värld som man i dag bygger. Därför måste det politiska samtalet vara mer inriktat på framtiden och på politiska visioner: vart är vi på väg och vad är målet för resan? Dagens retoriska saltomortaler om bortre parenteser eller Kalmarmodeller är både obegripliga och främmande för många unga människor. Ungdomar är engagerade, ungdomar har åsikter, tankar och idéer, ungdomar vill förändra. Denna inneboende kraft lär dock inte komma till uttryck genom den traditionella partipolitiken så länge denna inte kan ge tydliga visioner för framtiden som man kan ta ställning till. Det är hög tid att föra in ungdomars visioner i de politiska rummen och därför föreslår vi att regeringen instiftar en ungdomsreferensgrupp efter Tony Blairs modell för medborgarreferensgrupper till regeringen. Denna ungdomsreferensgrupp bör baseras på ett statistiskt urval av ungdomssverige och således bestå av vanliga ungdomar som tillfrågas och som byts ut efter en viss tidsperiod. Regeringen bör efter samma kriterier stimulera utveckling av den ungdomsrådsverksamhet som i dag finns i en del kommuner.

Vi föreslog i MEGA-BYTE att regeringen bör stimulera nätbaserade direktdemokratiska inflytandefora på lokal nivå. Åtgärden i kombination med skapandet av nya kanaler för inflytande över de politiska processerna och en större tyngdpunkt på det visionära samtalet kan vara den medicin som behövs för att vända ungdomars ointresse för den etablerade partipolitiken.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till skapandet av nya kanaler och former som syftar till öka medborgarnas inflytande över och delaktighet i den demokratiska processen.
- Regeringen bör tillsätta en ungdomsreferensgrupp baserad på statistiskt urval och med regelbunden genomströmning av personer samt stimulera utvecklandet av lokala ungdomsråd efter samma kriterier.
- Regeringen bör ta initiativ till nätbaserade direktdemokratiska inflytandefora på lokal nivå.

IT för ungdomars demokratiska delaktighet

Demokratin i samhället är vad vi gör den till. Vill vi att våra ungdomar ska engagera sig i den politiska processen måste vi också anpassa oss till ungdomarna. Det går inte att tro att ungdomar slaviskt ska anpassa sig efter de vuxnas spelregler – spelregler som inte reflekterar samhällets utveckling.

Dagens ungdomsorganisationer är extremt viktiga för ungdomars medverkan i det politiska samtalet och den politiska utvecklingen, i synnerhet som de utgör den enda kanalen in till den politiska makten för ungdomar. Just därför är det viktigt att ungdomsorganisationerna får tillgång till tekniken för att på ett effektivare sätt kunna vara denna kanal. På sikt bör också andra kanaler öppnas för ungdomars engagemang, vid sidan av de etablerade organisationerna, exempelvis på det sätt som skisserades ovan. IT är i detta arbete ett utmärkt verktyg. Parallellt med denna

utveckling bör regeringen redan i dag ta krafttag för att understödja användning av IT bland dagens ungdomsorganisationer. Mängder med ungdomar rör sig på nätet men ungdomsorganisationerna har inte resurser i form av IT-hjälpmiddel för att på den lokala nivån möta efterfrågan, delta i samtalet och driva på utvecklingen. Det gäller att möta ungdomars tankar och erfarenheter och se till att dessa sprids och reageras på, för att ytterst öka ungdomars delaktighet. Men då gäller det att befinna sig där ungdomar befinner sig och detta är allt oftare på nätet. Då gäller det att möta ungdomar på deras villkor och det är allt oftare med IT som verktyg. Genom att t.ex. låta ungdomsorganisationer förekomma som värdar för de tidigare föreslagna IT-mötesplatserna kan regeringen bidra till utvecklingen. Ett annat sätt är att låta aktivitetsstöd utgå också för virtuella möten. Man kan också överväga ett slags förskott på framtida bidrag till ungdomsorganisationer som skaffar IT-utrustning.

Den politiska processen måste anslås på nätet, oavsett det gäller den nationella eller lokala politiken. Genom en särskild lag gjorde riksdagen det möjligt att förlägga informationstjänsten Rixlex på Internet. Det är dags att denna speciallag utökas till att också omfatta kommunalpolitiska dokument. Det är via nätet som ungdomar snabbt, enkelt och på sina egna villkor kan ta del av de politiska besluten och delta i den politiska debatten. Den politiska diskussionen måste spridas utanför sammanträdesrummen och tillåtas att vädras i det allmänna rummet. Med hjälp av IT kan politiska frågor och beslut enkelt anslås och förenas med forum för allmänhetens diskussion och eftertanke. Formen kan med fördel användas i skolornas undervisning och torde öka ungdomars intresse för den politiska omgivningen. Härtill svarar metoden upp mot omvärldens krav på snabba, politiska reaktionstider samtidigt som den svenska traditionen av studiecirkelsdemokrati kan bibehållas.

Informationssamhället ställer nya och annorlunda krav på vår demokrati. Det bästa sättet att möta dessa krav är att använda den nya tidens mest utmärkande verktyg, IT, för att också behålla de delar av det "gamla" demokratiska systemet som är värt att värna om. Vi vill väl alla att den demokratiska delaktigheten ska öka istället för att minska och att delaktigheten sker på jämlika villkor? Om dessa eftersträfvansvärda mål ska kunna uppfyllas i informationssamhället måste vi börja möta utvecklingen istället för att försöka mota den. Nästa år är det val. Det är ett gyllene tillfälle för regeringen att vidta mått och steg för att öka ungdomars intresse för politiken. En politiskt neutral plattform på nätet med val- och partiinformation är i det sammanhanget en självklar åtgärd.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera en ökad IT-användning bland ungdomsorganisationerna genom att ge dessa möjlighet att förekomma som värdar för IT-mötesplatserna, att likställa virtuella möten med verkliga i fråga om aktivitetsstöd samt att ge förskott på bidrag vid införskaffande av IT-utrustning.
- Regeringen bör initiera lagändringar som syftar till att utöka möjligheterna att anslå politiska dokument och protokoll på Internet.
- Regeringen bör i samband med att politiska dokument anslås på Internet också verka för att möjligheter ges att diskutera innehållet i därför avsedda forum. Regeringen bör ta initiativ till skapandet av en politiskt neutral plattform med val- och partiinformation inför 1998 års val för unga på Internet.

Kapitel 3

Övergripande mål:

Ett dynamiskt näringsliv och en dynamisk arbetsmarknad

Vi befinner oss mitt i en brytningslid.

Industrisamhället övergår i informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

Snabbast går utvecklingen inom näringslivet under stort förändringstryck från både global och lokal konkurrens.

Förändringen vi upplever är inte teknisk till sin natur, men den har möjliggjorts genom en snabb och accelererande teknisk utveckling. Tekniken möjliggör nya sätt att arbeta och bedriva företagande. De företag som inte tar till sig förändringarna och den teknik som möjliggör den, som inte förmår omsätta utvecklingen till produktivitetssökningar och tillväxt lämnas obönhörligen bakom på historiens skrotupplag.

Tekniken driver på själva den takt med vilken utvecklingen sker. Tekniken möjliggör snabba beslut och förkortar tiden från beslut till handling. Denna möjlighet kortar också automatiskt tiden för beslut. Tidigare kunde börsmäklare fundera i dagar över större förändringar eftersom trögheten i systemen inte krävde ett snabbt beslut. I dag krävs att besluten är blixtsnabba eftersom tekniken tillåter det. Om inte mäklaren förmår ta snabba beslut på grundval av den tillgängliga informationen kommer kunderna söka sig till någon som gör det.

I ett näringsliv där förändringarna inte längre går att mäta i fleråriga cykler, utan där marknaden förändras radikalt var och varannan månad ställs det helt andra krav på företagsstrukturer och på medarbetare. De klassiska hierarkiska strukturerna förmår inte anpassa sig till den ständigt föränderliga omvärlden. Både marknad och anställda ställer krav på mer flexibla strukturer. Innan en impuls från periferin nått in till ett beslutscentrum, resulterat i ett beslut som sedan nått ut till periferin igen för att omsättas i handling, har omvärlden förändrat sig igen och gjort beslutet inaktuellt.

Den hierarkiska strukturen håller som organisationsform på att få stryka på foten. I dess plats kommer organisationsformer kapabla till snabbare beslut närmare verkligheten och själva verksamheten, former som också ger större möjligheter till personligt självförverkligande och större möjligheter att påverka den egna arbetssituationen. Det är faktorer som gör det lättare för en organisation att behålla kompetenta medarbetare, vilket är nog så viktigt i ett samhälle där företagets främsta resurs är medarbetarnas kompetens. Många av de ungdomar som i dag är på väg ut i arbetslivet är helt enkelt inte intresserade av att arbeta i en hierarkisk organisation där de har liten möjlighet att påverka sin situation.

"Centrum och periferi" är begrepp som upphört att vara relevanta i och med IT. I industrisamhället byggde vi hierarkiska system - kommuner, läk, stat. Dessa begrepp upphör att vara relevanta för de individer som har utrustning och kunskap om IT. På det viset är det en samhällsomvärtande verksamhet när folk får tillgång och kunskap om IT."

Odd Engström

Det som först är en projektbaserad organisation inom ett företag kan övergå i en renodlat virtuell organisation där man samarbetar sömlöst mellan flera företag och individer för att lösa en konkret uppgift. Kompetens utnyttjas på effektivaste sätt utan att varje företag behöver hålla sig med egen specialistkompetens.

I de framväxande nätverken av företag spelar små och stora företag olika roller. De stora företagens tillgångar är deras världsomspännande nätverk och välkända varumärken. De små företagen bistår med mer eller mindre exotisk specialistkompetens. Det är dock i småföretagen, i ett klimat fjärran från stelheten i de stora kolosserna, som många av de produkter som de stora företagen i morgon ska överleva på kommer uppfinnas. I takt med globaliseringen av allt fler marknader ökar även småföretagens behov av tillgång till marknaderna på villkor som liknar storföretagens. Samarbeten mellan små och stora företag kommer med andra ord bli viktigare i framtiden för båda parter.

Ett område inom svenskt näringsliv är föregångare inom denna utveckling. Det driver på utvecklingen genom sin verksamhet och genomsyras även av dess principer. Det är frågan om IT-branschen och speciellt det vildvuxna och dynamiska område som kallas Nya medier där 10 000 jobb (Dagens Industri) skapats på kort tid i en bransch som inte fanns för två år sedan. Nya medier domineras av många små företag som ofta drivs av unga entreprenörer. Dessa är därför särskilt intressanta som exempel på de framtida industrier Sverige måste satsa på för att uppnå tillväxt i det framväxande informationssamhället. Lyckas man lära sig hur man ska stödja strukturen för fortsatt växt inom Nya medier har man lärt sig en hel del om hur man bör arbeta för tillväxt inom småföretagandet i stort.

Endast med en livgivande mylla av små företag kan Sverige försäkras tillväxt, arbetstillfällen och ett framtidsinriktat näringsliv. Alltfler unga människor väljer att bli entreprenörer av önskan om att få förverkliga en idé men också av skäl som att en anställning inte går att få. Klimatet för de mindre företagen och för nyetableringar måste därför förbättras i Sverige. Det gäller hela vägen från attityder gentemot småföretagande och entreprenörskap, till de ekonomiska och juridiska möjligheterna för små företags tillväxt. Det grundläggande arbetet för att förändra attityder gentemot entreprenörskap görs främst i de olika ideella organisationer som arbetar aktivt med entreprenörskapet. Statens roll måste skifta från att via näringspolitik framförallt befatta sig med de stora företagens frågor och via arbetsmarknadspolitiken den enskilda arbetstagaren, till att helhjärtat arbeta med att utveckla de små och mellan-stora företag som utgör grunden för vår fortsatta tillväxt. Man bör också undvika att

upprätthålla den skillnad mellan enskilda näringsidkare och arbetstagare som i dag i praktiken ofta inte existerar.

Tiden är kommen för en näringspolitik där de små företagen gynnas genom klara regelförenklingar och ökad stimulans!

Förbättrat företagsklimat

Sverige har i dag omkring 500 000 arbetslösa (482 175 arbetslösa och i konjunkturåtgärder v. 49 1997, enligt AMS statistik). För att sätta alla dem i arbete skulle vi behöva skapa ett nytt företag med 140 anställda varje dag i tio år. Det är en stor uppgift.

Sveriges stora företag och den offentliga sektorn har under lång tid varit de naturliga arbetsplatserna. De har utgjort normen efter vilket samhället byggts upp. I dag har insikten om att det varken är i storföretagen eller i den offentliga sektorn som nya arbetstillfällen kommer skapas växt fram hos de flesta svenskar. De flesta säger sig vilja stödja framväxten av småföretag men fortfarande har väldigt få förstått vad som krävs för att man ska få en snabb tillväxt av små företag och vad som krävs för att dessa ska kunna bli medelstora. Små företag är i högre grad än stora beroende av sin omgivning. Det gäller såväl hårda som mjuka faktorer. Konkreta förutsättningar i form av tillgång till kapital och regelverk liksom attityder från omgivningen påverkar i hög grad klimatet för entreprenören.

Runt varje lyckad entreprenör finns ett nätverk uppbyggt. Vissa delar kan man lätt ta på medan andra är av mer osynlig karaktär. Nätverket rymmer andra företag som det lilla företaget köper tjänster av, såsom bokföring, telefon och städning. Det rymmer de kunder företaget har, har haft och kommer att få. Det rymmer mentorer i form av tidigare entreprenörer som vet vad det betyder både att lyckas och att misslyckas. Det rymmer anställda, före detta anställda, kollegor och kontakter som gör det möjligt att expandera i framtiden. För många småföretagare betyder just referenser från före detta anställda mycket. Nätverket rymmer formella kontakter hos skattemyndigheter och hos banker och andra kapitalförsörjningsinstitut. Alla dessa komponenter i nätverket är nödvändiga för ett lyckat företagande. Med tanke på hur känsligt och komplicerat ett sådant nätverk är kan man t.o.m. likna det vid ett ekosystem.

Ett lyckat "ekosystem" kommer inte att infinna sig över dagen, men genom att skapa gynnsamma förutsättningar för dess tillväxt kan man stimulera utvecklingen. Även om många av dessa komponenter är svåra för regering och riksdag att påverka direkt, kan man visa vägen för en utveckling i resten av samhället genom att sätta frågan tydligt på dagordningen och förbättra de delar som ligger inom statlig sfär. Vi ska i detta kapitel försöka peka på några sådana initiativ.

Vi menar att ett dynamiskt näringsliv och en dynamisk arbetsmarknad måste vara ett övergripande mål i utvecklingen av informationssamhället. Som vi ser det bygger detta övergripande mål på tre delmål. Dessa är

- en ökad tillgång till kompetent och riskvilligt kapital,
- en reformering av regelverken och
- en dynamisk arbetsmarknad.

En ökad tillgång till kompetent och riskvilligt kapital

För att kunna skapa ett företag och för att ett företag ska kunna växa snabbt krävs tillgång till kapital. Men en entreprenör är inte betjänt av att förutsättningslöst förses med kapital. Det kapital en entreprenör behöver tillgång till har två huvudsakliga kännetecken: kompetens och riskvillighet. Dessa två begrepp hör i allra högsta grad ihop – kompetens föder riskvillighet eftersom det ger möjlighet att bedöma risken och framförallt chansen att tjäna på att ta risken.

En entreprenör är ofta expert på en enda sak, och det är där vederbörande har sin affärsidé. Men för att denna affärsidé ska kunna bli ett blomstrande företag kommer entreprenören behöva stöd och hjälp. Hjälpens börjar med en utvärdering av affärsidén och fortsätter med att få tag på kvalificerade medarbetare, rådgivning vid strategiska beslut och introduktion till nätverk för kontakter med kunder, leverantörer och distributörer.

Att kapitalet är riskvilligt innebär att man är beredd att förlora alla pengar man investerar i entreprenörens företag för att kunna hämta hem en rejäl vinst om allt går bra. Att ta en risk med sitt kapital innebär här inte att låna ut pengar som man inte är helt säker på att kunna få tillbaka utan att man i och med att man tillför sitt kapital är delaktig i entreprenörens satsning. Både entreprenören och kapitalförsörjaren delar risktagningen och om det slår väl ut får båda del av vinsten. Detta sker vanligen genom att man går in som delägare i företaget och skjuter till pengarna direkt in i företaget. Det amerikanska termen *venture capital* är en bättre beskrivning på detta än den svenska rikskapital eftersom *venture* betonar satsningen och inte risken.

Att hanteringen av kapital för entreprenörer fungerar mycket bättre på andra håll (i t.ex. *Silicon Valley*) beror ofta på att man där har en lång tradition av entreprenörskap. Detta gör att det ofta kan vara tidigare entreprenörer som har lyckats och skapat sig en egen förmögenhet som finansierar nästa generation av entreprenörer och även förser dem med erfarenhet och nätverk.

Mentorskap för att skapa riskkapital till entreprenörer

Sverige har inte samma tradition av entreprenörskap och därför finns den kompetens som krävs inom tillväxtbranscher i dag framförallt hos de företag och personer som tidigt insåg potentialen och som, mot alla odds, byggde upp en verksamhet inom området. De personliga erfarenheterna finns således i många fall hos unga människor och inte hos de ärrade finansveteranerna. Problemet är att det är hos de sistnämnda kapitalet finns. Därför måste man bygga ett ömsesidigt mentorskap runt dessa frågor, där en grupp etableras bestående av investerare och kompetenta personer från den svenska IT-branschen som kan vinna investerarnas förtroende.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör skapa ett forum för möten mellan entreprenörer och finansierare där ett ömsesidigt mentorskap kan växa fram och som kan stärka systemen för kapitalförsörjning åt entreprenörer.

Centralt produktråd för Almi

Almi är i dag ett av statens viktigaste verktyg för att stödja små- och nyföretagande. Almi arbetar bland annat med att administrera nyföretagarlån till dem som inte kan få kapital via marknadens vanliga kanaler. För att utvärdera ansökningarna har Almi upprättat regionala produktråd som består av erfarna näringslivsrepresentanter som ska ge ett utlåtande om varje ansökan. Tyvärr har dessa äldre näringslivsrepresentanter sällan någon erfarenhet från de unga tillväxtbranscher som IT-industrin, speciellt Nya medier, eller nya tjänste- och serviceområden. Eftersom det är brist på människor med erfarenhet från dessa unga branscher kan det vara svårt att få in representanter i varje produktråd. Istället föreslår vi att ett särskilt, centralt placerat produktråd skapas för dessa nya branscher. Produktrådet bör få ansvar för alla ansökningar inom sina branscher så att även dessa ansökningar får en kompetent genomlysning. De som hunnit skaffa sig erfarenhet från dessa branscher har sällan hunnit bli särskilt gamla och det är viktigt att Almi är uppmärksam på detta när man utser personer till produktrådet. För att bättre kunna följa hur Almis stöd fördelas och för att kunna se om det nya produktrådet kommer ha en överrepresentation av unga sökande, bör Almi redovisa åldersfördelningen hos de sökande i sin rapportering.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till att Almi inrättar ett centralt produktråd med kompetens kring de nya tillväxtbranscher som Almis andra produktråd har mindre kompetens inom.
- Detta produktråd bör ha en tydlig profil med yngre ledamöter eftersom det till stor del är hos dessa som kompetensen inom de aktuella områdena finns.
- Almi bör även redovisa åldersfördelningen bland de som mottar stöd, så att eventuella snedfördelningar kan uppmärksammas.

DELMÅL

En reformering av regelverken

Mycket av dagens regelsystem kring företagande och anställningar är inte skapat för att främja en tillväxt av småföretagande. Många av reglerna har istället tillkommit för att eliminera alla möjligheter till skattefusk. Myndigheterna utgår helt enkelt från att företagare är skattesmitare (Kjell-Olof Feldt i Dagens Industri 25/10 1997) Reglernas nät har vävts tätt och det är lätt som småföretagare att fastna. Många som funderar på att bli sin egen skräms både av den byråkrati de möts av och den inställning till företagandet som lyser igenom i många informationsskrifter. För att uppnå målet att skapa fler småföretagare som kan ta Sverige in i nästa sekel krävs att anpassas och förenklar företagarens situation.

Trygghetssystem och sjukförsäkringar

Normen för arbete i Sverige har under industrisamhället varit den fasta heltidsanställningen. Trygghetssystem och sjukförsäkringar är uppbyggda på detta. Men sedan all sysselsättningstillväxt de senaste åren skett inom alternativa anställningar eller eget företagande, finns det i dag en stor grupp som betalar premien för de gemensamma trygghetssystemen samtidigt som de endast i undantagsfall kan komma i åtnjutande av privilegierna. Det är dags att reformera systemen för att undvika att stora delar av den befolkningen står utanför trygghetssystemen och minska orättvisorna mellan fast anställda och andra arbetande.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör utreda hur trygghets- och sjukförsäkringssystemen kan utökas till att fullt ut också omfatta andra än fast anställda.

Skatteförenkling

Det är en stor brist i vårt företagarklimat att majoriteten av våra företagare inte klarar av att sköta sin egen deklaration. Vi måste släppa på kontrollmentaliteten och istället aktivt arbeta för att skapa bättre förutsättningar för småföretagarna. Det är dags att erbjuda samma möjlighet för förenkling av deklarationsprocessen till enskilda företagare som tidigare erbjudits till arbetstagare. Detta är särskilt viktigt för att stimulera ett ökat egenföretagande bland unga.

Det bör vara regel istället för undantag att man inte betalar preliminärskatt under första året man har F-skatt. Nystartade företag kan ha mycket svårt att bedöma hur deras intäkter kommer se ut första året varför de initiala utgifterna i form av förskottsinbetalningarna av preliminärskatten kan knäcka en mindre firma. De kan väl inte vara meningen att statens behov av likviditet ska stävja nyföretagandet i Sverige?

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till ett utarbetande av en kraftigt förenklad deklaration för småföretagare.
- Regeringen bör reformera regelverket så att enskilda företagare inte behöver förskottsinbetala preliminärskatt under första året man har F-skatt.

Egenanställning

För många känns det som ett stort steg att starta ett företag. Trots detta är det många som arbetar under former där något form av företagande vore den naturliga lösningen. För att över brygga gapen mellan anställning och företagande föreslår vi att man inför ett system med egenanställning för de som funderar på att starta ett enmansföretag men som vill slippa bokföring och krånglig deklaration. Vårt förslag bygger på det förslag som Anders Pehrsson, professor i företagsekonomi vid Stockholms universi-

tet, presenterade för Närings- och handelsdepartementet redan 1996.

Egenanställningen skulle kunna innebära att alla inkomster betalas in till ett för ändamålet särskilt konto. För dessa inkomster skattar den egenanställda precis som vanliga arbetstagare med det undantaget att man får ett skattefritt grundavdrag för att täcka en enklare verksamhets kostnader. Man kan införa en progressivitet i skatteskalan över en viss summa för att betona att egenanställningen är en form för de ännu icke riktigt etablerade. För att ytterligare understryka egenanställningens funktion som en brygga till ett riktigt företagande kan man introducera möjligheten att spara en del av sin inkomst i en skattegynnad form för att sedermera användas som aktiekapital i ett aktiebolag efter egenanställningens avvecklande.

Egenanställningen är tänkt att vara ett mycket enkelt sätt att få igång en egen näringsverksamhet i de branscher där man har låga omkostnader, dvs. främst tjänsektorn. För dem som bara vill vara sina egna är det ett smidigt sätt att sköta sitt företagande och för dem som vill expandera är det ett bra sätt att komma igång och få ihop aktiekapitalet till sitt första aktiebolag.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till att egenanställning införs på prov i ett geografisk begränsat område som ett mellansteg mellan anställning och egenföretagande, vilket kan vara ett alternativ för frilansare och en väg in i ett expansivare företagande.

Generell översyn av skatter

Vi har i västvärlden länge haft problem med att stora företag flyttar sina produktionenheter utomlands till mindre utvecklade länder med lägre löner och skatter. I takt med att den nya tekniken gör avstånd oväsentliga för såväl kommunikation som ekonomiska transaktioner även för små företag, uppstår ett nytt problem. De företag som i dag växer starkt inom IT och närbesläktade branscher producerar tjänster eller produkter som ofta är oberoende av avstånd. Dessa företag får därmed en väldigt låg tröskel för att flytta sin intellektuella produktion till ett land där regler, skatter och levnadskostnader passar individer och företag bättre. I Sverige behålls endast kundkontakter och försäljning. Vi står inför början på ett helt nytt slags problem: vi är beroende av en tillväxt inom de sektorer där tröskeln för utflyttning är som lägst.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör utreda skatteregler och skattenivåer i syfte att minska risken att mindre tjänsteföretag flyttar utomlands.

Språklig granskning av myndigheters kommunikation

Det språk som används i myndigheters kommunikation med blivande företagare är överhetens. Vi anser att den viktiga första kontakten med myndighetssverige inte kan kläs i den språkliga skrud som i dag är fallet om det verkligen ska framgå att staten arbetar för ett småföretagarvänligt klimat.

"För de flesta människor blir drömmen om ett eget företag aldrig mer än en dröm. För andra kan den bli verklighet men sluta som en mardröm. Det finns mycket som man måste känna till för att lyckas, t.ex. lagar, förordningar, ekonomi m.m. Att starta eget är inget man gör fort och lätt. Det kräver mängder av planering och funderingar. Annars är det stor risk att satsningen misslyckas. (...) Inget kommer hädanefter att bli sig likt, det kommer även att påverka personerna i din omgivning. Det blir med all säkerhet inget 9-5 arbete. Du kommer också att löpa stora ekonomiska risker. Lycka till!"

citat från blanketten RSV 908 utgåva 11, Riksskatteverket 1997

Något måste göras för att ge publikationerna riktade till blivande företagare en rimligare ton. För att undvika att ovanstående texter ska möta de blivande företagarna föreslår vi att man inrättar en granskningsnämnd gemensam för alla de myndigheter som kommunicerar med småföretagare. Nämndens arbete ska bestå i att granska de texter som är avsedda för blivande företagare och föreslå ändringar. Syftet ska vara att vrida myndigheternas språkbruk i en vettigare och positivare riktning för att nämnden på så sätt ska kunna göra sig själv överflödig.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör tillsätta en nämnd för språklig granskning av kommunikationen från myndigheter till nyföretagare för att säkerställa att språket är möjligt att förstå för en normalsvensk och att det har en anda av att förespråka nyföretagande.

Delmål

En dynamisk arbetsmarknad

I takt med de allt snabbare förändringarna inom näringslivet förändras också fortlöpande behovet av kompetens. Det innebär en stor utmaning för företagen att ständigt ha tillgång till kompetenta medarbetare men en ännu större utmaning för individerna att kontinuerligt upprätthålla sin egen kompetens och därigenom kunna vara ständigt anlitningsbara. För Sverige som nation är ett centralt mål en flexibel arbetsmarknad, där individerna ständigt har möjlighet att utvecklas och där de kan ta ansvar för den egna utvecklingen. Utvecklingen i denna riktning startar naturligtvis redan i skolan.

Vårt förslag att införa en personlig utvecklingsplan för elever (se utbildningskapitlet) skulle kunna stärka denna process.. Ungdomar har idag svårare än någonsin att få del av den klassiska arbetsmarknaden i form av fast anställning. Oftast är det olika typer av tidsbegränsade anställningar som erbjuds. Därför blir det, redan på kort sikt, tydligt för dem hur viktigt det är att ständigt upprätthålla sin kompetens för att vara ständigt anlitningsbara.

Individanpassad arbetsmarknadsutbildning

Den klassiska arbetsmarknadsutbildningen startades med målet att genom centrala utbildningsinsatser försörja industrier i behov av arbetskraft. I dag kan man inte längre med en central statlig planering ge arbetslösa "rätt" sorts utbildning eftersom den snabba utvecklingen gör varje dylik planering alltför långsam. Dessutom kommer vid varje givet tillfälle de snabbt rörliga nya branscherna ha behov av kompetens-kombinationer som ingen tidigare funderat över. För att bättre använda de resurser som ställs till arbetsmarknadsutbildningens förfogande, anser vi att den enskilde arbetslöse bör få välja fritt bland ett mycket större antal utbildningar än vad som i dag erbjuds. En möjlighet att kombinera olika utbildningar bör också erbjudas. När arbetslösa får chansen att välja och kombinera utbildningar som ligger närmare vad de är intresserade av förväntar vi oss även att effektiviteten i utbildningen ökar kraftigt.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör starta en försöksverksamhet där arbetslösa ges möjlighet att välja och kombinera utbildningar fritt från ett mycket brett sortiment godkända kurser.

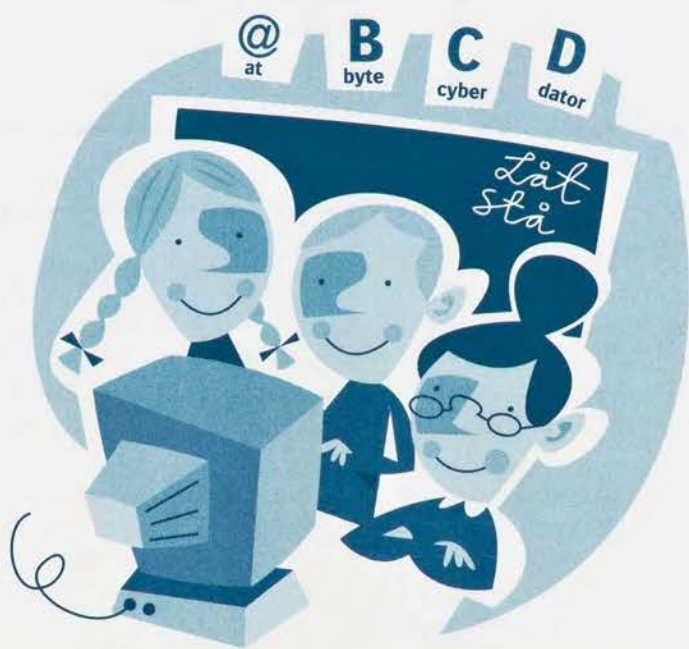
Goda exempel kring förmedling av arbete

En rörligare arbetsmarknad kräver god information och att arbetstagare har lätt att hitta arbetsgivare. Dagens arbetsförmedlingar har, bl.a. eftersom antalet arbetslösa ökat drastiskt medan utbudet av arbeten är magert, utvecklats i riktning mot att snarare vara bidragsförmedlingar än arbetsförmedlingar. För att bryta dödläget bör man använda förebilder i syfte att vitalisera arbetsförmedlingarna och leda in dem i nya tankebanor. Runtomkring i Europa finns det exempel på hur man börjat tänka målgruppsanpassat i sin offentliga informationsutlämning. I Belgien t.ex., samlar *Infor Jeune* tillgången till all myndighetsinformations på ett ställe och ställer resurser för ungdomars eget skapande och jobbsökande till förfogande. Personalen fungerar som handledare men ungdomarna uppmannas ta ansvaret själv. I denna miljö blir det aktiva jobbsökandet och skapandet naturligt. På hemmaplan har vi ungdoms-arbetsförmedlingen Trampolin i Stockholm som genom sina arrangemang och utåtriktade verksamhet når ut till ungdomar, entusiasmerar och berör på ett unikt sätt.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till att goda exempel tas fram på nya former för förmedling av arbete, framförallt riktat till unga människor, och sprida dess exempel till bl.a. arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder.

Kapitel 4

Skapa förutsättningar för framtidens skola

Vi befinner oss mitt i en brytningstid. Industrisamhället övergår i informationssamhället. Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

När folkskolan infördes i Sverige år 1842 var tanken att alla medborgare skulle få tillgång till grundläggande kunskaper som att läsa, skriva och räkna. Det fanns i botten ett fostrande syfte; man ville helt enkelt undvika att folk utvecklades till barbarer. Hoppet stod till bildning. Senare visade det sig att den ökade bildningsgraden hos befolkningen hade avgörande inverkan på industrisamhällets utveckling.

Att införa folkskolan var ingen lätt uppgift. Reformen var förenad med många problem och mycket motstånd. Det tog emot för far att skicka iväg sina barn – arbetskraften i jordbruket – till något så onödigt som skolan. Varför skulle det vara så viktigt att kunna läsa?

Vi anser att parallellerna med den tid då folkskolan infördes är uppenbara med det vi står inför nu. Förändringen som måste till i skolan i dag är helt avgörande för vår framtid. Förändringar är smärtsamma eftersom de kräver uppoffringar, men det kommer en dag när alla är överens om att det var nödvändigt och det är den dag då vi kan skörda frukterna.

Varför behöver skolan förändras? Världen förändras – vårt samhälle förändras. I takt med att samhället utvecklas till ett informations- och kunskapssamhälle förändras också kraven på oss som individer.

I informationssamhället ställs krav på flexibilitet och på en förmåga att se helheter. Arbetsinstruktioner kan inte utfärdas som förr eftersom arbetssituationen ställer krav på unika och flexibla lösningar. Det viktiga är inte längre att besitta en mängd detaljkunskaper utan det viktiga är att äga förmågan att omsätta information vid varje givet tillfälle till relevant kunskap. Skolans nya roll handlar just om att hjälpa eleven att uppnå den förmågan.

I fokus för förändringsarbetet i skolan ska lärandet vara och i det arbetet ser vi IT som ett oundgängligt verktyg. Att synen på eleverna förändras, att pedagogiken förändras och att användningen av IT som verktyg tar fart är avgörande för att dagens unga ska få en jämlik tillgång till framtidens informationssamhälle.

Vi har definierat fyra delmål för att nå vägen till vårt övergripande mål. Delmålen är

- Kvalitetssäkring av skolan – Skolan måste sätta eleven i centrum. Skolarbetet måste inriktas på att väcka elevens nyfikenhet, locka till inspiration och engagemang. Vi anser att dagens skola hämmar människans naturliga kreativitet.
- Förnyelse av lärarhögskolan – I framtidens skola förändras lärarens roll helt i

jämförelse med den traditionella skolan. Större krav ställs på pedagogiska kunskaper, snarare än de ämnesspecifika. IT är också en faktor som ändrar förutsättningarna. Läraren kommer att bli mer aktiv i förändringen av skolan.

- Öka tillgången till IT i skolorna – Skolan måste i större utsträckning använda sig av den nya tidens teknik. I framtiden måste alla kunna hantera informations- och kommunikationsverktygen och därför måste vi ge alla unga tillgång till IT i skolan.

- Kompetenscentrum på försök – Framtiden är redan här. Vi måste snabbt komma igång med att bygga modeller för framtidens skola. Kompetenscentrum – ett pedagogiskt centrum, en mötesplats som bryter generationsgränser, ett mediatek...

Delmål

Kvalitetssäkring av skolan

Samhället ställer nya krav på individens kompetens och skolan måste därför förändra sitt sätt att arbeta, både till innehåll och form. För att försäkra sig om att varje elev erhåller en bra utbildning önskar vi införa en ökad grad av kvalitetssäkring i skolan. Det är viktigt att en diskussion om kvalitetssäkringen med koppling till informations-samhällets krav på individen kommer igång. Vi föreslår därför att en personlig utvecklingsplan upprättas för varje elev, att timplanen avskaffas och att ett skriftligt omdöme ersätter dagens graderade betyg. Vi föreslår också att lärarens formella ansvar utökas samt att det, genom tillägg i skolans styrdokument, garanteras att alla elever får tillgång till och kunskap om IT som verktyg. Alla dessa förslag ska tillsammans verka för att eleven erhåller en god utbildning och adekvata kunskaper.

Personlig utvecklingsplan

– elevens inflytande och ansvar över sitt eget lärande

Vi har i det följande gjort ett försök att skapa en modell för hur en personlig utvecklingsplan skulle kunna utformas:

Utgångspunkten för modellen är att vi vill skapa en individstyrd skola i stället för en, som i dag, programstyrd skola. Som ett instrument för att garantera att varje elev erhåller en bra undervisning och uppnår de kunskapsmål som beskrivs i skolans styrdokument, bör varje elev upprätta en personlig utvecklingsplan. Idén med den personliga utvecklingsplanen är att varje elev tar ansvar för sitt eget lärande. Eleven planerar och sätter upp mål för sin utbildning och utveckling med utgångspunkt från de egna förutsättningarna och intressena. Detta sker tillsammans med elevens mentor, dvs. den elevansvariga läraren, men också i samråd med elevens andra lärare. Lärare och eleven har sedan ett gemensamt ansvar för den personliga utvecklingsplanen och detta dokument, eller avtal, används som underlag för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av elevens resultat, vilket i sin tur leder till revideringar och nya mål. Utvärderingen ligger sedan till grund för elevens "betyg" i form av ett skriftligt omdöme som beskriver elevens arbete och huruvida målen har uppnåtts. Om eleven ska kunna ta ett större ansvar för sitt lärande måste eleven också få inflytande över sin situation. Det är således viktigt att eleven får större makt över och kan påverka det

dagliga arbetet och hur undervisningen bedrivs.

I den personliga utvecklingsplanen bör det också finnas utrymme för att formulera mål för elevens samarbete med andra. Alla behöver inte arbeta med samma projekt, i samma takt eller på samma gång och de elever som är ivriga behöver inte vänta medan de som inte arbetar lika fort kommer i kapp. Alla elever får på så sätt den stimulans som passar dem bäst.

Att ständigt följa upp och utveckla arbetet i skolan, både vad gäller metoder och innehåll, är av största vikt. Det finns olika sätt på vilket detta kan ske och det är viktigt att uppföljning och utvärdering sker på samtliga nivåer inom skolan. Vi vill särskilt framhålla den personliga utvecklingsplanen som instrument för utvärdering och uppföljning. I dag är utvärderingen och kvalitetssäkringen på den individuella nivån inte tillräcklig. De utvecklingssamtal som ska ske mellan skolan, föräldrarna och den enskilda eleven räcker inte. Vi anser att eleven i större utsträckning måste bli delaktig i kvalitetssäkringen. Den personliga utvecklingsplanen utgör, som vi ovan angav, en utgångspunkt för elevens arbete och det är därmed mot denna som utvärderingen ska ske.

Den personliga utvecklingsplanen bör utarbetas på alla nivåer inom grundskolan och gymnasieskolan. Elevens medverkan, inflytande och ansvar får anpassas efter ålder och personlig mognad men ska givetvis gradvis ökas. Elevens mentor, dvs. den elevansvariga läraren, är ytterst ansvarig för att den personliga utvecklingsplanen utarbetas och att målen i den också nås. Alla lärare som eleven har kontakt med ska givetvis medverka i arbetet med den personliga utvecklingsplanen. I det arbetet kommer lärarnas arbete i lärarlag ha stor betydelse.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera kvalitetssäkring i skolan genom att uppmuntra försöksverksamhet med personlig utvecklingsplan.

Timplanen blir onödig

Arbetet i den nya skolan måste ge utrymme för en individstyrd och flexibel undervisning – ett lärande som inte är styrt av tidsaspekten. Den personliga utvecklingsplanen, där elever och lärare tillsammans planerar för lärandet, medför att timplanen spelar ut sin roll. Ett avskaffande av timplanen stimulerar också en integrering av ämnen och minskar fixeringen vid tiden. Arbetet bör inte delas upp i moduler eller efter ett schema. Eleverna måste få utrymme att arbeta flexibelt och integrera olika ämnen.

Också Skolkommittén har föreslagit att timplanen ska avskaffas för att ge utrymme till en utveckling av undervisningen. Man menar att vid avskaffandet av timplanen måste varje skola göra en fördelning av den tillgängliga tiden. Detta kan stimulera den pedagogiska diskussionen, då skolan måste fundera över hur tiden bäst ska fördelas för att uppnå kursplanernas mål. Vi håller med.

Eleven ska garanteras en undervisningstid motsvarande det totala antal timmar som ges i dag, men eleven tillsammans med läraren och sina studiekamrater planerar

hur tiden för arbetet ska fördelas. Den sektoriserade indelningen av undervisningen i olika ämnen har spelat ut sin roll. Den nya skolan genomsyras av det tvärsektoriella tänkandet och arbetet vilket innebär att uppdelningen i ämnesscheman för hela läsåret inte längre är aktuella. Ingen vecka behöver vara lik den andra, det viktigaste är att utvecklingsplanernas mål uppfylls.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att avskaffa timplanen.

Skolans styrdokument

Med den nya Läroplanen som började gälla 1994 förändrades ansvaret mellan stat, kommun och den enskilda skolan. Idén är att i styrdokumentet undvika detaljbestämmelser för att ge skolor och kommuner så stor frihet som möjligt. Styrdokumentet ska endast beskriva vilka kunskaper eleven ska ha erövrat då hon eller han lämnar skolan. Metoder för hur undervisningen ska genomföras ska utarbetas på det lokala planet, av lärare och skolledare tillsammans med eleven. Läroplanen, lpo 94, är enligt vår bedömning ett bra dokument för skolorna att arbeta efter. Det tycks inte finnas något i den som hindrar att man i skolorna arbetar utifrån ett pedagogiskt arbetssätt som utgår från forskande lärande.

Vi anser dock att Läroplan 94 brister i att formulera krav på kunskaper om IT och vilka möjligheter tekniken ger vad gäller kommunikation, informationssökning, kritisk granskning och bearbetning. Vi föreslår därför en del förändringar i Läroplanen samt en översyn av kursplanernas upplägg och innehåll för att se hur de kan anpassas att stödja användningen av IT i högre utsträckning, samt stimulera ett ämnesövergripande arbete. Statsminister Göran Persson skriver i sin bok Den som är satt i skuld är icke fri att varje elev i grundskolan ska ha tillgång till dator och egen e-postadress. Det är ett utmärkt förslag och vi hoppas att det inte bara stannar vid blotta orden.

Eleven bör upplysas om de mål, strävanden och kunskaper som beskrivs i skolans styrdokument; detta för att eleverna lättare, genom den personliga utvecklingsplanen, ska kunna ta ansvar för det egna lärande. Vi anser därför att en lättillgänglig version av Läroplan 94 ska tas fram och tillhandahållas på ett sätt att det blir attraktivt för elever att ta del av den.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att det i läroplanen slås fast att skolan ska ge elever tillgång till och möjlighet att använda modern informationsteknik.
- Regeringen bör ta initiativ till att kursplanerna utvecklas till att stimulera ett ämnesövergripande arbete med IT-pedagogiska hjälpmedel.

Utvärdering istället för betyg

Ett införande av den personliga utvecklingsplanen kommer att leda till att timplanen blir överflödig. Detsamma gäller betygen eftersom den personliga utvecklingsplanen även ligger till grund för utvärdering av elevens arbete och resultat. När elevens sätt att arbeta och måluppfyllelsen värderas i form av ett skriftligt omdöme ser vi att behovet av det graderade betygssystemet inte längre kvarstår.

De kunskaper som eleven ska ha uppnått då hon eller han slutar skolan finns beskrivna i kurs- och läroplanerna och det är också utifrån dessa dokument som den personliga utvecklingsplanen bör utarbetas. Att arbeta efter den personliga utvecklingsplanens mål leder till att eleven övas i att utvärdera och studera sitt egna lärande. Den morot som många elever ser i betygen kommer istället att finnas i att försöka få ett så bra skriftligt omdöme som möjligt.

Den form av graderade betyg som nu tillämpas skapar i många fall ångest inför skolarbetet och eleverna förlorar lätt sitt naturliga engagemang. Skolans uppgifter känns då betungande och tråkiga. Detta är egentligen skäl nog för att ta bort betygen. På Bifrostskolan i Danmark existerar inte betyg. Eleverna och föräldrarna får istället skriftliga bedömningar löpande. Eleverna bedömer också sitt eget arbete. Eftersom både produkt och process bedöms är värderingen långt mer omfattande än det traditionella betyget. Eleverna och lärarna bedömer alltså fördjupningen, samarbetet, intresset, kreativiteten, tidsplaneringen osv.

Eftersom gymnasieskolan under flera år har byggts ut och numer kan ta emot nästan alla sökande, behövs betygen inte längre för att göra urval för intagningen. De utbildningar som har många sökande till ett begränsat antal platser och kan ersätta betygsintagningen med arbetsprover, tester och intervjuer. Skolkommittén har lagt ett förslag om slopande av betygen, men bibehållande av godkändgränsen. De föreslår att en försöksverksamhet startas under en begränsad tid och för ett begränsat antal skolor, där andra former av bedömning samt skriftlig information ersätter betygen.

Vi stödjer detta förslag men föreslår också att dessa försöksskolor får i uppdrag att utveckla personliga utvecklingsplaner för eleverna.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att betyg i grundskolan ersätts till förmån för utvärdering och skriftliga omdömen.
- Regeringen bör ta initiativ till att utforma alternativ högskoleintagning.

Lärarnas kompetensutveckling

Som en följd av att arbetssätten i skolorna ändras krävs också en annan kompetens hos lärarna. Lärarens roll blir att i högre utsträckning stödja eleverna i deras kunskapssökande, att handleda och skapa en bra inlärningsituation. Med IT som verktyg i kunskapssökandet krävs en annan typ av pedagogik än den traditionella katederundervisningen. Läraren har det huvudsakliga ansvaret för utvecklingen av arbetet och av de pedagogiska metoderna. Ett forskande lärande lägger inte samma vikt vid att lärarna är experter inom ett visst ämne. När lärarna organiserar sig i arbetslag kan

de i högre utsträckning hjälpa varandra att utveckla de pedagogiska metoderna, att arbeta ämnesintegrerat och organisera omvärldsbevakning. Som en del av kvalitetssäkringen av skolan är det därför viktigt att lärarna får möjlighet till kompetensutveckling i att hantera IT-verktyget och nya pedagogiska metoder.

Vad som krävs för att skolan ska lyckas med lärarens kompetensutveckling är en betydande satsning på undervisningsforskning och resurser för att sprida de resultat som forskningen leder till. Utöver satsningar på undervisningsforskning behöver skolan och lärarna finna former för sin egen forskning om skolan, i skolan. Exempel på forskningsområden är IT som pedagogiskt verktyg, miljö, demokrati och skapande som metod i undervisningen. Det bör utvecklas system för organiserad kompetensutveckling av lärare. Förändring av arbetssättet i skolan måste komma från läraryrket. Detta kan stimuleras och drivas framåt genom att läraryrket tar del av forskning och examensarbeten från lärarhögskolorna samt utvecklar kontakter med aktiva forskare uppmärksamma dem på ämnen och områden som lärarna anser står i fokus för det egna arbetet. Lärarnas studiedagar bör bättre tillvaratas för att bygga upp kunskap kring yrkesverksamheten. Kompetensutveckling kan med fördel ske genom arbete i lärarlag. Inom gruppen kan sedan gruppen aktivt arbeta med kompetensen genom produktion, konsumtion och spridning av kunskap till andra.

Det är också viktigt att skolledaren leder den pedagogiska utvecklingen. Skolledaren har till uppgift att vara den pedagogiska ledaren som sätter upp skolans övergripande mål, som inspirerar och stödjer sina medarbetare, som ser till att skolan är utrustad på ändamålsenligt sätt. Det bör därför garanteras att skolledaren kan avsätta tillräckligt med tid för utvecklingen av de pedagogiska metoderna i skolan och kan avlastas från administrativa uppgifter. Liksom lärarna bör skolledaren delta i kompetensutvecklingen.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att stimulera förändringsprocessen i skolan genom att ta initiativ till kompetensutveckling av lärare och skolledare.

Formellt ansvar för lärare

I en individstyrd skola får läraren en mycket viktig roll. Läraren har ansvar för att, tillsammans med eleven, skapa en utvecklingsplan som anger målen för elevens utveckling. Läraren ansvarar för att målen uppnås och att elevens arbete blir utvecklande och stimulerande.

Läraren måste anpassa sin arbetsmetodik utifrån den enskilda elevens behov. Det är lärandet och eleven som sätts i centrum. Lärarens arbetsbelastning ökar och därmed också kraven på vidareutbildning och flexibilitet. Kompetensen måste, som vi tidigare nämnt, anpassas och utvecklas vad gäller de nya pedagogiska metoderna och kunskap om användningen av IT som verktyg. Med högre krav på lärarna följer förmodligen rättmätiga krav på högre löner. Detta ger också möjlighet att ställa formella krav på lärarna. Det uppstår situationer i en lärares yrkesutövning då kraven och ansvaren blir för höga; det känns svårt att ta vara på varje individ. Detta är helt

naturligt, och skolan ska självfallet ta hänsyn till detta. Men när en lärare av en eller annan anledning missköter sin tjänst bör kommunen kunna erbjuda omplacering och bör därtill ha möjlighet att omplacera en lärare mot dennes vilja.

Varken elever eller lärare ska behöva drabbas av en lärare som av någon anledning inte finner inspiration till att driva sitt arbete framåt. Eleven har alltid rätt att begära ett gott och stort stöd av engagerade lärare.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör överväga en utredning om formellt ansvar för lärarkåren.

Entreprenörskap redan i skolan

I kapitlet om näringsliv och arbetsmarknad pekar vi på hur viktigt entreprenörskapet är för den enskilda individen och för samhällets utveckling. Entreprenörskapet har stor betydelse för Sveriges fortsatta välstånd, menar vi och föreslår en rad åtgärder för att stimulera ett ökat företagande. Men vilka faktorer och egenskaper är det som kännetecknar en entreprenör? Vi skulle vilja nämna några sådana egenskaper som fantasi, initiativförmåga och en drivkraft att omsätta idéer i handling – skaparkraft helt enkelt. Dessa egenskaper finns ofta hos oss spontant, men uppmärksammas och stimuleras sällan av skolan, vilket gör att de med tiden avtar. Vi ser det som mycket angeläget att skolan och övriga samhället stimulerar dessa egenskaper, gärna redan från unga år. Entreprenörskap borde genomsyra allt som görs i skolan, från lägsta stadierna upp till universitetsnivå. Därför ser vi mycket positivt på de alternativa utbildningar som på senare år har startats runt om i landet.

Entreprenörsutbildningen eXcalibur, som är belägen i Helsingborg, är exempel på en sådan alternativ utbildning. Där är det deltagarna själva som styr innehållet i utbildningen, utifrån sina behov och intressen. Tanken med själva utbildningen är att träna deltagarna i att leda projekt och det gör man genom att driva verkliga projekt. Man sysslar med allt från idégenerering, genomförande och avslut av de olika projekt och i den processen upptäcker deltagarna själva vad de behöver fördjupa sina kunskaper inom för områden.

Man kan fråga sig varför dessa egenskaper inte stimuleras på samtliga skolor och utbildningar? Hand i hand med vårt förslag om att öppna skolan och skapa kompetenscentrum föreslår vi också att initiativ tas till en genomlysning kring hur entreprenörskapet på olika sätt kan stimuleras i skolan, redan från unga år.

Ungdomens IT-råd föreslår att:

- Regeringen bör stimulera till att skola och näringsliv verkar för att införliva entreprenörskap i skolan.

Öka tillgången till IT i skolorna

Förutom kunskap och forskning som vi koncentrerat oss i på de andra delarna av detta kapitel måste skolorna måste få bättre tillgång till själva tekniken. Utvecklingen är redan igång, men vi ser gärna att den snabbas upp och vi föreslår här tre åtgärder som kan hjälpa till att ge skolor respektive elever bättre tillgång till informations-tekniken.

Vi föreslår en satsning på så kallade *Net Days* enligt amerikansk modell där företag och skolor arbetar gemensamt för att få in den nya tekniken i skolorna. Vi föreslår också att det skall bli möjligt att ta ett extra studielån för datorinköp samt att alla i skolan skall ha en egen e-postadress. Vi anser att det är mycket viktigt att samtliga Sveriges skolor och gymnasier kopplas till Internet för att ge alla elever möjlighet att kommunicera och söka information direkt från källan.

Net Day & Vision Day

I USA, och framförallt i Kalifornien, har man arbetat mycket med att på ideell väg och med näringslivets hjälp IT-utrusta skolor genom s.k. *Net Days* och *PC Days*. Arbetet har involverat många tusen föräldrar, elever och andra frivilliga. Man har i omgångar utrustat och kopplat upp skolorna och på så sätt har man skapat en konkurrenssituation mellan skolor; de som har haft de bästa pedagogiska planerna för hur IT ska användas i undervisningen har varit de första att bli utrustade.

Fenomenet med *Net Days* och *PC Days* är som sådant intressant. Man förenar samhällets institutioner med näringslivet. Drivkraften har till stor del varit föräldrars engagemang men aktiviteterna har också i många fall varit en ingång till skolan för föräldrar och samhället. Den utrustning som företagen har donerat har kunnat skrivas av i enlighet med amerikansk lag som anger välgörenhet som avdragsgill. Således har dessa *Net Days* och *PC Days* också en prislapp för den amerikanska staten men den torde vara väsentligt lägre än om staten de facto skulle IT-utrusta skolorna. På köpet får man också ett spirande engagemang för skolan och dess verksamhet från föräldrar och omgivande samhälle, vilket har ett värde som knappast kan mätas i pengar.

Vi vill gärna se ett initiativ liknande detta i Sverige. Staten skulle kunna bana väg genom att ge organisationer och privatpersoner avskrivningsrätt för IT-utrustning som doneras till skolor. På detta sätt kan lite äldre datorer och annan utrustning komma till nytta på ett vettigt sätt i skolorna. Dessutom kan företagen på ett mer kostnadseffektivt sätt hålla sin maskinpark modern.

Skolor som har en tydlig plan för hur de vill utnyttja tekniken och nätverken ligger förstås bättre till när företagen ska avgöra hur mycket material som kan doneras och vilken skola som skall få det. Mot denna bakgrund ser vi gärna att det *Net Days* kompletteras eller kombineras med *Vision Days*.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till svenska *Net Days*.
- Regeringen bör överväga införandet av en avskrivningsrätt för IT-utrustning som doneras till skolorna.

Studielån till datorer

Att vissa har tillgång till egen dator i hemmet och andra inte är ett svårlöst problem. Helst skulle vi se att alla hade tillgång till egen dator i hemmet. Särskilt för unga som studerar, både i gymnasiet på högskolan, är datorn ett kraftfullt verktyg i arbetet med studierna och det egna lärandet.

Som ett sätt att underlätta för unga studerande att skaffa egen dator tycker vi att staten bör erbjuda ett extra studielån för inköp av datorutrustning. Lånet ska vara ett engångslån med maxbelopp på t.ex. 10.000 kr och pengarna ska vara öronmärkta för köp av dator med kringutrustning. På detta sätt kan studenter till en rimlig kostnad skaffa sig dator även om de nyss flyttat hemifrån och egentligen har en förhållandevis stram ekonomi. Datorlånet bör betalas tillbaka på samma sätt som det ordinarie studielånet och bara erbjudas de som enligt de normala reglerna är berättigade till studiemedel.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör utreda huruvida studielån för datorer är möjligt.

E-post till alla i skolan

När Internet började användas på universiteten i Sverige och runt om i världen, långt innan www var uppfunnet, var det e-post som användes mest och först. Fortfarande är e-post den nätfunktion som många använder allra mest.

Vi hävdar att man i många fall kan dela IT-resurser i skolan så att inte alla behöver ha en egen dator osv. En e-postadress tillhör dock det mest basala i IT-sammanhang och vi tycker att alla i skolan skall ha egen e-postadress. Vem som helst i skolan ska kunna skicka e-post till en kamrat eller lärare och vara säker på att mottagaren är den rätta. Det duger alltså inte med en gemensam adress till klass9b@lillskolan.se.

Undersökande och forskande arbete i IT-åldern består till stor del av dels vanligt sökande på www och i artikeldatabaser och dels frågande och svarande vilket oftast sker via E-post. Dessa verktyg ger elever en möjlighet att gå direkt till källan för informationen. En grupp elever som gör ett arbete om t.ex. köttproduktionen i EU kan lätt söka sig fram till myndigheter som har med frågan att göra, läsa deras information på nätet och sedan skicka e-post och fråga ytterligare om det specifika för just deras arbete.

Allt detta kräver dock en egen e-postadress för att fungera smidigt och vi tycker att är en självklarhet att alla i skolan, både elever och lärare, ska ha en egen e-postadress via skolan.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att alla elever och lärare i skolan får tillgång till dator, Internet och egen e-post.

Förnyelse av lärarhögskolan

Den nya lärarrollen ställer nya krav på lärarens kunskaper. Det krävs kännedom om hur pedagogiken kan anpassas till att arbeta med IT som verktyg samt givetvis kunskaper om tekniken och vilka möjligheter denna ger vad gäller informationssökning, kritisk granskning, bearbetning och kommunikation. Det blir därför viktigt att även nya lärare besitter dessa kunskaper när de lämnar lärarhögskolan.

Vi föreslår att lärarhögskolorna ska erbjuda sina studenter kurser inom pedagogik, didaktik och teknik. Vi föreslår också att pedagogiken ska ges större utrymme samt att lärarhögskolorna, i högre utsträckning, själva tillämpar modernare former av pedagogik. Vi föreslår också att det ska inrättas en professur inom IT och lärande. En medveten utveckling av tillämpningarna kring inläring med IT är mycket viktig. Dagens lärarstudenter är morgondagens lärare!

Pedagogiken på lärarhögskolan

Hur kommer de lärare som examineras från lärarhögskolan att utöva sitt yrke? Som det i dag ser ut är undervisningen på lärarutbildningen många gånger uppbyggd kring traditionella undervisningssätt som motverkar nytänkande. Många av dem som väljer läraryrket gör det för att de trivdes ypperligt i skolan och därmed också med metoderna, men av framtidens lärare krävs annan pedagogisk kompetens.

Det är bra att man på många lärarhögskolor börjar förstå att pedagogiken i undervisningen av lärarstuderande bör förändras och anpassas till tidens nya krav. Studenterna ska inte bara läsa om pedagogiska metoder utan de bör även tillämpas direkt i undervisningen på utbildningen. En stor satsning behöver riktas mot lärarutbildarna och utveckla deras kompetens och stimulera deras vilja att tillämpa nya pedagogiska metoder, experimentera och prova nytt. I dag är det övervägande föreläsningar som tillämpas på lärarhögskolorna. Följande uttalande av en nyutexaminerade gymnasielärare beskriver väl vad det handlar om:

“Hur ska jag kunna undvika katederundervisning och föreläsningar när nästan det enda jag fått mig till livs av alternativa pedagogiska metoder är att ha fått lyssna till femtio föreläsare som förbjudit mig att föreläsa inför mina kommande elever?!“

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ta initiativ till att olika pedagogiska metoder kontinuerligt belyses och tillämpas under hela lärarutbildningstiden.
- Regeringen bör verka för att lärarutbildarna ges fortbildning i alternativa pedagogiska metoder samt IT-användning.

Obligatoriska kurser i ITa

Som vi tidigare konstaterat kommer det att krävas nya slag av kompetens hos lärare framöver. Av dessa kompetenser kommer kunskap om IT som verktyg och hur IT kan användas för informationssökning, bearbetning och kommunikation att utgöra ett stort inslag. Verksamma lärare har inte tillräckliga kunskaper om IT. Det har klarlagts i en undersökning av KK-stiftelsen, Stiftelsen för kunskap- och kompetensutveckling, hösten 1997. Hela 81 procent av de tillfrågade lärarna ansåg sig ha bristfälliga IT-kunskaper.

Än värre är det att många nytexaminerade lärare börjar sin tjänstgöring utan att varken ha grundläggande kunskaper om IT eller hur och till vad IT kan användas. Vi anser att det råder stora brister på lärarhögskolorna vad det gäller att låta lärarkandidaterna aktivt använda sig av IT som ett verktyg för det framtida arbetet. Grundläggande kurser i datakunskap är inte nog utan hela lärarutbildningen bör genomsyras av en användning av IT som ett pedagogiskt verktyg. Vi anser att kunskap om IT kan liknas vid en ny dimension; en lika nödvändig kunskap som att kunna läsa, räkna och skriva. Man skulle kunna benämna detta med ett nytt begrepp – ITa.

Liksom dessa grundläggande kunskaper inbegriper ITa både de tekniska färdigheterna, att förstå hur datorn och dess programvaror fungerar likaväl som de mentala, att besitta kunskap om vilka möjligheter IT ger mig att bearbeta information och kommunicera med andra. De mentala färdigheterna är minst lika viktiga som de tekniska och ökar individens möjligheter att hantera informationssamhällets och läraryrkets krav. Kurser för att utveckla dessa färdigheter bör vara obligatoriska på samtliga lärarhögskolor.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för att lärarhögskolornas verksamhet genomsyras av IT-användning.

IT-pedagogik

Varför har inte informationstekniken haft ett snabbare och större genomslag i skolorna än vad vi kan se i dag? Orsakerna bottnar till stor del i bristen på pengar samt andra prioriteringar men i högsta grad bidragande är även avsaknaden av forskning kring exempelvis IT:s påverkan på arbetssätten i skolan.

Forskning inom området IT och skolutveckling är svår eftersom förändringsfaktorn är oerhört snabb, å ena sidan på den tekniska sidan, särskilt avseende tillämpningarna av den, å andra sidan också när det gäller utvecklingen av de pedagogiska idéerna som en verkan av att man har infört IT. När väl forskningsrapporter publiceras är risken stor att de är inaktuella – verkligheten har under processens gång rusat iväg. Vi behöver därför utveckla nya metoder för att utvärdera det som händer i den nya tidens klassrum. Till exempel skulle en väg vara att skapa intressanta samarbeten i forskande syfte mellan de människor som befinner sig i skolan och de från den akademiska. En början till ett sådant samarbete kanske kunde vara att lärarna mer systematiskt börjar dokumentera arbetet i klassrummet.

En hel del forskningsprojekt på området är igång, initierade av bl.a. Grundutbildningsrådet och KK-stiftelsen, vilket visar att det finns ett intresse från den akademiska världen att forska på området. Det är mycket positivt. Vi ser dock att forskningen på området gavs mer tyngd genom inrättandet av en professur.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör inrätta en professur i IT-pedagogik.

Kompetenscentrum på försök

I MEGA-BYTE (SOU 1996:181) beskrev vi en vision om en skola i framtiden, kompetenscentrum. Det skulle vara en skola öppen för andra än bara elever och lärare. Där skulle generationer mötas och likaså människor från olika delar av samhället. Lärandet skulle vara i centrum. Byns bibliotek och skolans bibliotek skulle slås samman och bli ett mediatek. Där skulle IT vara tillgänglig för alla och envar.

Det finns många positiva sidor med att öppna skolan för det omgivande samhället och ge fler grupper tillträde till skolan. Genom att skolan öppnas för enskilda individer, organisationer och näringsverksamhet uppmuntrar man också till individens livslånga lärande. Skolan fastnar inte i bilden av en institution i samhället vars primära, och kanske enda, uppgift är att lära och fostra.

I Gnosjö kommun finns sedan september 1997 ett Kunskapscentrum som rymmer mycket av våra tankar om framtidens skola. Kunskapscentrum i Gnosjö är en av Sveriges modernaste skolor och har som bärande idé att blanda generationer och olika kategorier av människor. Där arbetar man utifrån en pedagogik som bygger på forskande lärande i lokaler som är anpassade efter detta. Näringslivet starkt engagerat i verksamheten.

Vi anser att idén om kompetenscentrum är värd att spinna vidare på. Därför föreslår vi försöksverksamhet i syfte att skapa modeller att dra erfarenheter från och bygga vidare på för framtida utbildningsverksamheter, som kanske inte alls kommer att kallas skola.

Vårt förslag till kompetenscentrum skulle i stort kunna bygga på följande delar:

- Involvera olika delar av samhället, människor från flera generationer, nationaliteter, kön mm.
- Dörrar ska hållas öppna såväl för rekreation som för arbete och studier. Genom mediateket finns tillgång till kommunikationsverktyget IT. Detta är en grundstomme.
- Kärnan bör vara skolverksamheten. Skolarbetet bör utgå från ett forskande lärande, där temaarbeten och åldersintegration tillhör vardagen.
- Målstyrningen bör vara tydlig och noggrann och utgå från individens intressen och förutsättningar.
- Uppföljning och utvärdering bör ske fortlöpande och involvera eleven, läraren samt föräldrar, t.ex. såsom redogjorts för i diskussionen om den personliga utvecklingsplanen. Möjligheter till samarbeten med annan verksamhet bör genomsyra arbetet. Skolans fysiska utformning bör vara anpassad efter verksamheternas krav och behov.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera till att idén om kompetenscentrum utvecklas och sprids genom att initiera en försöksverksamhet dras igång i fem kommuner.

Kapitel 5

En utveckling till glokalsamhället

– det ekologiskt uthålliga samhället

Vi befinner oss mitt i en brytningstid.

Industrisamhället övergår i informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

MEGA-BYTE lyfte vi fram Det Naturliga Stegets fyra systemvillkor som beskrivning av de mål samhället måste sätta för att uppnå det ekologiskt uthålliga samhället. De fyra systemvillkoren är

- Ämnen från jordskorpan får inte systematiskt öka i naturen,
- Ämnen från samhällets produktion får inte systematiskt öka i naturen,
- Det fysiska underlaget för naturens produktion och mångfald får inte systematiskt utarmas,
- Effektiv och rättvis resursomsättning.

Om vi låter dessa systemvillkor utgöra den långsiktiga målformuleringen för samhällets vision om det ekologiskt uthålliga samhället blir det lättare att ställa upp delmål för samhällsplaneringen. Vi menar att IT kan hjälpa oss i detta arbete. IT kan rätt använt bidra till minskade transporter, effektivare energianvändning, effektivare resursanvändning osv. Allt detta möjliggör en utveckling till ett ekologiskt uthålligt samhälle men det bygger på en flitig användning av miljövänlig teknik som IT. Det är detta samhälle som vi i MEGA-BYTE kallade glokalsamhället.

Genom detta betänkande har vi visat på många olika användningsområden för IT och vi har ur en rad olika perspektiv argumenterat för varför Sverige ska satsa hårt på IT-användning och ett IT-samhälle. Men viktigare än något annat argument för IT är dess potential i miljöarbetet. Det är svårt att ställa om ett samhälle till ett ekologiskt uthålligt sådant så länge profit kan göras på icke miljövänliga förhållningssätt. Lösningen är inte att kraftigt höja alla skatter på all miljöfarlig verksamhet. Lösningen är istället att visa på hur pengar kan tjänas på att utveckla nya verksamheter med stor tillväxt som dessutom är miljövänliga. Som sådan är den tilltagande IT-utvecklingen idealisk.

Vi måste därför koppla samman IT med miljön såväl beträffande forskning som ekonomi. Detta kapitel försöker peka på några önskvärda åtgärder genom att sätta upp delmål för utvecklingen. Delmålen är

- en utveckling och ökad användning av IT för att minska transporter och energiuttag,
- en övergång till en uthållig infrastruktur,

- en satsning på forskning och på goda exempel för att tydliggöra sambanden mellan IT och miljö och
- en miljöanpassad global utveckling med IT som hjälpmedel.

Delmål

En utveckling och ökad användning av IT för att minska transporter och energiuttag

Vi menar att ett minskande av transporter och energiuttag tillhör de mest effektiva och nödvändiga åtgärderna om vi ska kunna uppnå ett ekologiskt uthålligt samhälle. Genom att stimulera IT-utvecklingen och IT-användningen inom olika verksamheter kan vi minska behovet av transporter och ett onödigt slösande av energi.

Interaktiv kommunikation på distans för en ekologiskt uthållig utveckling

Den revolutionerade kommunikationsutvecklingen har bara börjat. Ändå kan vi redan ha samundervisning mellan Sverige och USA. Om utvecklingen får fortsätta som den har börjat, med fortsatt politiskt och ekonomiskt stöd, kan snart drömmen om det globala universitetet vara verklighet. En sådan utveckling skulle vara bra för mänskligheten ur flera perspektiv, t.ex. kan funktionshindrade eller människor som av någon anledning har en begränsad rörelsefrihet få en bättre möjlighet att kunna göra sig gällande i samhället. Men överskuggande allt annat är att det är bra för miljön och därmed för våra grundläggande livsförutsättningar.

Distansutveckling måste stöttas genom att på olika sätt stimulera fortsatt forskning men också genom att praktisk tillämpa existerande teknik. Man bör dra igång fler distansundervisningsprojekt på olika nivåer i skolan och till olika målgrupper, man bör uppmuntra sammanträden på distans, arbete på distans, handel på distans, etc.

Våra städer är redan i dag i huvudsak centrum för utbyte och produktion av information – och vi har bara sett början av utvecklingen. Informationsproduktionen och -utbytet sker ofta i kontorskomplex i stadens centrum. Detta är dyrt, ineffektivt och påfrestande för miljön. I centrum är hyrorna höga, upptrissade av konkurrensen om de attraktivaste kontorsytorna. Att forsla alla människor till och från arbetena kostar enorma summor för både samhällsekonomin och miljön. Att pendla är tidsödande och många gånger irriterande. Det vore således av flera skäl bättre om människor istället kunde arbeta i sina närområden. Regeringen bör leda en sådan utveckling genom att erbjuda fler distansarbetsmöjligheter och genom att t.ex. ihop med kommunerna, landstingen och länsstyrelserna erbjuda offentligt anställda distansarbetsplatser, där social samvaro och professionellt umgänge kan upprätthållas. Ytterligare ett sätt att stimulera en sådan utveckling är att publicera idéskrifter om hur arbetsplatser och arbetstagare kan organisera ett väl fungerande distansarbetssystem.

Med dagens teknik kan man med fördel använda elektroniska medier för förberedande möten och för att göra beslutande möten mer effektiva. Man sparar tid, pengar

och energi genom att kunna minska resandet. Effektiviteten i beslutsfattandet ökar genom att man med minimal ansträngning i förväg kan bereda beslutsunderlagen. På sina håll har man tagit till sig dessa nya möjligheter och där påbörjas nu byggandet av professionella, virtuella samfund. Regeringen bör se denna utveckling som positiv och därför stimulera den. Det vore en smal sak att etablera professionella, virtuella samfund för t.ex. Regeringskansliets anställda, där distansarbetare och de "stationära" kan mötas oavsett geografisk position. På samma sätt bör regeringen möjliggöra att aktivitetsbidrag till föreningslivet också beviljas för virtuella möten som videokonferens, vilket påtalades i kapitlet Jämlik tillgång till informationssamhället.

Grunden för EU-tanken är att ett ömsesidigt beroende mellan stater omöjliggör krig. För att detta ömsesidiga beroende ska uppstå måste staterna och ytterst människorna interagera. Alla hjälpmedel som stödjer den processen bör därför satsas på. Med en väl utvecklad teknik för interaktiv kommunikation kan vi kommunicera globalt och därmed lägga en grund för ett på sikt globalt ömsesidigt beroende. Ett globalt ömsesidigt beroende har två primära fördelar. För det första minskar vi radikalt risken för krig och krig innebär, förutom alla andra fasor, en stor negativ miljöpåverkan. För det andra skapar vi förutsättningar för global hänsyn till varandra, vilket medför att jordens miljöproblem som vår gemensamma angelägenhet till slut kan övergå från ord till handling. Det är med dessa glasögon vi ska betrakta utvecklingen av de gränslösa interaktiva kommunikationsmedierna och det är i denna riktning vi måste sträva.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör kraftigt stimulera interaktiv kommunikation på distans i alla tänkbara sammanhang för en utveckling till ett ekologiskt uthålligt samhälle.
- Regeringen bör leda utvecklingen av distansarbete genom att t.ex. tillsammans med kommuner, landsting och länsstyrelser erbjuda distansarbetscentraler där social samvaro och professionellt umgänge kan upprätthållas.
- För att ytterligare stimulera distansarbete bör regeringen som modell skapa professionella, virtuella samfund för t.ex. Regeringskansliets anställda, där distansarbetare och "stationära" medarbetare kan mötas.

IT för effektivisering och optimering av transporter

Informationstekniken ger stora möjligheter att effektivisera och optimera transporter i samhället. Genom användning av IT kan information, tjänster och även produkter transporteras över hela världen till låga kostnader och minimal påverkan på miljön. Informationstekniken ökar också möjligheterna att skapa kontakter, vilket kan leda till ökad efterfrågan på transporter. Därför måste villkoren för transporterna ses över.

För att fördelarna med IT ska kunna tas tillvara är det nödvändigt att transporterna får betala sina samhällsekonomiska kostnader, t.ex. i form av miljöpåverkan, trängsel och olyckor. Detta kan ske genom skatter. Om miljökostnader, olyckskostnader och trängselkostnader finns med i priset för transporten reser vi mindre och bättre. Då kan IT framstå som ett mycket bättre och billigare sätt att

kommunicera och transportera.

Vi kan använda CD-skivor som exempel för att åskådliggöra resonemanget. CD-skivorna transporteras kors och tvärs över världen till olika skivbutiker. De som inte säljs transporteras tillbaka igen. Om det i CD-transporterna ingick kostnaden för miljöpåverkan, olyckor, trängsel och vägslitage skulle fler skivbolag och skivbutiker välja att pressa CD-skivorna i butikerna istället, beroende på vilken musik kunden vill ha.

Med hjälp av GPS-teknik och smarta kort kan man följa transporterna från avreseort till destinationsort. Tekniken möjliggör därmed ett system där kostnader kan uträknas för den faktiska transporten. Vi har bara sett början av denna utveckling men redan nu kan vi se att vi med hjälp av modern informationsteknik kan stimulera en övergång till mer miljövänliga transporter. Många av de långväga fysiska transporterna kommer att upphöra till förmån för kortare lokala transporter om ersättning för de faktiska kostnaderna avkrävs. På så sätt ökar också den lokala anknytningen, vilket vi menar ger ett mervärde i sig.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera en minskning av de fysiska transporter till förmån för ökade digitala transporter genom att låta transporterna stå för sina samhällsekonomiska kostnader.

Elektronisk handel för ekonomi och miljö

Med IT-utvecklingen har också den elektroniska handeln börjat ta fart. Den svenska IT-branschen försöker driva på utvecklingen eftersom en väl fungerande elektronisk handel ger företagen lägre kostnader och därmed ökade förutsättningar för överlevnad. Även i den offentliga sektorn pågår ett arbete för ökad elektronisk handel genom Toppledarforums verksamhet. Målet med detta organs verksamhet är att den offentliga sektorn i stort sett helt ska övergå till elektronisk handel på sikt. Motiven för detta är det kostnaderna för fakturahanteringen. Emellertid höjs nu tveksamma röster från bl.a. kommuner som anser att de initiala kostnaderna för den elektroniska handeln är för höga, varför de är tveksamt inställda. Därtill menar de att kostnaderna för personal som nu ägnar sig åt fakturahantering kvarstår. De är uppenbarligen oförmögna att se att dessa personer kan ägna sig åt mervärdesskapande verksamhet, som ökad service till medborgarna, istället för meningslöst fakturastämplande.

Det är utmärkt att arbetet för ökad elektronisk handel pågår men det är synd att argumenten endast tar fasta på de ekonomiska aspekterna. Vi menar att argumenten för en mer omfattande elektronisk handel stärks av att man också poängterar miljövinster och möjligheten att öka servicegraden till medborgarna. Vi anser därför att regeringen bör intensifiera arbetet med en övergång till elektronisk handel genom att stimulera utveckling av säkra överföringstekniker och gemensamma standarder, enkla och klara regelverk samt genom att ange tydliga motiv och en tydlig kurs för utvecklingen.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör kraftfullt stimulera utvecklingen av elektronisk handel i syfte att minska samhällets och företagens kostnader och öka miljövinster.

En övergång till en uthållig infrastruktur

I takt med att informationssamhället växer fram ökar behovet av en ny, ändamålsenlig infrastruktur i form av ett väl utbyggt bredbandsnät. De finns förvisso ett bra stamnät i dag men accessnäten, som är de kritiska i sammanhanget, har för närvarande en för dålig kapacitet. Telia arbetar i dagsläget med att uppgradera accessnäten men det sker alldeles för långsamt.

Eftersom en jämlik bredbandstillgång är en förutsättning för ett fullt utvecklat informationssamhälle är det olyckligt att den svenska regeringen verkar jämställa bredband och IT-utveckling med gårdagens infrastruktur som vägnät eller järnväg. Vi menar att det är angeläget att man uppmärksammar de perspektiv på IT-utvecklingen som rör makt, ekonomi, jämlikhet och framförallt miljö. Det handlar om att stärka Sveriges konkurrenskraft genom att förse företag och organisationer med god överföringskapacitet till en låg kostnad. Det handlar om att sörja för en jämlik tillgång för medborgarna på såväl rättvisegrund som demokratisk grund. Det handlar om att med ett väl utbyggt bredbandsnät stimulera de digitala transporterna framför de fysiska ur ett miljöhänseende. Sammantaget ger bredband som infrastruktur ett mycket större samhällsvärde än den infrastruktur som industrisamhället vilar på. Skulle man ge IT-utvecklingen och bredbandsutbyggnaden samma prioritering som man i industrialismens barndom gav järnvägen – dåtidens infrastruktur för det framtida samhället – skulle vi vara en mycket god bit på väg.

Vill vi bygga ett informationssamhälle som är ekologiskt uthålligt, konkurrenskraftigt och demokratiskt i meningen jämlikt och jämställt måste vi redan nu satsa på en kraftig utbyggnad av bredbandsnät i Sverige. På sikt bör bredband inskrivas i svensk byggnorm.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör verka för en snabb, kraftfull och rikstäckande bredbandsutbyggnad genom att ge denna motsvarande prioritering som man gav utbyggnaden av järnvägen i industrisamhällets barndom.

En satsning på forskning och på goda exempel för att tydliggöra sambanden mellan IT-utveckling och miljö

Sverige behöver forskning tydligt inriktad på sambanden mellan IT-utveckling och miljö. Det förekommer aktiv forskning inom områdena var för sig men kopplingen dem emellan är det sämre ställt med. Avsaknaden av denna koppling medför bl.a. att det är svårt att finna goda exempel på hur IT kan användas för att öka miljövinsterna.

Det pågår dock en del forskning bl.a. om hur intelligenta agenter kan användas

för att minska energiuttaget genom en effektiv övervakning av elförbrukningen i syfte att skära topparna. Det hävdas på sina håll att ett väl utvecklat system för detta kan ersätta minst en kärnreaktor. Kan man dessutom utveckla system som övervakar energiförbrukningen i hushåll, på arbetsplatser och i andra lokaler genom att t.ex. automatiskt släcka lampor och sänka temperaturen i rum där ingen vistas kommer man med säkerhet att kunna minska energiuttaget i Sverige högst väsentligt. Detta är ett tydligt samband mellan IT-utveckling och miljö och vi behöver mycket mer av detta. Därför bör regeringen stimulera forskning på området IT och miljö bl.a. genom att inrätta nya forskningstjänster.

På olika håll har man med olika motiv utvecklat system som kan tjäna som goda exempel på sambandet mellan IT-utveckling och miljö. Dessa goda exempel är dock inte särskilt väl kända och därför också svåra att finna. Vi behöver många goda exempel på samband mellan IT och miljö som kan tjäna som förebilder för nya satsningar. Därför bör regeringen initiera en nationell och internationell kartläggning av dylika projekt som sedan kan spridas till allmän kännedom.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör stimulera forskningen om sambanden mellan IT-utvecklingen och miljön genom att bl.a. inrätta nya forskningstjänster.
- Regeringen bör ta initiativ till en kartläggning av nationella och internationella projekt som kan tjäna som goda exempel på sambandet mellan en IT-utveckling och miljö samt sprida dessa till allmän kännedom.

Delmål

En miljöanpassad global utveckling med IT som hjälpmedel

Informationssamhället innebär för Sverige att tillverkningsindustri och andra arbetskraftsintensiva sysselsättningsformer minskar i omfattning. Detta är delvis en följd av en ökad teknikifiering av arbetet. Maskiner kan utföra mer arbete, göra det fortare, mer rationellt och lättare än människan. Men utvecklingen sker också som en följd av en tilltagande transferering av arbetskraftsintensiva arbeten till länder i syd och öst. De hårda och ibland hälsofarliga arbetena är lyckosamt utrotade i Sverige och västvärlden men har istället uppkommit i större omfattning i de fattigare delarna av världen.

Svenskt bistånd har traditionellt varit inriktat på att ge mottagarländerna möjlighet att utveckla sin egen ekonomi och utveckla egna näringar. Detta har skett med olika metoder, från storskaliga tekniköverföringsprojekt som *Bai Bang* till de mindre utvecklingsprojekt biståndet är inriktat på i dag.

Det svenska biståndet "ska bidra till en framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön" (Sidas formulering av biståndsmålen, <http://www.sida.se>). Ungdomens IT-råd anser att IT ger stora möjligheter för utveckling av biståndet för

att bättre svara mot detta mål. Dels ger det möjligheter att undvika satsningar på miljöstörande industrier till förmån för mindre IT-satsningar i kombination med utbildningsinsatser såsom programvaruutveckling (Inte minst Indien har visat att det är möjligt). Dels ger det möjlighet att förmedla verktyg för en effektivare resurshushållning generellt genom en ökad IT-användning.

En ökad IT-användning kan också bidra till en kvalitetshöjning av biståndet ur ett demokratiskt perspektiv. Genom att erbjuda de organisationer i mottagarländerna som samarbetar med svenska instanser möjlighet till uppkoppling på Internet möjliggörs en ömsesidighet i samarbetet, inte minst inom folkrörelsebiståndet. På detta sätt kan en kontinuerlig kontakt kan upprätthållas genom hela samarbetet mellan de två parterna. För att stödja en sådan utveckling bör Sida utreda möjligheten att ta fram en billig mobil, solenergidriven Internetläsare, till mottagarna för svenskt bistånd. Denna produktutveckling skulle dessutom kunna bidra positivt till svensk IT-industris utveckling generellt. Det svenska biståndet bör vidare utarbeta strategier för hur Sverige bäst ska kunna stödja en utveckling av mottagarländernas kapacitet och möjlighet att använda IT-tillämpningar.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ge Sida i uppdrag att se över hur IT kan effektivisera det svenska biståndet ur ett miljöperspektiv.

Samarbete i Östersjöområdet

Sverige har under de senaste åren intagit en ledande position i samarbetet runt Östersjön. Den svenska regeringen har satsat såväl tid som ekonomiska resurser för detta. En del av samarbetet är centrerat kring IT. En arbetsgrupp i statsrådsberedningen pekar på behovet av en IT-utveckling på den södra sidan av Östersjön och på Sveriges möjligheter att stödja en sådan utveckling. Ungdomens IT-råd stödjer sådana tankar och vill till dessa tillföra att ett intensifierat IT-samarbete runt Östersjön bör kretsa kring ett tema som "IT som verktyg för utvecklingen av det ekologiskt uthålliga och demokratiska samhället". En viktig målgrupp för IT-arbetet runt Östersjön är ungdomar, då de har en generellt sett högre kunskap på IT-området samt att de kan bli positiva bärare av idéer om ekologisk uthållighet och demokrati.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör avsätta medel för att främja ett IT-baserat samarbete mellan ungdomar i Östersjöregionen på ett tema som "IT som verktyg för utvecklingen av det ekologiskt uthålliga och demokratiska samhället".

Kapitel 6

Pengafrågan

Vi befinner oss mitt i en brytningstid.

Industrisamhället övergår i Informationssamhället.

Med transformeringen av samhället förändras också systemen, normerna och värderingarna som samhället bygger på.

Ungdomens IT-råd har, som alla kommittéer, skyldighet att föreslå finansiering av förslag som kostar pengar. Det finns goda argument varför kommittéer ska finansiera sina egna förslag men likväl vill vi i vårt sammanhang invända mot denna pålaga. I MEGA-BYTE valde vi att bl.a. föreslå en generationsskatt som en engångsföreteelse för att få fram en del av de pengar som behövs för utvecklingen av informationssamhället. Denna gång skulle vi kunna föreslå att man bantar försvaret rejält med argument som att framtidens krigföring i mycket stor utsträckning kommer att handla ekonomisk krigföring och informationskrigföring. Men istället för att göra detta väljer vi att föra en diskussion om pengafrågan i omställningen av ett samhälle.

Våra resonemang tar fasta på förändringen av samhället och vi lägger ett antal förslag som vi menar tryggar en jämlik och jämställd utveckling av informationssamhället. Dessa förslag kommer tveklöst att kosta pengar men hur mycket pengar de kommer att kosta avgörs helt av regeringens ambitionsnivå. Vi har i detta avseende inte låst våra förslag eftersom vi menar att detta snarast är en samvetsfråga. Det är nu vi står inför denna valsituation, vilket med tanke på den ansträngda statskassan inte är den bästa av tidpunkter. Därför är det extra viktigt att man noga funderar över vad som är de vettigaste prioriteringarna för att bibehålla välfärden. Vi är övertygade om att en offensiv satsning på Sveriges IT-utveckling är en riktig prioritering.

Vi menar att staten har ett ansvar för att utvecklingen av informationssamhället sker jämlikt. Om statliga medel inte kan lösgöras kommer man inte att kunna garantera en sådan utveckling. Vi anser att detta skulle försämra Sveriges konkurrenskraft på sikt, befästa arbetslösheten och skaparna klyftor i samhället. Det är både materiella och immateriella värden som står på spel. Att i dag reservera medel för utvecklingen av informationssamhället är med andra ord en mycket god investering för framtiden ur flera aspekter. Det enda verkliga alternativet till att samhället tillskjuter medel är att låta marknaden styra, med en uppenbar risk att en god utveckling inte kommer alla till del.

Att kalaset kommer att kosta vet vi. Frågan är därför hur mycket man anser att kalaset *är* kosta? Vilket pris är man beredd att betala för ett framtida demokratiskt samhälle i meningen jämlikt och jämställt? Och var ska pengarna tas? Ska vi skära ytterligare i den offentliga sektorn för att kunna finansiera en satsning av det slag som vi föreslår i detta betänkande? Ska vi höja skatterna?

Det är frågor av detta slag man ställs inför när man ska försöka lägga förslag på finansieringen av en samhällsomvandling, frågor som kräver en nationalekonomisk helhetssyn. Vi är definitivt inte de bäst lämpade att göra sådana överväganden. För oss känns det mest logiskt att politiker, de anställda på Finansdepartementet och nationalekonomer tar sig an denna problematik.

Motiv för offentliga åtaganden i omställningen av samhället

I departementspromemorian *Motiv för offentliga åtaganden* (Ds 1994:53) anges ett antal områden där det finns motiv för offentliga åtaganden. Promemorian är uppenbart avsedd för diskussion om motiven för de offentliga åtagandena i ett samhälle som är tämligen beständigt. Extraordinära händelser som att samhället förändras i grunden behandlas inte – av fullständigt naturliga skäl. Samhällsomvandlingar tillhör inte det vanliga. Det är svårt att finna de specifika motiven för ett offentligt åtagande i en samhällsomvandling, samtidigt som ett offentligt åtagande kan motiveras utifrån alla aspekter givna i promemorian.

Vid övergången till ett samhälle som tydligare än någonsin kräver en hög kunskaps- och kompetensnivå från medborgarna är det centralt att staten ger förutsättningar för att alla ska kunna ta till sig information, omvandla denna till kunskap och utveckla sin kompetens på jämlika villkor. Om ett demokratiskt samhälle ska kunna upprätthållas. Om så inte sker riskeras en situation där inte alla medborgare kan ta aktiv del i samhället och allt fler ställs utanför samhällets demokratiska och ekonomiska liv.

I *Direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare att pröva offentliga åtaganden* (dir. 1994:23) ställs kraven på samtliga kommittéer och särskilda utredare att förutsättningslöst pröva de offentliga åtagandena. Inte heller denna skrift berör särskilda händelser som en samhällsomvandling. Utgångspunkten för prövningen av det offentliga åtagandet ska vara en antagen situation utan ett offentligt åtagande. Det känns mycket främmande att betrakta en övergång till en ny samhällsfas utan offentliga åtaganden. Resultatet av sådan prövning blir att samhället i så fall ställer sig utanför den egna utvecklingen.

Infrastrukturväxling

Vi menar alltså att det i allra högsta grad finns motiv för statliga åtaganden i en samhällsomställning som denna. Vi tror också att kostnaderna för dessa åtaganden, trots att de blir höga, kan rymmas inom statsbudgeten utslaget över tid. Det handlar om att prioritera statens utgifter för att långsiktigt trygga svensk välfärd. Detta kommer med stor sannolikhet att innebära uppoffringar i det korta perspektivet, men vi menar att det inte finns något val om vi vill ge också dagens unga en uthållig framtid.

Utvecklingen som sker handlar i stor utsträckning om att växla infrastruktur i samhället, socialt, ekologiskt, ekonomiskt och tekniskt. Vi övergår till en för framtiden mer hållbar infrastruktur. I det perspektivet är det rimligt att omfördela medel förknippade med den gamla infrastrukturen till förmån för uppbyggnad av den nya. Detta kan t.ex. ske genom en skatte- och investeringsväxling som kan kallas infrastrukturväxling.

Ungdomens IT-råds bedömning

- Finansieringen av omställningen från ett industrisamhälle till ett informationssamhälle bör kunna ske inom ramen för statsbudgeten utslaget över tid.
- Finansieringen bör kunna ske genom en infrastrukturväxling.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör särskilt utreda möjligheterna för en infrastrukturväxling.

Kapitel 7

Ungdomens IT-råds testamente

Efter närmare tre års arbete upphör Ungdomens IT-råd som kommitté med detta slutbetänkande. Därmed är den direkt "politiska" fasen av detta arbete över, dvs. regeringen kommer inte längre att ha ett särskilt organ som fokuserar på de frågor som Ungdomens IT-råd har bevakat. Vi hoppas att regeringen även framgent anser dessa frågor vara värdefulla att bevaka och driva framåt men nu i en mer varaktig form.

Namnet "Ungdomens IT-råd" spelar på de två aspekter som rådet har verkat utifrån, nämligen ungdom och IT. Under resans gång har dock en syntes av dessa aspekter växt fram som målet för rådets verksamhet. Utifrån aspekterna ungdom och IT har rådet således arbetat för utvecklingen av informationssamhället. I dagsläget vore således ett namn som "Ungdomens informationssamhällsråd" mer adekvat.

När man diskuterar formen för ett fortsatt arbete med dessa frågor efter kommitténs upphörande, kan man antingen välja att fokusera på aspekten ungdom eller också på aspekten IT. Vi anser att man bör välja ungdomsaspekten framför IT-aspekten mot bakgrund av kommitténs bedrivna arbete. För ungdomar är det framtids samhälle, där IT är ett naturligt och väl spritt verktyg, som är det intressanta – inte IT i sig.

Vi föreslår därför att arvet efter Ungdomens IT-råd förs in i den reguljära ungdomspolitik. Att som regering bedriva en ungdomspolitik som inte har ett tydligt fokus på framtidsfrågor som IT-användning och utvecklingen av informationssamhället skänker inte trovärdighet. Därför menar vi att regeringen ska ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att under 1998 i projektform fortsätta och utveckla det arbete som Ungdomens IT-råd har påbörjat. Därefter bör man kunna vända sig till riksdagen med begäran om ett kontinuerligt uppdrag avseende ungdomsperspektiven på utvecklingen av informationssamhället.

Att överföra arvet efter Ungdomens IT-råd till Ungdomsstyrelsen innebär att fokus framgent sätts på det operationella arbetet framför det förslagsställande arbetet. Vi ser detta som en naturlig uppföljning av det politiska arbete som kommit till uttryck i rådets betänkanden.

Ungdomens IT-råd har i direktiven fått i uppdrag att verka utåttriktat. Denna del av arbetet har tagit mycket av vår tid men har varit mycket betydelsefull, såväl för rådets egna arbete som för omgivningen. Den operationella rollen kan inte underskattas när det gäller att driva på denna utveckling. Här har staten även framdeles en mycket stor roll att fylla.

Idéer om ett operationellt utvecklingsarbete

Rådets arbete har varit mångfacetterat och spänt över ett brett fält. Detta är ett resultat av försöken att se IT-utvecklingen i ett sammanhang som ytterst handlar om samhällets utveckling. Vi menar att det inte går att bryta ut IT ur helheten, att försöka se till IT utan att reflektera över omvärldens förändring. Under vårt arbete har den breda angreppspunkten lett till positiva reaktioner och till att rådets roll som samtalspartner har fått stor legitimitet. Således anser vi att ett framtida operationellt arbete bör utvecklas på samma breda front.

Rådets arbete har i huvudsak inriktats på tre områden. Dessa har varit samhällsutvecklingen i stort, vilket bl.a. innefattar frågor om jämlik tillgång, demokratisk förnyelse, integration och miljö, näringsliv och arbete samt utbildningssystemet. Av dessa områden har utbildning haft störst tyngdpunkt. Vi tror att det är viktigt att en utveckling av rådets arbete görs med hänsyn till de erfarenheter vi har dragit inom dessa områden och som återspeglas i våra betänkanden.

Det är viktigt att man inte isolerar sig när man arbetar med frågor av detta slag. Rådet har därför rest i såväl USA som i Europa och under hösten har rådet bl.a. arrangerat en europeisk ungdomskonferens om IT och informationssamhället. Responsen från deltagarna var fantastisk och runt om i Europa höjs nu röster för att ungdomsråd liknande Ungdomens IT-råd ska bildas på nationell bas (för närvarande finns bara en liknande konstellation, Ungdommens IT-Forum i Norge). Vi är övertygade om att Sverige i detta sammanhang kan spela en stor roll. Vi ligger långt fram i dessa frågor och vi har goda möjligheter att verka för att ungdomars synpunkter på utvecklingen av informationssamhället lyssnas på i EU-sammanhang. Således ser vi ett internationellt engagemang som givet i ett fortsatt operationellt arbete.

Statens roll som spridare av goda exempel är i detta sammanhang mycket viktig. Ungdomens IT-råds första betänkande, Möss och människor (SOU 1996:32) handlade uteslutande om detta. Under det gångna året har rådet arbetat vidare med nya former för spridning av goda exempel, vilket har resulterat i en kunskaps- och inspirationskälla, KIK; med kvalitetsbedömda exempel på IT-användning av inom utbildning, arbete och kultur och fritid. Vi tror att detta arbete bör fortgå och utvecklas, t.ex. med hänvisningar till kommuners läromedierecensioner.

Ungdomens IT-råd har publicerat en hel del skrifter. Detta har för många runt om i landet varit värdefullt och gett inspiration. Betänkandet MEGA-BYTE (SOU 1996:181) används t.ex. som kurslitteratur vid flera högskolor och kortversionen, 64 sidor MEGA-BYTE, har spritts till landets samtliga gymnasieskolor. Av reaktionerna på vårs skrifter har vi förstått att det är viktigt att publikationer som tar upp olika aspekter på utvecklingen av informationssamhället presenteras och sprids till såväl ungdomar som makthavare, varför vi vill rekommendera att detta slags verksamhet också ges utrymme fortsättningsvis.

Det finns i dag tre ungdomspunkter på nätet där staten har inblandning. Dessa är Ungdomens IT-råds hemsida (<http://www.ungit.se>), KIK inkluderat, Ungdomsstyrelsens samhällsguide för unga, Slussen (<http://www.slussen.com>), samt Youth (<http://www.youth.se>), som är ett samarbete mellan Ungdomsstyrelsen och Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, LSU. Dessa hemsidor har olika inriktningar och tjänar följaktligen olika syften. Tillsammans utgör dock dessa

ungdomspunkter en mycket stark struktur med stor utvecklingspotential som bör kunna tillgodogöras genom en tydligare koppling mellan de tre. En sådan sammanhållen punkt skulle t.ex. kunna hårbärgera en politiskt neutral valplattform för unga väljare inför 1998 års val. Att fortsatt bedriva ett aktivt utvecklingsarbete med dessa tre ungdomspunkter i samarbete med de i dag involverade organisationerna och eventuellt nya, ser vi som en självklar arbetsuppgift för efterföljaren till Ungdomens IT-råd. Insatserna på de tre ungdomspunkterna bör således samordnas till en stark ungdomspunkt på nätet.

Ungdomens IT-råd har som sagt haft en aktiv utåtriktad roll. Vi har deltagit i otaliga konferenser och seminarier på olika teman. Vi har hållit mängder med föreläsningar och deltagit i debatter. Vi har initierat projekt och verksamheter. Vi har arrangerat rådslag, seminarier och konferenser. Vi har fungerat som stöttande och rådgivande instans. Vi har utvecklat en stark dialog med omgivningen. Vi har rört oss mycket i landet. Den utåtriktade uppgiften har varit mycket viktig och för att inte ett tomrum ska uppstå efter kommitténs upphörande tror vi att denna uppgift ska ges stort utrymme i ett operationellt ansvar. Att staten visar intresse för vad som försiggår runt om i Sverige anser vi vara av mycket stor betydelse för den fortsatta utvecklingen. Härtill är det mycket viktigt att de kanaler som rådet har upparbetat hålls vid liv, inte minst när det gäller att delta i andra organisationers utvecklingsarbete. Sammanfattningsvis är det enligt vårt förmenande avgörande för det fortsatta arbetet att rådets roll som bollplank, initiativtagare och partner bibehålls och utvecklas inom alla kommande verksamhetsområden.

Ungdomens IT-råd har en självständig ställning som kommitté. Vi tror att det är betydelsefullt att denna självständighet och särprägel försöker behållas även inom en myndighet som Ungdomsstyrelsen. Det viktiga är att den utomstående betraktaren inte känner det som en stor förändring att organisationsformen för detta arbete övergår i en annan, även om själva verksamheten förnyas och utvecklas. Därför bör man överväga att t.ex. behålla domänen på Internet.

Sammanfattning av idéerna om ett operationellt utvecklingsarbete

Vi vill mot bakgrund av det ovanstående resonemanget sammanfatta våra idéer om ett tänkbart innehåll i ett fortsatt utvecklingsarbete efter Ungdomens IT-råd i följande punkter.

- Ett fortsatt arbete bör förslagsvis bedrivas på bred front beträffande utvecklingen av informationssamhället ur ett ungdomsperspektiv, bl.a. med utgångspunkt från Ungdomens IT-råds erfarenheter. Områden som kan täckas in är den generella samhällsutvecklingen omfattande jämlik tillgång, demokratisk förnyelse, integration och miljö och den specifika utvecklingen beträffande näringsliv och arbete samt beträffande utbildningssystemet.

- Särskilda arbetsuppgifter kan vara

- att öka den fysiska och mentala tillgången till IT,*

- Ungdomens IT-råds testament*

- att stimulera användning av IT som integrationsbefrämjare,*

- att stimulera ungt innovations- och entreprenörskap,*

- att stimulera utbildningssystemets utveckling och förnyelse,*

att, i samarbete med ungdomsorganisationerna, stimulera ett europeiskt ungdomssamarbete beträffande IT och informationssamhällets utveckling.

- En del i arbetet kan vara att lyfta fram goda exempel på IT-användning inom t.ex. de ovan angivna verksamhetsområdena. De goda exemplen kan t.ex. kvalitetsbedömas och anslås på Internet.

- En gemensam yttre ram bör skapas för de tre ungdomspunkter på Internet där staten har ett avgörande inflytande, omfattande hemsidorna UngIT, Slussen och Youth. Detta bör ske i samarbete med Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, LSU. Denna sammanhållna ungdomspunkt bör vidareutvecklas och kan t.ex. rymma en politiskt neutral valplattform för unga väljare inför valet 1998.

- Arbetet bör kunna ha ett starkt fokus på kontakt med omgivningen genom utåtriktad och uppsökande verksamhet. Ungdomens IT-råds roll som bollplank, initiativtagare och partner bör kunna utvecklas.

- Det är önskvärt att den självständiga roll och den särprägel som Ungdomens IT-råd har haft försöker behållas, t.ex. genom att domänen på Internet kvarstår.

Med de ovanstående punkterna vill vi ge några idéer om vad ett operationellt utvecklingsarbete om IT och informationssamhället ur ett ungdomsperspektiv skulle kunna rymma. Vi är övertygade om att det finns massvis med andra bra förslag på vad detta slags arbete kan innehålla. Det exakta formerna och arbetsuppgifterna bör därför få utarbetas över tid och i dialog med berörda parter. Just detta bör vara en av de uppgifter som ryms inom ett första projektuppdrag till Ungdomsstyrelsen.

Ungdomens IT-råds förslag

- Regeringen bör ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att under 1998 i projektform bedriva ett operationellt utvecklingsarbete med inriktning på ungdomars perspektiv på IT-användning och utvecklingen av informationssamhället utifrån Ungdomens IT-råds erfarenheter och därför avsätta erforderliga medel.

Kommittédirektiv

Dir.

1996:105

Kommittédirektiv: Tilläggsdirektiv till Ungdomens IT-råd (SB 1995:02)

Beslut vid regeringssammanträde den 19 december 1996.

Sammanfattning av uppdraget

Uppdraget till Ungdomens IT-råd (SB 1995:2) konkretiseras och förnyas. Rådet skall samla, analysera och förmedla kunskap om hur barn och ungdomar kan utnyttja modern informationsteknik i skolan på fritiden och inför arbetslivet. Rådet skall i sin fortsatta verksamhet särskilt lägga tyngdpunkten vid fyra huvudområden. Dessa är

- att presentera och diskutera visioner för framtidens informationssamhälle,
- att föreslå hur alla, på jämlika villkor, skall kunna lära sig att dra nytta av informationsteknikens möjligheter
- att lyfta fram goda exempel på IT-användning och IT-satsningar för barn och ungdomar,
- att bygga upp en kunskaps- och erfarenhetsdatabas om IT-projekt och IT-satsningar

Bakgrund

Ungdomens IT-råd har genom sin verksamhet bidragit till att belysa övergången till informationssamhället ur ett ungdomsperspektiv. Rådet har genom att lyfta fram goda exempel visat på den nya teknikens möjligheter och givit ett underlag till diskussionen om det framtida informationssamhället. Det är av betydelse att detta arbete kan fullföljas med tyngdpunkt på framtidsvisioner, jämlikhet och goda exempel.

Uppdraget

Rådet skall verka utåtriktat med framför allt barn och ungdomar i fokus för sitt arbete.

Rådet skall samla och förmedla kunskap om hur barn och ungdomar kan utnyttja modern informationsteknik i skolan, på fritiden och inför arbetslivet.

Rådet skall belysa hur skolarbetet kan förändras genom en ökad användning av informationsteknik.

Rådet skall lämna konkreta förslag till åtgärder som ger barn och ungdomar kunskap om tekniken och dess användningsmöjligheter.

Rådet skall uppmärksamma åtgärder som främjar flickors intresse för den nya tekniken.

I sitt arbete bör rådet samarbeta med Skolverket, särskilt i de delar som avser uppgiftsinsamling och analys av IT-användningen i skolan.

Rådet skall särskilt inrikta sig på

- att arbeta med visioner för framtiden som inriktar sig på att skapa betingelser för ett rättvist och jämlikt informationssamhälle,
- att föreslå hur alla, på jämlika villkor, skall kunna lära sig att dra nytta av informationsteknikens möjligheter,
- att lyfta fram goda exempel på IT-användning och IT-satsningar för barn och ungdomar.
- att bygga upp en kunskaps- och erfarenhetsdatabas om IT-projekt och IT-satsningar

I arbetet med framtidsvisionerna bör rådet ha kontakter bl. a. med företrädare för offentlig förvaltning, näringsliv och ideella organisationer. Visionerna skall ha som inriktning att skapa grunden för ett rättvist och jämlikt informationssamhälle. Här bör således demokratins, arbetsmarknadens och utbildningens utveckling särskilt uppmärksammas.

Rådet skall söka nya vägar för att öka tillgången till den nya tekniken så att IT inte leder till ojämlikhet.

Arbetet med att lyfta fram goda exempel på IT-användning och IT-satsningar är av stor betydelse. De goda exemplen kan fungera som en motor i utvecklingen. Rådet skall samla in uppgifter och utvärderingar från skolor, kommuner och andra institutioner. Detta material skall sammanställas i en kunskaps- och erfarenhetsdatabas om IT-projekt och IT-satsningar. Databasen skall främst vända sig till dem som ägnar sig åt utbildning, arbetsmarknad och kultur/fritid. Syftet med databasen är att berörda skall kunna ta del av andras erfarenheter och få uppslag, råd och stöd i planerandet och genomförandet av IT-satsningar. Databasen skall bidra till att ungdomars perspektiv i större omfattning än i dag kan komma med i arbetet med nya IT-satsningar. I sin slutredovisning skall rådet föreslå hur erfarenhetsdatabasen skall förvaltas när rådet slutfört sitt uppdrag.

För arbetet gäller regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:24) samt att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49).

Rådet skall slutredovisa sitt arbete
senast den 15 december 1997.

(Kommunikationsdepartementet)

Statens offentliga utredningar 1997

Kronologisk förteckning

1. Den nya gymnasieskolan – steg för steg. U.
 2. Inkomstskattelag, del I-III. Fi.
 3. Fastighetsdataregister. Ju.
 4. Förbättrad miljöinformation. M.
 5. Aktivt lönebidrag. Ett effektivare stöd för arbetshandikappade. A.
 6. Länsstyrelsernas roll i trafik- och fordonsfrågor. K.
 7. Byråkratin i backspegeln. Femtio år av förändring på sex förvaltningsområden. Fi.
 8. Roster om barns och ungdomars psykiska hälsa. S.
 9. Flexibel förvaltning. Förändring och verksamhetsanpassning av statsförvaltningens struktur. Fi.
 10. Ansvar för valutapolitiken. Fi.
 11. Skatter, miljö och sysselsättning. Fi.
 12. IT-problem inför 2000-skiftet. Referat och slutsatser från en hearing anordnad av IT-kommissionen den 18 december. IT-kommissionens rapport 1/97. K.
 13. Regionpolitik för hela Sverige. N.
 14. IT i kulturens tjänst. Ku.
 15. Det svåra samspelet. Resultatstyrningens framväxt och problematik. Fi.
 16. Att utveckla industriforskningsinstitutet. N.
 17. Skatter, tjänster och sysselsättning. + Bilagor. Fi.
 18. Granskning av granskning. Den statliga revisionen i Sverige och Danmark. Fi.
 19. Bättre information om konsumentpriser. In.
 20. Konkurrenslagen 1993-1996. N.
 21. Växa i lärande. Förslag till läroplan för barn och unga 6-16 år. U.
 22. Aktiebolagets kapital. Ju.
 23. Digital demokrati. Ett seminarium om Teknik, demokrati och delaktighet den 8 november 1996 anordnat av Folkomröstningsutredningen, IT-kommissionen och Kommunikationsforskningsberedningen. IT-kommissionens rapport 2/97. K.
 24. Välfärd i verkligheten – Pengar räcker inte. S.
 25. Svensk mat – på EU-fat. Jo.
 26. EU:s jordbrukspolitik och den globala livsmedelsförsörjningen. Jo.
 27. Kontroll Reavinst Värdepapper. Fi.
 28. I demokratins tjänst. Statstjänstemannens roll och vårt offentliga etos. Fi.
 29. Barnpornografi. Innehavskriminalisering m.m. Ju.
 30. Europa och staten. Europeiseringens betydelse för svensk statsförvaltning. Fi.
 31. Kristallkulan – tretton röster om framtiden. IT-kommissionens rapport 3/97. K.
 32. Följdragstiftning till miljöbalken. M.
 33. Att lära över gränser. En studie av OECD:s förvaltningspolitiska samarbete. Fi.
 34. Övervakning av miljön. M.
 35. Ny kurs i trafikpolitiken + bilagor. K.
 36. Bekämpande av penningtvätt. Fi.
 37. Ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg. U.
 38. Myndighet eller marknad. Statsförvaltningens olika verksamhetsformer. Fi.
 39. Integritet Offentlighet Informationsteknik. Ju.
 40. Unga och arbete. In.
 41. Staten och trossamfunden Rättslig reglering – Grundlag – Lag om trossamfund – Lag om Svenska kyrkan. Ku.
 42. Staten och trossamfunden Begravningsverksamheten. Ku.
 43. Staten och trossamfunden Den kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga egendomen och de kyrkliga arkiven. Ku.
 44. Staten och trossamfunden Svenska kyrkans personal. Ku.
 45. Staten och trossamfunden Stöd, skatter och finansiering. Ku.
 46. Staten och trossamfunden Statlig medverkan vid avgiftsbetalning. Ku.
 47. Staten och trossamfunden Den kyrkliga egendomen. Ku.
 48. Arbetsgivarpolitik i staten. För kompetens och resultat. Fi.
 49. Grundlagsskydd för nya medier. Ju.
 50. Alternativa utvecklingsvägar för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Jo.
 51. Brister i omsorg – en fråga om bemötande av äldre. S.
 52. Omsorg med kunskap och inlevelse – en fråga om bemötande av äldre. S.
 53. Avskaffa reklamskatten! Fi.
 54. Ministern och makten. Hur fungerar ministerstyre i praktiken? Fi.
 55. Staten och trossamfunden. Sammanfattningarna av förslagen från de statliga utredningarna. Ku.
 56. Folket som rådgivare och beslutsfattare. + Bilaga 1 och 2. Ju.
 57. I medborgarnas tjänst. En samlad förvaltningspolitik för staten. Fi.
 58. Personalutlysning. A.
 59. Svenskhemmet Voksenåsens förvaltningsform. Ku.
 60. Betal-TV inom Sveriges Television. Ku.
-

Statens offentliga utredningar 1997

Kronologisk förteckning

61. Att växa bland betong och kojor.
Ett delbetänkande om barns och ungdomars
uppväxtvillkor i storstädernas utsatta områden från
Storstadskommittén. S.
 62. Rosor av betong.
En antologi till delbetänkandet Att växa bland
betong och kojor från Storstadskommittén. S.
 63. Sverige inför epokskiftet.
IT-kommissionens rapport 5/97. K.
 64. Samhall. En arbetsmarknadspolitisk åtgärd
+ Bilagedel. A.
 65. Polisens register. Ju.
 66. Statsskuldspolitiken. Fi.
 67. Återkallelse av uppehållstillstånd. UD.
 68. Grannlands-TV i kabelnät. Ku.
 69. Besparingar i stort och smått. U.
 70. Totalförsvaret och frivilligorganisationerna
– uppdrag, stöd och ersättning. Fö.
 71. Politik för unga.
+ 2 st bilagor. In.
 72. En lag om socialförsäkringar. S.
 73. Inför en svensk policy om säker elektronisk
kommunikation. Referat från ett seminarium
anordnat av IT-kommissionen, Närings- och
handelsdepartementet och SEIS den 11 december
1996. IT-kommissionens rapport 6/97. K.
 74. EU:s jordbrukspolitik, miljön och regional
utveckling. Jo.
 75. Bosättningsbegreppet. Skatterättsliga regler för
fysiska personer. Fi.
 76. Invandrare i vård och omsorg
– en fråga om bemötande av äldre. S.
 77. Uppföljning av inkomstskattelagen. Fi.
 78. Medelsförvaltning i kommuner och landsting. In.
 79. Försäkringsmäklare. En lagöversyn av
Försäkringsmäklarutredningen. Fi.
 80. Reformerad stabsorganisation. Fi.
 81. Allmännyttiga bostadsföretag.
+ Bilaga. In.
 82. Lika möjligheter. In.
 83. Om makt och kön – i spåren av offentliga
organisationers omvandling. A.
 84. En hållbar kemikaliepolitik. M.
 85. Förmån efter inkomst – Samordnat inkomst
begrepp för bostadsstöden och nya
kvalifikationsregler för rätt till
sjukpenninggrundande inkomst. S.
 86. Punktskattekontroll av alkohol, tobak och
mineralolja, m.m. Fi.
 87. Kvinnor, män och inkomster.
Jämställdhet och oberoende. A.
 88. Upphandling för utveckling. N.
 89. Handeln med skrot och begagnade varor. N.
 90. Ändrad organisation för det statliga plan-, bygg-
och bostadsväsendet. In.
 91. Jaktens villkor – en utredning om vissa jaktfrågor.
Jo.
 92. Medieföretag i Sverige – Ägande och
strukturförändringar i press, radio och TV. Ku.
 93. Hantering av fel i utjämningsystemet för
kommuner och landsting. In.
 94. Konkurrensneutralt transportbidrag. N.
 95. Forum för världskultur
– en rapport om ett rikare kulturliv. Ku.
 96. Lokalförsörjning och fastighetsägande.
En utvärdering av statens fastighetsorganisation.
Fi.
 97. Skydd av skogsmark. Behov och kostnader. M.
 98. Skydd av skogsmark. Behov och kostnader.
Bilagor. M.
 99. En ny vattenadministration. Vatten är livet. M.
 100. Nya samverkansformer inom den sjöhistoriska
museiverksamheten. Ku.
 101. Behandling av personuppgifter om
totalförsvarspliktiga. Fö.
 102. Mat & Miljö. Svensk strategi för EU:s
jordbruk i framtiden. Jo.
 103. Rapport med förslag om sändningsorter. Ku.
 104. Polis i fredens tjänst. UD.
 105. Agenda 21 i Sverige.
Fem år efter Rio – resultat och framtid. M.
 106. En fond för unga konstnärer. Ku.
 107. Den nya gymnasieskolan
– problem och möjligheter. U.
 108. Att lämna skolan med rak rygg – Om rätten till
skriftspråket och om förskolans och skolans
möjligheter att förebygga och möta läs- och
skrivsvårigheter. U.
 109. Myndighetsansvaret för transport av farligt
gods. Fö.
 110. Säkrare obligationer? Fi.
 111. Branschsanering - och andra metoder mot
ekobrott. Ju.
 112. En samordnad militär skolorganisation.
 113. Mot halva makten – elva historiska essäer om
kvinnors strategier och mäns motstånd. A.
 114. Styrsystem och jämställdhet. Institutioner i
förändring och könsmaktens framtid. A.
 115. Ljusnande framtid eller ett långt farväl?
Den svenska välfärdsstaten i jämförande
belysning. A.
 116. Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention
om barnets rättigheter förverkligas i Sverige. S.
 116. Barnets bästa – en antologi. S.
-

Statens offentliga utredningar 1997

Kronologisk förteckning

117. Nobelcenter i Stockholm – ett informations- och aktivitetscentrum kring naturvetenskap, kultur och samhälle. Ku.
 118. Delade städer. S.
 119. En tydligare roll för hälso- och sjukvården i folkhälsoarbetet. S.
 120. Vuxenpedagogik i Sverige. Forskning, utbildning, utveckling. En Kartläggning. U.
 121. Skolfrågor – Om skola i en ny tid. U.
 122. Rättigheter i luftfart. K.
 123. Ett effektivare näringsförbud. N.
 124. IT-kommissionens hearing om den nya medie- och programvaruindustrin. Andrakammarsalen, Riksdagen, 1997-06-16. K.
 125. Ett svenskt investerarskydd. Fi.
 126. Bilen, miljön och säkerheten. Fi.
 127. Straffansvar för juridiska personer. Del A+B. Ju.
 128. Verkställighet och kontroll i utlänningsärenden. UD.
 129. Kollektivtrafik i tid + Bilaga. K.
 130. Effektivare statlig inköpsamordning. Fi.
 131. Lag om premiepension. Fi.
 132. Antimicrobial Feed Additives. Jo.
 133. Antimikrobiella fodertillsatser (sammandrag). Jo.
 134. Förtroendemännainflytande – ökad kvalitet och rättssäkerhet. S.
 135. Ledare, makt och kön. A.
 136. Kvinnors och mäns löner – varför så olika? A.
 137. Glastak och glasväggar? Den könssegrerade arbetsmarknaden. A.
 138. Familj, makt och jämställdhet. A.
 139. Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om arbete och pengar i familjen. A.
 140. Fonogramersättning. Ku.
 141. Boken i tiden. Ku.
 142. Högkostnadsskydd mot sjuklönekostnader. S.
 143. Större EU – säkrare Europa. UD.
 144. Försvarets fastigheter.
Former för en kostnadseffektiv och verksamhetsinriktad förvaltning. Fi.
 145. Förvalta med miljöansvar. Statsförvaltningens arbete för ekologisk hållbarhet. M.
 146. Grunddata – i samhällets tjänst. Fi.
 147. Barns bilder av äldre
– en fråga om bemötande av äldre. S.
 148. Utbildningskanalen. U.
 149. Miljön i ett utvidgat EU. M.
 150. EU:s jordbrukspolitik och östutvidgning. Jo.
 151. Food and the environment, Swedish strategy for the future of EU agriculture. Jo.
 152. Uppehållstillstånd på grund av anknytning. UD.
 153. Arbetskraftens fria rörlighet – trygghet och jämställdhet + Bilagedel. A.
 154. Patienten har rätt. S.
 155. Miljösamverkan i vattenvården. M.
 156. Ett större och bättre Europa? EU:s utvidgning: Samhällsekonomiska effekter. Fi.
 157. Att erövra omvärlden. Förslag till läroplan för förskolan. U.
 158. Vuxenpedagogik i teori och praktik. U.
 159. Ett utvidgat europeiskt område med frihet, säkerhet och rättvisa. Ju.
 160. Regionala konsekvenser av EU:s östutvidgning. N.
 161. Stöd i föräldraskap. S.
 162. Medborgarskap och identitet. In.
 163. Översvämningskatastrofen i Polen – stöd från stat och näringsliv. N.
 164. Medlingsinstitut och lönestatistik.
+ 5 st bilagor. A.
 165. Läkemedel i priskonkurrens. S.
 166. Ohälsöförsäkringen. Trygghet och aktivitet. S.
 167. En livsmedelsstrategi för Sverige.
 168. Vinstutdelning i aktiebolag. Ju.
 169. Försäkringsmedicinskt centrum.
En resurs för utredning och metodutveckling. S.
 170. Bemötandet av äldre. S.
 171. Den svensklagade handelsflottans konkurrenskraft. K.
 172. Bidrag till fri svensk TV-produktion. Ku.
 173. Miljöhänsyn i standarder. N.
 174. Räkna med mångfald. Förslag till lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet m.m. In.
 175. Förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. A.
 176. Förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. A.
 177. Byggekvalitet för framtiden. In.
 178. Enskilda näringsidkare.
Översyn av skattereglerna. Fi.
 179. Klara spelregler – en förutsättning för samverkan mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård. S.
 180. Kärnavfall och Beslut. Rapport från ett seminarium om beslutsprocessen i samband med lokalisering av ett slutförvar av använt kärnbränsle.
Umeå 8-10 april 1997. M.
 181. Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta. Ju.
 182. En ny plan-, bygg- och bostadsforskning. In.
 183. Arbete åt konstnärer. Ku.
 184. Generella konstnärsstöd. Ku.
 185. Nyckeln till MEGA-BYTET. K.
-

Statens offentliga utredningar 1997

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Fastighetsdataregister. [3]
Aktiebolagets kapital. [22]
Barnpornografi. [29]
Innehavskriminalisering m.m. [29]
Integritet Offentlighet Informationsteknik. [39]
Grundlagsskydd för nya medier. [49]
Folket som rådgivare och beslutsfattare.
+ Bilaga 1 och 2. [56]
Polisens register. [65]
Branschsanering - och andra metoder mot ekobrott. [111]
Straffansvar för juridiska personer. Del A+B. [127]
Ett utvidgat europeiskt område med frihet, säkerhet och rättvisa. [159]
Vinstutdelning i aktiebolag. [168]
Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta. [181]

Utrikesdepartementet

Återkallelse av uppehållstillstånd. [67]
Polis i fredens tjänst. [104]
Verkställighet och kontroll i utlänningsärenden. [128]
Större EU - säkrare Europa. [143]
Upphållstillstånd på grund av anknytning. [152]

Försvarsdepartementet

Totalförsvaret och frivilligorganisationerna - uppdrag, stöd och ersättning. [70]
Behandling av personuppgifter om totalförsvarsskydd. [101]
Myndighetsansvaret för transport av farligt gods. [109]
En samordnad militär skolorganisation. [112]

Socialdepartementet

Röster om barns och ungdomars psykiska hälsa. [8]
Välfärd i verkligheten - Pengar räcker inte. [24]
Brister i omsorg
- en fråga om bemötande av äldre. [51]
Omsorg med kunskap och inlevelse
- en fråga om bemötande av äldre. [52]
Att växa bland betong och kojor.
Ett delbetänkande om barns och ungdomars
uppväxtvillkor i storstädernas utsatta områden från
Storstadskommittén. [61]
Rosor av betong.
En antologi till delbetänkandet Att växa bland
betong och kojor från Storstadskommittén. [62]
En lag om socialförsäkringar. [72]
Invandrare i vård och omsorg
- en fråga om bemötande av äldre. [76]
Förmån efter inkomst - Samordnat inkomstbegrepp

för bostadsstöden och nya kvalifikationsregler för
rätt till sjukpenninggrundande inkomst. [85]
Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention
om barnets rättigheter förverkligas i Sverige. [116]
Barnets bästa - en antologi. [116]
Delade städer. [118]
En tydligare roll för hälso- och sjukvården i
folkhälsoarbetet. [119]
Förtroendemannainflytande - ökad kvalitet och
rättssäkerhet. [134]
Höghälsoskydd mot sjuklönekostnader. [142]
Barns bilder av äldre
- en fråga om bemötande av äldre. [147]
Patienten har rätt. [154]
Stöd i föräldraskapet. [161]
Läkemedel i priskonkurrens. [165]
Ohälsöförsäkringen. Trygghet och aktivitet. [166]
Försäkringsmedicinskt centrum.
En resurs för utredning och metodutveckling. [169]
Bemötandet av äldre. [170]
Klara spelregler - en förutsättning för samverkan
mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård. [179]

Kommunikationsdepartementet

Länsstyrelsernas roll i trafik- och fordonsfrågor. [6]
IT-problem inför 2000-skiftet. Referat och slutsatser från
en hearing anordnad av IT-kommissionen den
18 december. IT-kommissionens rapport 1/97. [12]
Digital demokrati. Ett seminarium om Teknik,
demokrati och delaktighet den 8 november 1996
anordnat av Folkområdesutredningen, IT-
kommissionen och Kommunikationsforsknings-
beredningen. IT-kommissionens rapport 2/97. [23]
Kristallkulan - tretton röster om framtiden.
IT-kommissionens rapport 3/97. [31]
Ny kurs i trafikpolitiken + bilagor. [35]
Sverige inför epokskiftet.
IT-kommissionens rapport 5/97. [63]
Inför en svensk policy om säker elektronisk
kommunikation. Referat från ett seminarium anordnat av
IT-kommissionen, Närings- och handelsdepartementet
och SEIS den 11 december 1996.
IT-kommissionens rapport 6/97. [73]
Rättigheter i luftfartyg. [122]
IT-kommissionens hearing om den nya medie- och
programvaruindustrin. Andrakamarsalen,
Riksdagen, 1997-06-16. [124]
Kollektivtrafik i tid + Bilaga. [129]
Den svenskflaggade handelsflottans
konkurrenskraft. [171]
Nyckeln till MEGA-BYTET. [185]

Statens offentliga utredningar 1997

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

Inkomstskattelag, del I-III. [2]
Byråkratin i backspegl. Femtio år av förändring på sex förvaltningsområden. [7]
Flexibel förvaltning. Förändring och verksamhetsanpassning av statsförvaltningens struktur. [9]
Ansvar för valutapolitiken. [10]
Skatter, miljö och sysselsättning. [11]
Det svåra samspelet. Resultatstyrningens framväxt och problematik. [15]
Skatter, tjänster och sysselsättning.
+ Bilagor. [17]
Granskning av granskning.
Den statliga revisionen i Sverige och Danmark. [18]
Kontroll Reavinst Värdepapper. [27]
I demokratins tjänst. Statstjänstemannens roll och vårt offentliga etos. [28]
Europa och staten. Europeiseringens betydelse för svensk statsförvaltning. [30]
Att lära över gränser. En studie av OECD:s förvaltningspolitiska samarbete. [33]
Bekämpande av penningtvätt. [36]
Myndighet eller marknad.
Statsförvaltningens olika verksamhetsformer. [38]
Arbetsgivarpolitik i staten.
För kompetens och resultat. [48]
Avskaffa reklamskatten! [53]
Ministern och makten.
Hur fungerar ministerstyre i praktiken? [54]
I medborgarnas tjänst.
En samlad förvaltningspolitik för staten. [57]
Statsskuldspolitiken. [66]
Bosättningsbegreppet. Skatterättsliga regler för fysiska personer. [75]
Uppföljning av inkomstskattelagen. [77]
Försäkringsmäklare. En lagöversyn av Försäkringsmäklarutredningen. [79]
Reformerad stabsorganisation. [80]
Punktskattekontroll av alkohol, tobak och mineralolja, m.m. [86]
Lokalförsörjning och fastighetsägande.
En utvärdering av statens fastighetsorganisation. [96]
Säkrare obligationer? [110]
Ett svenskt investerarskydd. [125]
Bilen, miljön och säkerheten. [126]
Effektivare statlig inköpsamordning. [130]
Lag om premiepension. [131]
Försvarets fastigheter.
Former för en kostnadseffektiv och verksamhetsinriktad förvaltning. [144]
Grunddata – i samhällets tjänst. [146]

Ett större och bättre Europa? EU:s utvidgning: Samhällsekonomiska effekter. [156]
Enskilda näringsidkare.
Översyn av skattereglerna. [178]

Utbildningsdepartementet

Den nya gymnasieskolan – steg för steg. [1]
Växa i lärande. Förslag till läroplan för barn och unga 6-16 år. [21]
Ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg. [37]
Besparingar i stort och smått. [69]
Den nya gymnasieskolan
– problem och möjligheter. [107]
Att lämna skolan med rak rygg – Om rätten till skriftspråket och om förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter. [108]
Vuxenpedagogik i Sverige. Forskning, utbildning, utveckling. En Kartläggning. [120]
Skolfrågor – Om skola i en ny tid. [121]
Utbildningskanalen. [148]
Att erövra omvärlden. Förslag till läroplan för förskolan. [157]
Vuxenpedagogik i teori och praktik. [158]

Jordbruksdepartementet

Svensk mat – på EU-fat. [25]
EU:s jordbrukspolitik och den globala livsmedelsförsörjningen. [26]
Alternativa utvecklingsvägar för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. [50]
EU:s jordbrukspolitik, miljön och regional utveckling. [74]
Jaktens villkor – en utredning om vissa jaktfrågor. [91]
Mat & Miljö. Svensk strategi för EU:s jordbruk i framtiden. [102]
Antimicrobial Feed Additives. [132]
Antimikrobiella fodertillsatser (sammandrag). [133]
EU:s jordbrukspolitik och östutvidgning. [150]
Food and the environment, Swedish strategy for the future of EU agriculture. [151]

Arbetsmarknadsdepartementet

Aktivt lönebidrag. Ett effektivare stöd för arbetshandikappade. [5]
Personaluthyrning. [58]
Samhall. En arbetsmarknadspolitik åtgärd + Bilagedel. [64]
Om makt och kön – i spåren av offentliga organisationers omvandling. [83]

Statens offentliga utredningar 1997

Systematisk förteckning

Kvinnor, män och inkomster.

Jämställdhet och oberoende. [87]

Mot halva makten – elva historiska essäer om kvinnors strategier och mäns motstånd. [113]

Styrsystem och jämställdhet. Institutioner i förändring och könsmaktens framtid. [114]

Ljusnande framtid eller ett långt farväl?
Den svenska välfärdsstaten i jämförande
belysning. [115]

Ledare, makt och kön. [135]

Kvinnors och mäns löner – varför så olika? [136]

Glastak och glasväggar? Den könssegregerade
arbetsmarknaden. [137]

Familj, makt och jämställdhet. [138]

Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om
arbete och pengar i familjen. [139]

Arbetskraftens fria rörlighet – trygghet och
jämställdhet + Bilagedel. [153]

Medlingsinstitut och lönestatistik.

+ 5 st bilagor. [164]

Förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund
av sexuell läggning. [175]

Förbud mot diskriminering i arbetslivet av
personer med funktionshinder. [176]

Kulturdepartementet

IT i kulturens tjänst. [14]

Staten och trossamfunden

Rättslig reglering

– Grundlag

– Lag om trossamfund

– Lag om Svenska kyrkan. [41]

Staten och trossamfunden

Begravningsverksamheten. [42]

Staten och trossamfunden

Den kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga egendomen och
de kyrkliga arkiven. [43]

Staten och trossamfunden

Svenska kyrkans personal. [44]

Staten och trossamfunden

Stöd, skatter och finansiering. [45]

Staten och trossamfunden

Statlig medverkan vid avgiftsbetalning. [46]

Staten och trossamfunden

Den kyrkliga egendomen. [47]

Staten och trossamfunden. Sammanfattningarna av

förlagen från de statliga utredningarna. [55]

Svenskhemmet Voksenåsens förvaltningsform. [59]

Betal-TV inom Sveriges Television. [60]

Grannlands-TV i kabelnät. [68]

Medieföretag i Sverige – Ägande och

strukturförändringar i press, radio och TV. [92]

Forum för världskultur

– en rapport om ett rikare kulturliv. [95]

Nya samverkansformer inom den sjöhistoriska
museiverksamheten. [100]

Rapport med förslag om sändningsorter. [103]

En fond för unga konstnärer. [106]

Nobelcenter i Stockholm – ett informations- och
aktivitetssentrum kring naturvetenskap, kultur och
samhälle. [117]

Fonogramersättning. [140]

Boken i tiden. [141]

Bidrag till fri svensk TV-produktion. [172]

Arbete åt konstnärer. [183]

Generella konstnärsstöd. [184]

Närings- och handelsdepartementet

Regionpolitik för hela Sverige. [13]

Att utveckla industriforskningsinstituterna. [16]

Konkurrenslagen 1993-1996. [20]

Upphandling för utveckling. [88]

Handeln med skrot och begagnade varor. [89]

Konkurrensneutralt transportbidrag. [94]

Ett effektivare näringsförbud. [123]

Regionala konsekvenser av EU:s östutvidgning. [160]

Översvämningskatastrofen i Polen –

stöd från stat och näringsliv. [163]

En livsmedelsstrategi för Sverige. [167]

Miljöhänsyn i standarder. [173]

Inrikesdepartementet

Bättre information om konsumentpriser. [19]

Unga och arbete. [40]

Politik för unga.

+ 2 st bilagor. [71]

Medelsförvaltning i kommuner och landsting. [78]

Allmännyttiga bostadsföretag.

+ Bilaga. [81]

Lika möjligheter. [82]

Ändrad organisation för det statliga plan-, bygg-
och bostadsväsendet. [90]

Hantering av fel i utjämningsystemet för
kommuner och landsting. [93]

Medborgarskap och identitet. [162]

Räkna med mångfald. Förslag till lag

mot etnisk diskriminering i arbetslivet m.m. [174]

Byggkvalitet för framtiden. [177]

En ny plan-, bygg- och bostadsforskning. [182]

Statens offentliga utredningar 1997

Systematisk förteckning

Miljödepartementet

Förbättrad miljöinformation. [4]
Följdlagstiftning till miljöbalken. [32]
Övervakning av miljön. [34]
En hållbar kemikaliepolitik. [84]
Skydd av skogsmark. Behov och kostnader. [97]
Skydd av skogsmark. Behov och kostnader.
Bilagor. [98]
En ny vattenadministration. Vatten är livet. [99]
Agenda 21 i Sverige.
Fem år efter Rio – resultat och framtid. [105]
Förvalta med miljöansvar. Statsförvaltningens
arbete för ekologisk hållbarhet. [145]
Miljön i ett utvidgat EU. [149]
Miljösamverkan i vattenvården. [155]
Kärnavfall och Beslut. Rapport från ett seminarium
om beslutsprocessen i samband med lokalisering
av ett slutförvar av använt kärnbränsle.
Umeå 8-10 april 1997. [180]

Ungdomens IT-råd

Kommunikationsdepartementet
103 33 Stockholm

www.ungit.se

Tel: 08-405 47 63

FRITZES

ISBN 91-38-20798-2

ISSN 0375-250X